

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ВАСИЛЕНКО Олександр Ігорович

УДК 351:342.57

ДИСЕРТАЦІЯ

**ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ
АДМІНІСТРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ**

Спеціальність 25.00.02 – механізми державного управління

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ О.І. Василенко

Науковий керівник: Домбровська Світлана Миколаївна доктор наук державного управління, професор, Заслужений працівник освіти України .

Харків 2021

АНОТАЦІЯ

Василенко О.І. Державна політика у сфері інформатизації адміністративного управління. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління. – Національний університет цивільного захисту України. – Харків, 2021.

У дослідженні запропоновано розв'язання актуальної проблеми з обґрунтування теоретичних засад та розробки практичних рекомендацій щодо удосконалення розвитку державної політики у сфері інформатизації адміністративного управління.

Досягнення визначеної мети зумовило необхідність вирішення наступних завдань, а саме: було систематизовано сучасні концепції інформатизації політико-адміністративного управління, та визначено методичні аспекти розвитку державної політики інформатизації адміністративного управління. У дослідженні проаналізовано досвід зарубіжних країн у сфері інформатизації адміністративного управління і здійснено оцінку розвитку державної політики інформатизації адміністративного управління, також сформовано методичні рекомендації з розвитку державної політики у сфері інформатизації адміністративного управління і окреслено напрями розвитку державної політики у сфері інформатизації системи управління.

Об'єкт дослідження в дисертаційному дослідженні визначено державну політику у сфері інформатизації України, а предметом дослідження виступає державна політики у сфері інформатизації адміністративного управління.

Методологічну основу роботи становлять загальнонаукові прийоми досліджень і спеціальні методи, що ґрунтуються на сучасних наукових засадах управлінської, економічної і споріднених з ними наук. В основу методології дослідження було покладено системний підхід, методологічна специфіка якого визначається тим, що він орієнтує дослідження на розкриття цілісності об'єкта

і механізмів, що її забезпечують, на виділення різноманітних типів зв'язків складного об'єкта і зведення їх у єдину теоретичну картину.

Автором використано низку наукових методів, зокрема: гіпотетико-дедуктивний метод формування методології дисертаційного дослідження, який дав змогу сформулювати гіпотезу дослідження, побудувати евристичні моделі вдосконалення державної політики у сфері інформатизації адміністративного управління.

Дедуктивний доказ висунутої гіпотези дослідження не тільки підтвердив правильність формування його методології, справедливості висновків, а й дав можливість також висунути й верифікувати практичні рекомендації з удосконалення досліджуваного об'єкта; структурно-функціональний аналіз, сутність якого полягає у виділенні елементів системи державної політики у сфері інформатизації адміністративного управління; ряд порівняльних методів, що надали можливість аналізу стандартів і механізмів державної політики у сфері інформатизації адміністративного управління; статистичний метод, що дав змогу розкрити реальні й точні факти стану досліджуваного об'єкта; прогностичний метод, за допомогою якого визначено більш віддалені перспективи його розвитку; теоретико-концептуальний метод, що визначив напрям дослідження, втілений в аналізі функцій, структури та параметрів об'єкта, та дав змогу позначити, осмислити, описати та порівняти роль механізмів державної політики у сфері інформатизації адміністративного управління, уточнити їх функції в діяльності кожної з підсистем, оцінити результати управлінського впливу, виявити перспективи й механізми.

Інформаційну базу дисертаційного дослідження становили нормативно-правові акти, праці зарубіжних і вітчизняних учених, Інтернет-ресурси, статистична інформація Державного комітету статистики України та інших центральних органів виконавчої влади.

Ключові слова: *державна політика, механізми державного управління державна політика інформатизації, адміністративне управління, інформатизація адміністративного управління, інформатизація регіонального управління.*

ABSTRACT

Vasylenko O.I. State policy in the field of informatization of administrative management. – Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

The dissertation on competition of a scientific degree of the PhD in public administration on a specialty 25.00.02 - mechanisms of public administration. - National University of Civil Defence of Ukraine. - Kharkiv, 2021.

The study proposes a solution to the current problem of substantiating the theoretical foundations and development of practical recommendations for improving the development of public policy in the field of informatization of administrative management.

Achieving this goal necessitated the solution of the following tasks, namely: modern concepts of informatization of political and administrative management were systematized, and methodological aspects of the development of state policy of informing administrative management were determined. The study analyzes the experience of foreign countries in the field of informatization of administrative management and assesses the development of public policy of informatization of administrative management, also formed guidelines for the development of public policy in the field of informatization of administrative management and outlined areas of public policy in the field of management informatization.

The object of research in the dissertation research is the state policy in the field of informatization of Ukraine, and the subject of the research is the state policy in the field of informatization of administrative management.

The methodological basis of the work are general scientific research methods and special methods based on modern scientific principles of management, economics and related sciences. The research methodology was based on a systematic approach, the methodological specificity of which shall be determined by the fact that it focuses research on the disclosure of the integrity of the object and the mechanisms that provide it, to identify different types of relationships of complex objects and bring them into a single theoretical picture .

The author used a number of scientific methods, in particular: hypothetical-deductive method of forming the methodology of dissertation research, which allowed to form a research hypothesis, to build heuristic models of improving public policy in the field of informatization of administrative management.

Deductive proof of the hypothesis of the study not only confirmed the correctness of its methodology, the validity of the conclusions, but also made it possible to put forward and verify practical recommendations for improving the object under study; structural and functional analysis, the essence of which is to highlight the elements of the state policy in the field of informatization of administrative management; a number of comparative methods that provided an opportunity to analyze the standards and mechanisms of public policy in the field of informatization of administrative management; a statistical method that made it possible to reveal the real and exact facts of the state of the object under study; prognostic method, which used to determine more distant prospects for its development; theoretical and conceptual method that defined the direction of research, embodied in the analysis of functions, structure and parameters of the object, and allowed to identify, comprehend, describe and compare the role of public policy mechanisms in the field of informatization of administrative management, specify their functions in each subsystem, evaluate the results of managerial influence, identify prospects and mechanisms.

The information base of the dissertation research consisted of regulations, works of foreign and domestic scientists, Internet resources, statistical information of the State Statistics Committee of Ukraine and other central executive bodies.

The scientific novelty of the obtained results lies in solving the scientific problem of developing theoretical foundations and substantiation of scientific and applied recommendations for improving the mechanisms of improving the mechanisms of state policy in the field of informatization of administrative management.

Thus, the study proposes a solution to a pressing problem, which is to substantiate the theoretical foundations and develop practical recommendations for improving the mechanisms of public policy in the field of informatization of

administrative management.

Keywords: *state policy, mechanisms of public administration, state policy of informatization, administrative management, informatization of administrative management, informatization of regional management.*

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Василенко О.І. Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у адміністративне управління в умовах інформаційного суспільства *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління.* 2018. Вип. 1 (8). С. 530-537.

2. Василенко О.І. Основні етапи розвитку та впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в адміністративне управління. *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління.* 2018. Вип. 2 (9). С. 516-521.

3. Василенко О.І. Державна політика в умовах становлення інформаційного суспільства: зарубіжний досвід і українська практика. *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління.* 2017. Вип. 2(7). 2017. С. 476-483.

4. Василенко О.І. Державна інформаційна політика України у сфері інформатизації діяльності органів місцевого самоврядування. *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління.* 2019. Вип. 2(11). С. 518-524.

5. Василенко О.І. Державне управління інформаційною сферою в Україні: надання адміністративних послуг. [Електрон.видання]. *Державне управління: удосконалення та розвиток.* № 4, 2018. Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/>.

Статті у зарубіжних спеціалізованих виданнях:

6. Vasylenko O.I. State policy in the sphere of informatization of local government authorities. *East Journal of Security Studies*. Volume 4 (2019), pp. 288-297.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Василенко О.І. Азіатська модель інформатизації системи публічного управління. *Тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції «Державне управління в Україні: виклики та перспективи»*м. Запоріжжя 18 жовтня 2019 року Україна. С. 411-415.

8. Василенко О.І. Основні напрями підготовки до реалізації концепції електронного уряду в Україні. *Тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції «Державне управління в Україні: виклики та перспективи»* м. Запоріжжя 8-9 травня 2020 р. С. 239-240.

9. Василенко О.І. Закордонний досвід інформатизації державної влади та управління на прикладі Сполучених штатів. *Матеріали круглого столу «Формування дієвих механізмів державного управління з забезпечення державної безпеки»* НУЦЗУ 2021 р. С. 280-282.

10. Василенко О.І. Європейська модель інформатизації системи взаємодії держави та суспільства. *Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*, 18–19 березня 2020 р. / за заг. ред. В. П. Садкового. – Х. : Вид-во НУЦЗУ, 2020. С. 188-190.

11. Василенко О.І. Людський потенціал як складова програми інформатизації системи публічного управління. *Матеріали XIV Міжнародної наукової конференції «Ольвійський форум-2020: стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі»*, 4-7 червня 2020 р. (м. Миколаїв, Україна) : Вид-во ЧНу ім. Петра Могили, 2020. С. 98-100.

ЗМІСТ

ВСТУП	9
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ	16
1.1. Сутність та зміст інформатизації адміністративного управління	16
1.2. Інструменти інформаційних технологій в державній політиці	35
1.3. Сучасні концепції інформатизації політико-адміністративного управління	44
Висновки до першого розділу	62
РОЗДІЛ II. АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ	65
2.1. Методичні аспекти розвитку державної політики інформатизації адміністративного управління	65
2.2. Досвід зарубіжних країн у сфері інформатизації адміністративного управління	80
2.3. Оцінка розвитку державної політики інформатизації адміністративного управління	105
Висновки до другого розділу	118
РОЗДІЛ III. УДОСКОНАЛЕННЯ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ	121
3.1. Методичні рекомендації з розвитку державної політики у сфері інформатизації адміністративного управління	121
3.2. Напрями удосконалення організаційного механізму розвитку державної політики у сфері інформатизації адміністративного управління	135
3.3. Розвиток державної політики у сфері інформатизації системи управління	155
Висновки до третього розділу	167
ВИСНОВКИ	169
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	172
ДОДАТКИ	209

ВСТУП

Актуальність теми Бурхливий розвиток інформаційних технологій перетворюється на найважливіший чинник розвитку сучасного суспільства і усіх сфер його діяльності. Їх можливості змінюють наші уявлення про час, простір і навіть людські здібності.

Сьогодні інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) створюють інші умови роботи і технології, що дозволяє стверджувати про розвиток інформаційного суспільства. У сучасному світі управління будь-якою системою без широкого застосування засобів інформаційного і комп'ютерного забезпечення неможливо назвати ефективним. За останні двадцять років інформаційні мережі, такі як інтернет, зміцнилися не лише у сфері приватного зв'язку, вони стали одним з основних способів корпоративної і регіональної комунікації.

Технології міняють не лише економічну структуру суспільства. Вектор змін зачіпає інтереси і настрої людей, формується суспільство різноманітності, яка створює величезну кількість інформації. У сучасних умовах надмірно централізовані структури державного управління виявляються не в змозі реагувати з відповідною швидкістю на стрімкі зміни навколишнього світу, звідси зростають потреби у більшій гнучкості і мобільності системи політико-адміністративного управління.

Вироблення державної політики припускає наявність інформації, первинних даних про суспільство для подальшого аналізу, прогнозування і управління. Таким чином, в сучасних умовах зростає роль публічних органів влади, які здійснюють роботу з обробки інформації. Розвиток ІКТ створює передумову для виникнення і функціонування нових каналів обміну інформацією між суспільством і державними структурами. Актуальною стає проблема впливу новітніх ІКТ на політичний процес, розширення демократичної практики в сучасних державах.

Таким чином, розробка ефективних заходів з інформатизації діяльності органів виконавчої влади в сучасній українській практиці є актуальною проблемою.

Проблематика, пов'язана з особливостями реформування державних інститутів в умовах інформаційного суспільства, не є новою для державно-управлінської науки. Вивчення проблем впливу інформаційно-комунікаційних технологій на політичну і управлінську сфери має багаті традиції у рамках концепцій інформаційного суспільства. Серед зарубіжних авторів, що займаються цими питаннями слід назвати Д. Белла, А. Берга, З. Бжезинського, Д. Блюменау, Е. Брандмана, П. Брауна, Н. Вінера, М. Кастельса, Е. Тоффлера, Д. Нейсбита, Й. Масуду, М. Маклюєна, С. Хантингто, Ф. Уебстера, Г. Хакена, Ю. Харарі, К. Шеннона та інших.

Різним аспектам проблеми інформаційного суспільства та розробці теоретичних основ державної політики у сфері інформатизації адміністративного управління присвятили свої праці українські автори, серед яких можна виділити Л. Антонову, А. Барінова, Е. Буравльова, О. Валевську, О. Власюка, О. Громика, В. Голобуцького, В. Горбуліна, А. Гуза, О. Данільяна, Ю. Древалю, А. Дегтяра, Б. Кормича, В. Костюка, О. Кохановського, О. Крюкова, В. Ліпкана, С. Луценко, Є. Макаренко, А. Марущака, П. Маслянка, Й. Масляну, Г. Почепцова, О. Радченка, Я. Романовського, О. Сенченка, В. Степанова, В. Тертички, В. Торічного, І. Хмирова, Е. Щепанського та ін.

В цілому проблеми вивчення державної політики інформатизації адміністративної сфери в сучасній Україні аналізуються у рамках робіт, де домінуючими є різні аспекти об'єкту дослідження: комунікативний, технологічний, юридичний, але у меншій мірі управлінський. Визначена тема дослідження ще не стала предметом всебічного науково-практичного вивчення, що, у свою чергу, потребує системного аналізу ролі та місця інформатизації в державному управлінні.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційну роботу виконано в навчально-науково-виробничому центрі Національного університету цивільного захисту України відповідно до тематики науково-дослідних робіт «Розробка наукових основ державного управління в сфері безпеки ринку соціально-економічних послуг України з точки зору цивільного захисту» (державний реєстраційний номер 0115U002035), у межах якої дисертантом запропоновано шляхи вдосконалення єдиної державної політики у сфері забезпечення інформатизації «Розробка механізмів державного управління соціально-економічною сферою та її галузями в контексті забезпечення безпеки українського суспільства» (ДР № 0118U001007), у межах якої автором вдосконалено систему інформаційного забезпечення адміністративної системи управління.

Мета і завдання дослідження Метою дисертаційної роботи є обґрунтування теоретичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення механізмів державної політики у сфері інформатизації адміністративного управління.

Досягнення визначеної мети зумовило необхідність вирішення таких *завдань*:

- систематизувати сучасні концепції інформатизації політико-адміністративного управління;
- визначити методичні аспекти розвитку державної політики інформатизації адміністративного управління;
- проаналізувати досвід зарубіжних країн у сфері інформатизації адміністративного управління;
- здійснити оцінку розвитку державної політики інформатизації адміністративного управління;
- сформулювати методичні рекомендації з розвитку державної політики у сфері інформатизації адміністративного управління;
- окреслити напрями розвитку державної політики у сфері інформатизації системи управління.

Об'єкт дослідження - державна політики у сфері інформатизації України.

Предмет дослідження –державна політики у сфері інформатизації адміністративного управління.

Методи дослідження. Методологічну основу роботи становлять загальнонаукові прийоми досліджень і спеціальні методи, що ґрунтуються на сучасних наукових засадах управлінської, економічної і споріднених з ними наук. В основу методології дослідження було покладено системний підхід, методологічна специфіка якого визначається тим, що він орієнтує дослідження на розкриття цілісності об'єкта і механізмів, що її забезпечують, на виділення різноманітних типів зв'язків складного об'єкта і зведення їх у єдину теоретичну картину.

Автором використано низку наукових методів, зокрема: гіпотетико-дедуктивний метод формування методології дисертаційного дослідження, який дав змогу сформулювати гіпотезу дослідження, побудувати евристичні моделі вдосконалення державної політики у сфері інформатизації адміністративного управління.

Дедуктивний доказ висунутої гіпотези дослідження не тільки підтвердив правильність формування його методології, справедливості висновків, а й дав можливість також висунути й верифікувати практичні рекомендації з удосконалення досліджуваного об'єкта; структурно-функціональний аналіз, сутність якого полягає у виділенні елементів системи державної політики у сфері інформатизації адміністративного управління; ряд порівняльних методів, що надали можливість аналізу стандартів і механізмів державної політики у сфері інформатизації адміністративного управління; статистичний метод, що дав змогу розкрити реальні й точні факти стану досліджуваного об'єкта; прогностичний метод, за допомогою якого визначено більш віддалені перспективи його розвитку; теоретико-концептуальний метод, що визначив напрям дослідження, втілений в аналізі функцій, структури та параметрів об'єкта, та дав змогу позначити, осмислити, описати та порівняти роль механізмів державної політики у сфері інформатизації адміністративного управління, уточнити їх функції в

діяльності кожної з підсистем, оцінити результати управлінського впливу, виявити перспективи й механізми.

Інформаційну базу дисертаційного дослідження становили нормативно-правові акти, праці зарубіжних і вітчизняних учених, Інтернет-ресурси, статистична інформація Державного комітету статистики України та інших центральних органів виконавчої влади.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у вирішенні наукового завдання щодо розвитку теоретичних засад та обґрунтування науково-прикладних рекомендацій з удосконалення механізмів удосконалення механізмів державної політики у сфері інформатизації адміністративного управління.

Найсуттєвіші результати дисертаційного дослідження, які містять наукову новизну, полягають у тому, що:

вперше:

обґрунтовано модель державного управління, що заснована на мережевих принципах взаємодії, суть якої полягає в налагодженні комунікації між державою і громадськими групами за горизонтальними каналами без ієрархічних і ринкових принципів взаємодії, через реалізації міжвідомчого підходу при впровадженні ІКТ-ініціатив в адміністративну систему. орієнтація на скорочення кількості рівнів ієрархії суб'єкта управління, адаптацію органів регіонального управління до змін зовнішніх чинників, шляхом підвищення їх структурної динамічності;

удосконалено:

впровадження зарубіжного досвіду, види і напрями інформаційної політики зарубіжних держав щодо забезпечення інформатизації адміністративного управління, де основи класифікації методологічного апарату дослідження інформаційної політики розглядаються як з позиції її пізнання, так і з позиції впливу на формування ефективної державної політики з урахуванням специфіки функціонування даних методів у розвитку українського суспільства;

організаційно-методичне забезпечення підготовки і проведення інформатизації органів регіонального управління, що включає елементи інституційного підходу, а також теорії організації й управління через системно-діалектичну модель, особливістю якої є створення процесних команд, виділення функціональних ролей керівника-тренера і адміністративного інженера, а також активізація використання на останній стадії інформаційних технологій;

дістало подальшого розвитку:

методичні підходи до вдосконалення діяльності органів регіонального управління, які, на додаток до відомих, включають використання процесу інформатизації, як інструмент реформування системи органів регіонального управління в цілому, так і її кожної підсистеми, засноване на розгляді регіону як квазікорпорації;

практичний підхід до підвищення ефективності діяльності державних органів через автоматизацію, який, на відміну від існуючих, передбачає створення інформаційно-комунікаційної архітектури для кожного державного органу та являє собою сукупність документів і моделей, які створюють детальний опис поточного й перспективного стану державного органу, а також плану заходів з оптимізації взаємозалежностей і взаємозв'язків між функціями, для забезпечення реалізації стратегічних цілей і завдань державного органу.

Практичне значення одержаних результатів.. Основні положення й висновки дисертації можуть використовуватися фахівцями під час написання підручників і навчальних посібників, створення навчально-методичної літератури; в роботі органів державної влади та у процесі формування сучасних засад удосконалення механізмів державної політики у сфері інформатизації адміністративного управління.

Теоретичні рекомендації та напрацювання, викладені в дисертації стосовно методів підвищення ефективності інформатизації адміністративного управління на регіональному рівні застосовуються в роботі Уманської міської ради Черкаської області (довідка про впровадження № 04/023-455, від 04.03 2021 р).

Пропозиції дисертаційного дослідження стосовно інтеграції форм, методів та державних дій з впровадження інформатизаційних систем, використано в роботі Черкаської районної ради м. Черкаси (довідка про впровадження № 188/01-13, від 05.04 2021 р).

Особистий внесок здобувача. Теоретичні обґрунтування, практичні рекомендації, висновки, пропозиції та рекомендації, у тому числі й ті, що характеризують наукову новизну, мету й завдання, методичні підходи до їх вирішення, теоретичну цінність роботи та практичне значення одержаних результатів, отримані здобувачем особисто в ході дослідження.

Апробація результатів дисертації. Основні положення й результати дисертації доповідались і обговорювались на конференціях, конгресах і семінарах, зокрема: Всеукраїнській науково-практичній конференції «Публічне управління в системі координат: демократія, децентралізація, місцеве самоврядування», (Мелітополь, 2019), Міжнародній науково-практичній інтернет конференції «Державне управління у сфері цивільного захисту: наука, освіта, практика» (Харків 2020 р.), Всеукраїнській науково-практичній конференції «Публічне управління в системі координат: демократія, децентралізація, місцеве самоврядування», (Мелітополь, 2020), Круглому столу з міжнародною участю «Формування дієвих механізмів державного управління з забезпечення державної безпеки»(14 травня 2021 р.)

Публікації. Основні положення дисертаційної роботи опубліковано в 11 наукових працях, у тому числі – 6 статтях в наукових фахових виданнях, із них 1 стаття – в зарубіжному виданні, 5 – тез конференцій. Загальний обсяг публікацій автора за темою дослідження – 3,25 др.арк.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації 211 сторінок. Обсяг основного тексту становить 172 сторінки. Список використаних джерел включає 380 найменувань.

РОЗДІЛ І

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ

1.1. Сутність та зміст інформатизації адміністративного управління.

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується кардинальними змінами у сфері взаємодії людини і інформації. Причиною таких змін стало бурхливе зростання технологій і обсягу знань людства про навколишній світ. У науковій і публіцистичній літературі, починаючи з 70-80-х рр. минулого століття, актуальним для дослідження стало явище трансформації суспільства в якісно новий стан, назва якому «інформаційне суспільство». Реформи, що відбуваються в нашій країні упродовж останніх 5-7 років, дозволили не лише істотно трансформувати вертикаль влади, але і передати частину обов'язків, відповідальності і ресурсів на нижні рівні, перерозподілити повноваження. Робляться спроби побудувати злагоджено діючий державний апарат, заснований на зв'язках між його елементами, посилити контроль, у тому числі громадський, за усіма учасниками процесу управління [46, с.89].

Розглядаючи систему регіонального управління, потрібно визначитися з базовим поняттям - регіон. Попри те, що появу державноуправлінської науки в нашій країні, відносять до середини 70-х років минулого століття, можна говорити про систему термінів і понять, що сформувалася. Цьому передував тривалий процес становлення, і окремі автори [151], вважають за краще у своїх роботах давати усі точки зору, включаючи полярні, а потім здійснювати вибір одного з варіантів або давати власне тлумачення.

Надалі, в поняття регіон стали включатися і економічні категорії, воно розширилося до «частини господарства країни», а в основу визначення був покладений процес відтворення. Регіон також характеризувався як підсистема

соціально-економічного комплексу країни, підкреслювалася його відносна самостійність і закінченість циклу відтворення на його території [18].

У новому суспільстві інформація і технології її передачі стали одним з базових ресурсів для розвитку абсолютно в усіх сферах людської діяльності. Інформаційно-комунікаційні технології є набором технологічних засобів і рішень, що дозволяють значно прискорити процес обміну інформацією, що в результаті призводить до динамічного приросту нових знань. Знання і інновації стають ключовими каталізаторами технологічного прогресу, який стає визначальною детермінантою для ефективного функціонування будь-якої держави на політичній карті світу XXI століття.

Необхідно в першу чергу визначити сенс поняття «Інформаційно-комунікаційні технології», оскільки воно буде базовим упродовж усієї наукової роботи. Це поняття прийшло в українську теорію і практику із західної науки і сфери публічної політики, воно звучить англійською мовою як «Information and Communications Technology» (ICT). Для прикладу приведемо цитату з Окинавської хартії глобального інформаційного суспільства, прийнятої 22 липня 2000 року лідерами країн «Б» в Окінаві : «Інформаційно - комунікаційні технології є одним з найбільш важливих чинників, що впливають на формування суспільства двадцятого століття. Їх революційна дія торкається способу життя людей, їх освіти і роботи, а також взаємодії уряду і громадянського суспільства. ІКТ швидко стають життєво важливим стимулом розвитку світової економіки». «Інформаційне суспільство - відзначається далі, дозволяє людям ширше використати свій потенціал і реалізовувати свої спрямування... ІКТ повинні служити досягненню взаємодоповнюючих цілей забезпечення стійкого економічного зростання, підвищення громадського добробуту, стимулювання соціальної згоди і повної реалізації їх потенціалу в області зміцнення демократії, транспарентного і відповідального управління, прав людини, розвитку культурного різноманіття і зміцнення міжнародного світу і стабільності, що зажадає розробки ефективних національних і міжнародних стратегій» [22].

Застосування поняття «Інформаційно-комунікаційні технології» в нормативно-правовому акті міжнародного рівня вказує на те, що ця термінологія є загальноприйнятою.

Багатьма ученими встановлено, що поняття ІКТ включає три складові: інформація, комунікації і технологія. Тому найпростіший і раціональніший шлях вивчення ІКТ - це аналіз усіх наявних цифрових технологій, які допомагають індивідам, бізнесу і державі працювати з інформацією. ІКТ включають будь-який продукт, який зберігає, управляє, передає або приймає інформацію в цифровому виді. Приміром, це ПК, цифрове кабельне телебачення, електронна пошта. Таким чином, завдання ІКТ - це зберігання, управління, передача або отримання цифрових даних. Що особливо важливе, головним їх завданням є те, яким чином з'єднати в єдину мережу увесь вигляд цифрових технологій [24].

У бізнес-середовищі ІКТ часто ділять на дві поширені категорії продуктів:

1. Традиційні технології, що базуються на платформі комп'ютера (ті операції, які зазвичай виконуються на ПК).

2. Останні і швидко такі, що розвиваються цифрові комунікаційні технології, які дозволяють співтовариствам і організаціям взаємодіяти і обмінюватися інформацією в електронному вигляді (Інтернет і цифрові мережі).

У свою чергу дві категорії, на думку багатьох дослідників, дають можливість показати типи продуктів і ідей, які можна віднести до ІКТ :

1. Традиційні комп'ютерні технології:

Цей тип ІКТ включає усі основні функції комп'ютера необхідні в офісі. Їх можна розділити на наступні групи: обробка текстів (Microsoft Word), таблиці (Microsoft Excel), програми для створення баз даних (Oracle, Microsoft SQL Server, Access), створення презентаційних матеріалів (Microsoft PowerPoint), обробка графічних матеріалів і так далі [29].

2. Комунікаційна складова:

Цей тип означає процес передачі даних в електронній формі зазвичай на певні відстані. Як правило, цей процес здійснюється через мережі: посилююче і приймаюче устаткування, дроти і супутникові мережі.

Слід зазначити, що технології, що беруть участь в процесі передачі інформації, є єдиним завершеним комплексом, тому дві позначені вище категорії продуктів не можуть виконувати функції окремо.

При цьому необхідно звернути особливу увагу на поняття і природу інформації у рамках ІКТ, оскільки це питання піднімає таку тему, як значення і ціна інформації, контроль інформації, межі інформації і так далі.

Іншими словами ІКТ — це ті технології, які дозволяють працювати з інформацією і передавати інформацію електронними мережами, дротами або радіохвилями. На сьогодні існує два основні типи ІКТ, здатних виконувати такі завдання, — це комп'ютери і Інтернет.

Особливого значення і роль рушійної сили розвитку світової цивілізації ІКТ набули у рамках теорій постіндустріалізму західних дослідників. Найавторитетнішими і впливовішими у світовій науковій літературі відповідної тематики можна назвати таких авторів як Д. Белл, Е. Тоффлер, М. Кастельс, Й. Масуда, Д. Нейсбіт [34, с. 23].

Д. Белл - один з основоположників теорії «постіндустріального суспільства», футуролог. У роботі «Прийдешне постіндустріальне суспільство» (1973) він зробив висновок, що динамічний розвиток технології приведе до того, що «індустріальне суспільство» трансформується в «постіндустріальне». Відмітними ознаками «постіндустріального суспільства» буде: перехід від матеріального виробництва товарів до інформаційної економіки, заняття пануючого положення в управлінні суспільством соціальною групою професіоналів-технократів і «великих учених», повсюдне поширення «інтелектуальної технології» (інформатики, теорії ігор і моделювання, комп'ютеризації) і можливостей технологічного зростання, при широкому розвитку теоретичних знань [36, с. 90].

Аналіз методу дослідження суспільства Д. Белла показує, що він характеризується, в першу чергу, визнанням відносної автономності трьох основних сфер. Першою з трьох «аналітичних сфер», що виділяються ним, стає «соціальна структура», в яку входять технологічні і економічні елементи, а також

та система соціальних стосунків, яка породжена існуючою структурою зайнятості, що базується на економічному пануванні одних і підпорядкуванні інших.

Другою «аналітичною сферою» стає політична організація суспільства. Роль політичних інститутів, на його думку, полягає «в мінімізації протиріч, що неминуче виникають у ході функціонування економічного механізму, а також в подоланні конфліктних ситуацій, що породжуються іншими соціальними протиріччями»

Третій сфері — культурі, Белл надає величезне значення, оскільки вона здатна принести в суспільство «природним і ненасильницьким чином» стабільність і спадкоємність, необхідну в процесі розвитку. Стабільність суспільства значною мірою обумовлена міцністю традицій, що зберігаються в ньому [37, с.120].

Можна погодитися з його точкою зору на історію людського суспільства як послідовну зміну трьох епох : доіндустріальну, індустріальну, постіндустріальну. В основі подібного розділення учений виділяє принцип технологічного і ресурсного розвитку суспільства. У доіндустріальну епоху економіка розвивалася за рахунок примітивних форм господарювання, що забезпечують здобич і первинну обробку ресурсів.

Для індустріальної економіки характерний перехід від традиційної здобичі природних ресурсів до виробництва заздалегідь визначених виробів і товарів, основним виробничим ресурсом стає енергія.

У постіндустріальному суспільстві виробництво починає безперервно впливати на довкілля. У цих умовах основним виробничим ресурсом стає інформація і знання. Особливе місце у рамках нового громадського устрою дослідник відводить телекомунікаційним технологіям, які стають невід'ємною частиною життя кожної людини і організації.

Нова інфраструктура стає визначальним чинником розвитку людської діяльності. Кожне суспільство внутрішньо пов'язане різними каналами, що дозволяють його членам здійснювати матеріальний і духовний обмін.

По Беллу, першою формованою інфраструктурою цивілізації був транспорт - дороги, канали, залізничні і повітряні магістралі. Усе це дозволяло зв'язувати воєдино різні локальні суспільства і здійснювати переміщення товарів і людей. Другою інфраструктурою були засоби передачі енергії - водяне колесо, парові машини, газ, електрика, нафтопроводи. Третьою інфраструктурою були комунікації - спочатку пошта і газети, потім телеграф і телефон, зараз радіо і телебачення. Саме третя інфраструктура зіграла роль каналу колосального інформаційного вибуху, свого роду бомбардування сенсорного апарату людини, розширення соціальної і психологічної взаємодії людей, яка зараз зростає по експоненті [348].

Як стверджує футуролог, в майбутні два десятиліття які-небудь зміни в першій інфраструктурі маловірогідні. Навіть якщо освоєння «Конкорда» або якого-небудь іншого надзвукового літака удвічі скоротить час перельоту через океан, це зовсім не здобуде того значення, яке це мало б століття тому.

У другій інфраструктурі є деякі нові тенденції. Хоча вони вимагають великих капіталовкладень в такі області, як консервація енергії, удосконалення техніки видобутку вугілля і його газифікації, використання ядерної енергетики, ефективніша передача електрики по провідниках, освоєння сонячної енергії. На думку Д. Белла суть полягає в тому, що такі зміни, наскільки б великі вони не були, лише замінять існуючі джерела енергій і способи її передання, але зовсім не зроблять перевороту в енергозабезпеченні суспільства, не змінять принципово роль енергії в ньому [38, с.41].

По-справжньому важливі соціальні зміни в майбутні два десятиліття стануться в третій інфраструктурі у міру того, як злиття воєдино технологій телефону, комп'ютера, факсу, кабельного телебачення вестиме до усе більш глибокої реорганізації способів комунікації між людьми, до скорочення матеріального носія інформації, до нових способів проведення дозвілля, до реорганізації освіти на основі комп'ютерного навчання.

Поза сумнівом, можна по-різному відноситися до постіндустріальної концепції Д. Белла, оскільки її соціотехнічний характер досить жорстко ставить

людську діяльність в пряму залежність від успіхів розвитку технологій і мереж комунікації, але роботи футуролога явно вказують на те, що розвиток ІКТ викличе неозорі соціальні наслідки в недалекому майбутньому. Оцінюючи вклад Белла в загальнотеоретичну парадигму «постіндустріального суспільства», слід зазначити системність і багатоаспектність запропонованої їм концепції, життєдіяльності суспільства, що аналітично охоплює усі сфери. Його теорія зберігає актуальність вже на протязі півстоліття.

Ще один дослідник процесу впливу ІКТ на сучасне суспільство - американський соціолог і футуролог Елвін Тоффлер [314] розробив концепцію «надіндустріальної цивілізації» в роботах «Третя хвиля» (1980), «Метаморфози влади : знання, багатство і сила на порозі ХХІ століття» (1990) . Відмічаючи, що людство переживає нову технологічну революцію, що веде до створення надіндустріальної цивілізації, він попередив про нові складнощі, соціальні конфлікти і глобальні проблеми, з якими зіткнеться світ на рубежі ХХ і ХХІ віків. Попри те, що книги Тоффлера «Третя хвиля» і «Метаморфози влади» були написані в десятиліття, що завершують минуле століття, в цілому вони зберегли свою актуальність [284, с.47].

Як і Д. Белл, Е. Тоффлер пропонує трійкове ділення етапів розвитку цивілізації. На його думку, людство переходить до нової технологічної революції, тобто на зміну першій хвилі (аграрної цивілізації) і другою (індустріальної цивілізації) приходить нова - третя хвиля, що веде до створення надіндустріальної цивілізації.

Тоффлер вважає, що найважливішою сировиною цивілізації «третьої» хвилі стане інформація, включаючи уяву. Як основний ресурс нової епохи інформація приведе до великих змін в системі освіти і наукових досліджень. Станеться реорганізація і системи засобів масової інформації : замість культурного домінування декількох ЗМІ в цивілізації третьої хвилі почнуть переважати інтерактивні, демасифіційовані засоби, що забезпечують максимальну різноманітність і навіть персональні інформаційні запити : безліч чіпів, встановлених тем або іншим способом в кожному будинку, лікарні, готелі,

автомобілі, забезпечать нам життя в електронному середовищі. Можна припустити, що Тоффлер розцінював інформацію як головну цінність, розуміючи, що в майбутньому вона стане основою для підвищення додаткової вартості товару в економіці, основою для ухвалення зважених політичних рішень і так далі [286].

Побудова нової цивілізації включатиме і створення відповідних політичних структур в державах. Дослідник вважає, що усі структури, починаючи від Організації Об'єднаних Націй і закінчуючи міськими радами, доведеться фундаментально змінити не тому, що вони спочатку погані, і навіть не тому, що вони контролюються тим або іншим класом або групою, але тому, що вони не відповідають потребам світу, що радикально змінився. Виконання такого завдання притягне багато - мільйони людей, а у разі опору можливе кровопролиття. Ризик великий, проте, якщо політична система залишиться без змін, ми ризикуємо ще більше.

Один з принципів, який повинен буде лежати в основі політичного устрою нового світу, припускає перехід від залежності населення від представників до того, щоб представляти себе самим. Поєднання того і іншого - це напівпряма демократія. Необхідно відмітити, що Тоффлер не надає серйозного значення початковим характеристикам електорату, вважаючи, що впровадження нових інститутів і технологій кардинально змінить традиційний характер політичної комунікації. Вважаємо, що футуролог значно переоцінює демократизуючий вплив ІКТ на політику.

Вирішення проблеми Тоффлер [314] бачить в тому, щоб передати частину функцій, що виконуються зараз малою кількістю псевдопредставників, самому електорату. Звичайно, для цього знадобляться нові інститути, а також нові технології. Небезпека прямої демократії, відмічає Тоффлер, полягає в зайвій емоційності людей і їх схильності навіюванню. Передбачається, що обрані представники менш емоційні і вдумливіші, ніж громадськість. Тоффлер, таким чином, бачить універсальний вихід в напівпрямій демократії, тобто такий, де

поєднуватимуться позитивні риси як представницькою, так і прямій демократій [297].

Твори Белла і Тоффлера викликали живий інтерес в наукових колах. Можна відмітити прагнення як полемізувати з авторами, так і погодитися з їх трактуванням розвитку суспільства і рушійних його вперед сил. Специфічною особливістю представлених концепцій постіндустріалізму є абсолютна віра в можливості ІКТ як основного чинника для реформування сучасного політичного процесу. Значно переоцінюються здібності нових технологій для вдосконалення демократичної практики.

Проте порівняльний аналіз авторських концепцій дозволяє зробити висновок, що Белл і Тоффлер по-різному, але з дивовижною точністю передбачили вірогідні тенденції прийдешнього постіндустріального суспільства і заклали основи постіндустріальної парадигми як умови подальшого розвитку теорії ІКТ.

У кінці ХХ століття американським ученим іспанського походження Мануелем Кастельсом була опублікована тритомна праця «Інформаційна епоха: економіка, суспільство і культура». Кастельс був визнаний найбільшим з усіх учених, які займаються дослідженням проблем сучасного суспільства [276, с.45-46].

У теорії Кастельса [349] нова «інформаційна епоха» виникає з появою мереж, підтримуваних ІКТ, і в цьому новому суспільстві головне місце займають інформаційні потоки. Мережі зв'язують між собою людей, інститути і держави. Глобалізація призводить до об'єднання людей і різних процесів і в той же час дезинтегрує їх і фрагментує різні явища. Услід за Беллом і Тоффлером Кастельс ділить розвиток людства на три періоди: доіндустріальну епоху, індустріалізм і інформаціоналізм. Він вважає, що початок інформаційної епохи приходить на 1970-і рр. Цей були роки кризи, результатом якої було закінчення періоду післявоєнного устрою світу. Кастельс акцентує увагу на тому, що виникнення мережевого суспільства необхідно зв'язувати з двома тенденціями : розвитком нових інформаційних технологій і спробою старого суспільства переозброїтися,

«використовуючи владу технології на службі технології владі». Зіткнення двох тенденцій проявляється в різних сферах життєдіяльності людей. Впровадження ІКТ і нових технологій спричинило зміни у виробничій сфері, у сфері влади і сфері досвіду, тобто в основних сферах людської діяльності [268].

Основними характеристиками інформаційно-технологічної парадигми є всеосяжність, складність і мережевий характер. Особливу увагу дослідника займають питання розвитку демократії і кризи сучасної політичної системи. Кастельс вказує на те, що політичні і інформаційні комунікації головним чином здійснюються в просторі ЗМІ. Поза сферою ЗМІ знаходяться тільки політичні аутсайтери. У інформаційну епоху модифіковані процеси виборів, створення і функціонування політичних організацій, ухвалення політичних рішень остаточно змінили природу взаємодії держави і суспільства. В той же час, оскільки сучасні політичні системи досі ґрунтуються на організаційних формах і політичних стратегіях індустріальної епохи, вони стають політично застарілими, такими, що намагаються заперечувати потоки інформації, від яких знаходяться в повній залежності. У цьому полягає фундаментальне джерело кризи демократії в інформаційну епоху [263, с.36].

Проявом кризи демократії є те, що громадська думка, що виражається як конкретними громадянами, так і колективно, демонструє зростаюче невдоволення політичними партіями, їх лідерами і усією професійною політикою в цілому, нездатною вирішити соціальні проблеми. Проте подібна недовіра до політичної системи не означає, що народ зовсім відмовляється від участі у виборах або не турбується про демократію: населення вважає за краще голосувати за неурядові партії, бажаючи, таким чином, виразити свій протест.

Спостерігаючи численні паростки нової демократії по всьому світу, Кастельс пропонує три варіанти розвитку подій. Обговорюваний в науковій літературі другий шлях пропонує в якості альтернативи політичної участі і встановлення горизонтальних комунікацій громадян з державними органами використати електронні комунікації. Он-лайн доступ до інформації за допомогою персональних комп'ютерів дозволяє громадянам влаштовувати

політичні дебати і обговорення в електронних форумах, минувши, тим самим, контроль і нав'язувана ЗМІ думка. У цих умовах громадяни формують свої власні політичні і ідеологічні співтовариства, обходячи, таким чином; встановлені державою політичні структури і створюючи гнучке і легко міняюче свої форми політичний простір.

Аналіз теорії інформаціоналізма М. Кастельса дає можливість зробити наступні висновки: теорія «інформаціонального капіталізму» є значним вкладом в розробку парадигми інформаційного суспільства. Розкривши суть процесу інформатизації і позначивши сферу застосування інформаційно- комунікативних технологій (у економіці, політиці і культурі), Кастельс обґрунтував роль інформації як основного стратегічного ресурсу. Сучасний політичний процес, на думку Кастельса, свідчить про кризу класичної демократії, він виражається в кризі держави як управлінського інституту і супроводжується «кризою довіри» з боку суспільства до політичної системи в цілому [349].

Ще одним у ряді авторів теорії інформаційного суспільства і захисників ідеї вирішальної ролі ІКТ в розвитку сучасної цивілізації є Йони Масуда [367]. Він був професором університету Аомори, творцем Інституту інформаційного суспільства і одним з авторів Плану інформаційного суспільства, представленого Інститутом розробки використання комп'ютерів (ХАСІП) І. Масуда - один з піонерів розвитку теорії і практики комп'ютеризації і інформатизації в японському суспільстві, він був основним розробником концепції розвитку інформаційного суспільства для уряду Японії.

Одне з його фундаментальних досліджень «Інформаційне суспільство як постіндустріальне суспільство» (1980 р.) порушує різні питання, пов'язані з трансформацією суспільства під впливом процесу комп'ютеризації.

Починаючи з середини ХХ століття, в розвинених країнах починають активно фінансуватися дослідження з розробки комп'ютерних технологій. На думку І. Масуди [367] комп'ютеризація послідовно впроваджувалася і розвивалася у рамках чотирьох громадських сфер діяльності:

1. Фундаментальна наука;
2. Сектор корпоративного бізнесу і держава;
3. Громадське регулювання;
4. Індивідуальна сфера.

У роботі японського дослідника характеристика кожного з етапів комп'ютеризації представлена в схемному виді, де можна побачити цілі, досягнення яких визначається за рахунок впровадження комп'ютерних технологій в звичні громадські процеси, а також ряд інших ключових параметрів кожного з етапів [244].

Таблиця 1.

Характеристика процесу комп'ютеризації.

Стадія розвитку	I.1945-1970	II1955 - 1980	III1970 - 1990	IV 1990-2020
Основа для використання комп'ютера	Фундаментальна наука	Управління	Суспільство	Індивід
Мета загальна	Національна оборона, вивчення космосу	Валовий національний продукт	Зростання національного добробуту	Зростання національного благополуччя
Цінності	Національний престиж	Економічне зростання	Соціальне благополуччя	Самореалізація
Об'єкт	Нація	Організації	Громадськість	Індивід
Об'єкти комп'ютерного впливу	Природа	Організація	Суспільство	Люди
Наукова база	Природознавство	Менеджмент	Соціальні науки	Біхевіоризм
Цілі використання інформації	Досягнення наукових цілей	Досягнення бізнес-ефективності	Рішення соціальних проблем	Формування інтелектуальною середовища

У таблиці показані чотири етапи розвитку і впровадження комп'ютерних систем і технологій, усі етапи хронологічно поділені, межі етапів неможливо чітко визначити, оскільки йдеться про громадські процеси, які протікають

еволюційно більшою мірою, хоча в питанні впровадження комп'ютеризації досить велику роль грали суб'єктивні чинники, такі як «холодна війна», особливо на першому етапі; зростання конкуренції у бізнесі, що було причиною оптимізації бізнес-процесів і скорочення витрат, особливо на другому етапі; проведення адміністративних реформ і підвищення якості управління в державному секторі, особливо характерно для другого і третього етапів[249]. .

Перша стадія розвитку комп'ютеризації припала на період з 1945 по 1970 рр., яку називатимемо періодом «великої науки». Це відноситься до періоду, коли комп'ютери стали широко використовуватися в національних масштабних проектах таких, як національна оборона або космічні дослідження. США зайняли лідируюче положення і стали широко застосовувати комп'ютери в системі національної безпеки.

На другій стадії сфера (об'єкт) комп'ютеризації перейшла з фундаментальної науки у сферу управління, як в державній, так і у бізнес середовищу. Цей етап тривав з 1955 р. приблизно по 1980 р.

На відміну від першого етапу на другому зростання валового національного продукту (ВНП) буде особливо важливий. Як тільки комп'ютеризація проникла в такі сфери як корпоративне і державне управління, відповідно в уряді і бізнесі використання комп'ютерів стало позитивно впливати на збільшення ефективності реалізації функцій.

Стали активно розвиватися і використовуватися управлінські інформаційні системи (MIS), у рамках яких управлінські і інформаційні наукові підходи впроваджувалися взаємозв'язано, що вело до успішного розвитку цих систем.

На другому етапі США займали також лідируючу позицію в розвитку комп'ютеризації, оскільки вже досить досконалі великомасштабні інформаційні системи по проектах національної безпеки і вивчення космосу стали впроваджуватися в управлінську архітектуру корпоративного бізнесу і урядових організацій. Особливо корпорації зробили далекосяжний крок в освоєнні ІКТ, впроваджуючи інформаційні системи, що вже пройшли практику в програмах по національному захисту і освоєнню космосу [241].

Як показав подальший комплексний системний аналіз, в місцеві і національний уряд пришли комп'ютери, як всемогутня зброя для формування національної політики.

Звернемо увагу на те, що Й. Масуда, працюючи над книгою, прогнозував розвиток процесу комп'ютеризації і його вплив на різні сфери громадського життя, тому третій і четвертий етапи були змодельовані автором на основі тенденцій впровадження комп'ютерів, що зароджуються, в галузі економіки, політико-адміністративне управління. Слід зазначити, що багато що з передбаченого відповідає реальності, дійсно з 60 рр. минулого століття впровадження комп'ютерів в систему державного управління було співвіднесене з метою полегшення взаємодії держави і суспільства, створення сервісної моделі політичного управління. Третій етап можна назвати етапом соціально-орієнтованої комп'ютеризації, у рамках якого комп'ютер використовувався в цілях принесення користі усьому суспільству в цілому. Напрямок соціально орієнтованої комп'ютеризації став розвиватися з 1970-х рр. і можливо було актуальним приблизно до 1990-х рр. з максимальним використанням комп'ютерних технологій для задоволення громадських потреб.

Як тільки стався перехід від другого етапу до третього, показник рівня загального національного добробуту (Gross National Welfare) став основною метою замість показника росту валового національного продукту (Gross National Product). Використання комп'ютерів стало основним для вирішення проблем в усіх сферах суспільства, включаючи усіх громадян в цілому. Таким чином, громадськість зайняла лідируюче положення в питанні використання комп'ютерів, включаючи кожного окремого індивіда.

На думку японського дослідника, уся відповідальність в розробці політики інформатизації буде цілком на плечах національних і місцевих урядів, але вирішення відносно різних питань прийматимуться безпосередньо людьми на рівні громадянського суспільства за допомогою прямого впливу ІКТ. На цьому етапі соціальні і міждисциплінарні науки в комбінації з інформаційними

мережами широко використовувалися для вирішення комплексних соціальних проблем [344].

Система освіти значно змінилася порівняно із сучасною стандартною системою шкільної освіти. Мережі знань стали ядром нової системи освіти, яка зробила акцент на розвитку індивідуальних здібностей індивіда. Нові інформаційні соціальні системи стали використовувати інформаційні мережі в різних сферах громадського життя, вирішуючи такі питання як забруднення довкілля, зростання міського трафіку і навіть розподіл громадських благ (distribution). Цей етап, отже, став часом, коли комп'ютеризація перетворилася на інструмент для надання послуг державою суспільству і в період 1970-х рр. багато держав увійшли до цього етапу розвитку і впровадження ІКТ в громадське життя.

Четвертий етап впровадження ІКТ на думку автора є найдосконалішою стадією, оскільки він припускає, що вплив комп'ютерів і мереж зв'язку буде цілком спрямований на розвиток індивідуальних якостей людини.

Аналізуючи запропоновану автором періодизацію, можна зробити висновок, що основна властивість ІКТ - це поліпшення процесів, що вже склалися в суспільстві, і зв'язків. Необхідно відмітити, що третій етап впровадження комп'ютеризації, прогнозує розвиток прямих горизонтальних форм взаємодії держави і громадянського суспільства у вирішенні загальних питань, таким чином, роблячи припущення, що ІКТ здатні не лише поліпшити наявну структуру взаємодій, але також можуть кардинально змінити увесь характер зв'язків, що склалися в суспільстві, що в цій ситуації торкається питання вироблення державної політики.

Ця концепція має також одне загальне, що об'єднує її з раніше проаналізованими роботами Е.Тоффлера і М.Кастельса. Значно переоцінюється роль ІКТ як інструменту перетворення традиційних громадських інститутів і процесів. Автори теорій інформаційного суспільства беззастережно приймають позицію успішності ІКТ проєктів як в комерційному секторі, так і в державному, не зважаючи на ряд особливостей останнього. Ми маємо на увазі основну відмінність, яка полягає в тому, що метою комерційного сектора є отримання

прибутку, а державного - вироблення політики, її реалізація і надання послуг суспільству. Таким чином, ІКТ у бізнесі збільшують продуктивність і прибуток, за рахунок прискорення руху інформації, а в державному секторі немає, оскільки цілі їх впровадження (відкритість, підзвітність, швидкість ухвалення рішень) вступають в протиріччя з мотивацією державних службовців і недоліками ієрархічної структури управління, руху інформації.

Для розуміння важливості і причин трансформацій в сучасному суспільстві і політиці необхідно звернутися до роботи американського дослідника Джона Нейсбита «Мегатренди».

Задум роботи — показати усе різноманіття способів, якими перебудовуються США, і спробувати розібратися, на що схоже нове суспільство. У дослідженні автором аналізуються усі сфери життя американського суспільства і необхідно відмітити, на наш погляд, найбільш важливі напрями, по яких проходять зміни.

1. Перехід від індустріального суспільства до суспільства, в основі якого лежить виробництво і розподіл інформації.

2. В містах, в невеликих організаціях і підрозділах проявляється здатність діяти новаторськи і отримувати результати — від низу до верху.

3. Суспільство переходить від надії на допомогу установ і організацій до надій на власні сили.

4. Форми представницької демократії в епоху інформації, що миттєво поширюється, застаріли.

5. Суспільство перестає залежати від ієрархічних структур і робить вибір на користь неформальних мереж.

6. З суспільства, скутого жорсткими рамками вибору, воно перетворюється на вільне суспільство з багатоваріантною поведінкою [339, с.97].

Д. Нейсбит пише про те, що майже усе, написане в роботі про США, застосовно в тому або іншому ступені до усіх розвинених країн, тому це дослідження, як стверджує автор, можна вважати універсальним, оскільки рано чи пізно відстаючі держави пройдуть шляхом розвитку Америки.

Дослідник використовує традиційну для теорії «постіндустріалізму» схему аналізу суспільства, аналізуючи перехід від індустріального суспільства до інформаційного. Він виділяє чотири ключові пункти, що лежать в основі процесу трансформації :

1. Інформаційне суспільство є економічна реальність, а не уявна абстракція.
2. Інновації в області зв'язку і обчислювальної техніки прискорять темп зміни завдяки зведення до нуля часу передачі інформацію
3. ІКТ на першому етапі використовуватимуться для вирішення старих завдань промисловості і управління, а потім поступово породять нові види діяльності, процесів і продуктів.
4. Технологія нової інформаційної ери — не абсолютна гарантія успіху. Її чекає успіх або провал згідно з принципом «технічний прогрес — душевний комфорт».

Важливим трендом у світі політичного автор рахує перехід від представницької демократії до партиципаторної. Як пише Д. Нейсбит : «Демократія участі революціонізувала місцеву політику в Америці і рухається від низу до верху, міняючи і курс національного уряду. У сімдесяті роки початок ери участі в політиці відмічений безпрецедентним зростанням числа референдумів і ініціатив. Такі голосування іноді дають колосальну явку виборців - 70, 80 і навіть 90%, тому що балотування ініціатив і референдумів задовольняє потребу в «прямій демократії», а вона є душа і серце демократії участі. Політично ми зараз знаходимося в процесі масового переходу від представницької демократії до демократії участі. У представницькій демократії ми не голосуємо безпосередньо з тих або інших питань - ми вибираємо когось, хто голосуватиме за нас. Але прийшла революція в області зв'язку, а разом з нею з'явився дуже грамотний електорат. Сьогодні, коли інформація поширюється миттєво, ми знаємо про те, що відбувається стільки ж, скільки наші представники, і дізнаємося про це одночасно з ними» [359].

Дійсно тренд до формування демократії участі спостерігається певною мірою в сучасній політичній практиці, є певні передумови для її існування, але існує ряд проблем що ускладнюють реалізацію цього виду демократії. У рамках теорії інформаційного суспільства цей напрям розвитку знань називається «Електронна демократія».

Заслуговує на увагу ряд аргументів дослідника на користь розвитку прямих форм демократії в суспільстві, що міняється, це формування мережевих структур або мереж знання.

Мережі — це люди, які спілкуються один з одним, ділячись ідеями, інформацією і ресурсами. Ми відмічаємо важливість не результату — мережі, а процесу — створення мережі. Сенси існування мереж — сприяти самодопомозі, обмінюватися інформацією, прагнути змінювати суспільство, покращувати продуктивність і умови праці. Вони побудовані так, щоб передавати інформацію шляхом швидшим і економічнішим в сенсі витрати енергії.

У мережевій структурі великим зрівнюючим чинником є сама інформація. Мережі егалітарні не просто тому, що усі їх учасники рівноправні. Навпаки, тому, що мережі діагональні і тривимірні, вони включають людей усіх рівнів.

Таким чином, можна підвести підсумок і визначити основні передумови для розвитку демократії участі згідно Д. Нейсбиту. По- перше, це ІКТ, які надають широкі можливості індивідам спілкуватися один з одним в обхід традиційних ієрархій, по-друге тенденція до формування горизонтальних взаємодій в цілях швидкого отримання інформації і зростання мережевих структур.

Ідеї Д. Нейсбита, як і попередніх мислителів, поза сумнівом, внесли вагомий внесок в розвиток концепції «постіндустріалізму», але загальна думка, що проходить крізь усі концепції, дозволяє нам стверджувати, що автори занадто велике значення приділяли значенню ІКТ в рішенні політико-адміністративних проблем. Слід зазначити, що усі позначені концепції постіндустріального (інформаційного) суспільства розроблялися ще в той час, коли ІКТ були на стадії зародження і їх розвиток ще не отримав такого розмаху,

як на сучасному етапі [315]. Саме відсутність об'єктивної матеріальної бази дає основу вважати вищеназвані концепції футуристичними. Можна стверджувати, що зростання технологій в 60-70 рр. минулого століття дали надію мислячим людям, що технологія змінить реальність, структуру і свідомість суспільства. Сучасна ж практика показує, що не усі прогнози авторів концепції «постіндустріалізму» збулися повною мірою, а деякі виявилися абсолютно далекі від реальності. Особливо це виразно видно в політичній сфері, де ідея переродження представницької демократії в напівпрямі або прямі форми доки не знайшла підтвердження на практиці.

Узагальнюючи розглянуті вище теорії, можна зробити декілька істотних тверджень відносно розвитку інформаційного суспільства на сучасному етапі і використання ІКТ в політичній системі. Теорії Д. Белла, Е. Тоффлера, М. Кастельса, Й. Масуди і Д. Нейсбита були проаналізовані у рамках провідних тенденцій дослідження постіндустріального суспільства таких, як глобалізація, інформатизація і демократизація [316]. Ці процеси йдуть у світі нерівномірно і сприяють розвитку різноманіття політичних форм.

1.2. Інструменти інформаційних технологій в державній політиці.

Перехід до нового суспільства вимагає політичної модернізації: широкого залучення громадян до процесу ухвалення рішень і контролю за державною бюрократією. У цих умовах інформаційні технології можуть виступати одним з найбільш важливих чинників, що впливають на оновлення політико-адміністративної системи сучасних держав. Вони відкривають величезні можливості для досягнення взаємодоповнюючих цілей : забезпечення стійкого економічного зростання, підвищення громадського добробуту, досягнення соціальної згоди, зміцнення демократії, прозорого і відповідального державного управління.

У 1960-70 рр. дослідники проблематики державного управління розділилися на два табори з різними поглядами на перспективи розвитку ІКТ в публічному управлінні і політиці. В результаті критичного аналізу можливостей нових ІКТ прибічники песимістів і оптимістів по-різному підійшли до розгляду двох ключових проблем. Перша торкається питання про те, наскільки революційними за своїм характером являються нові ІКТ порівняно з традиційними засобами передачі інформації, відповідно, друга торкається впливу ІКТ, на політичну практику [320].

ІКТ в процесі розвитку світової цивілізації пройшли ряд етапів розвитку і у рамках кожного суспільство діставало нові можливості для прискорення процесів передачі і обміну інформацією, іншими словами вдосконалення комунікації.

Двадцяте століття дало нові відкриття у сфері ІКТ: бездротовий телеграф, чорно-біле, кольорове, кабельне, супутникове телебачення, телетайпний і факсимільний зв'язок, супутники зв'язку, Інтернет.

«Комунікаційний вибух» зумовив появу різноманітних концепцій, що є частиною теорії інформаційного суспільства. Політична теорія і практика

збагатилася такими поняттями як теледемократія (teledemocracy), кібердемократія (cyberdemocracy), електронна адміністрація (e - administration), електронна демократія (e- democracy), електронний уряд (e - government), цифровий уряд (digital government), електронне управління (e - governance) і так далі. Між вищезгаданими поняттями існує певна смислова різниця, унаслідок того, що кожне з них описує відношення в різних областях політико-управлінського простору. Але одне загальне, що є своєрідним знаменником для усіх понять, це наявність приставки «електронний» або «цифровий», що вказує на те, що кожне з понять припускає використання ІКТ для вирішення ряду нових завдань, що виникли в процесі розвитку суспільства. На думку автора, загальний світовий тренд у бік дигіталізації державного управління і політики є не лише наслідком бурхливого розвитку ІКТ, але і також результатом ускладнення громадської структури. Винахід телефону або телеграфу у минулому кардинально не вплинув на практику державного управління або політику, тому думка про роль сучасних ІКТ як інструментів, що конституюють політику, досить спірно. Так, бельгійські дослідники Ерл Кампен і Крис Снийкерс в статті «Е-демократія. Критична оцінка останньої електронної мрії», визнаючи деякий зв'язок нової технології і політики, проте, пишуть: «Проте, коли ми приймаємо точку зору, що Інтернет являється, фактично, не більше і не менше, ніж поліпшенням телефону і телеграфу, питання про те, чи можуть ІКТ в цілому і Інтернет зокрема удосконалити демократичний процес, зведеться до питання, чи сприяли у минулому телеграф Альберта Джеймса Мейєра і телефон Олександра Грехема Белла цивільній участі в розробці політики. Чи до того ж, чи вплинула парова машина або будь-який інший технічний винахід на урядовий процес ухвалення рішень. Звичайно, суспільство змінюється в ногу з прогресом науки і технології. Але, як стверджувала Енн Макінтош, немає нічого демократичного в технології» [371].

Яскравим прикладом наукової дискусії відносно того, могли б технології сприяти розвитку природи політичної активності і залученості максимально великого числа громадян в політичний процес, являється теорія «електронної

демократії», як найбільш складний концепт для практичної реалізації в сучасній політичній практиці.

Якщо розглянути еволюцію поняття «Електронна демократія», то треба відмітити декілька важливих віх в процесі його розвитку. До них, передусім, слід віднести поняття «теледемократія», викликане до життя появою каналів кабельного телебачення у кінці 60-х - початку 70-х років XX століття. Теледемократія може розглядатися як форма, що виникла перед електронною демократією. Зміст теледемократії відбиває можливість участі громадян в тих або інших політичних дебатах шляхом одночасного використання телебачення і телефону. Спостерігаючи який-небудь політичний захід по телевізору, глядачі мають можливість взяти участь в ньому, використовуючи телефон. Мета теледемократії полягає в тому, щоб сприяти зростанню безпосередньої участі громадян в політичному процесі і просунути структурні реформи на базі технічних можливостей засобів електронної комунікації [335, с.56].

Проте до кінця 1980-х років стало ясно, що експерименти з використанням телебачення і телефону не привели ні до нових форм демократії, ні до активізації політичної активності громадян. В той же час, «теледемократія» заклала фундамент майбутньої «електронної республіки». Він базувався на теоретичній основі напрямів реформування публічної сфери, розроблених у кінці 1980-х років Ю.Хабермасом, який визначав виниклий кіберпростір як нову громадську сферу, що є простором вільних обговорень з актуальних громадських проблем, сферу, в якій кожен громадянин може не лише висловитися, але і бути почутим.

На початку 1990-х прийшло розуміння того, що в кіберпросторі закладено великий потенціал, який, з одного боку, здатний внести революційні зміни в процеси ухвалення державних рішень, а з іншої, віртуальні співтовариства могли б допомогти громадянам оживити демократію. Комп'ютерні мережі дозволяють досить швидко і з мінімальними витратами проводити опитування громадської думки і локальне голосування, тобто персоніфікувати дію громадян на вироблення рішень, що приймаються державними структурами, здійснювати

контроль над їх виконанням і, тим самим, реалізувати засадничі критерії демократії.

Теоретичні основи концепції «електронної демократії» розроблялися цілим рядом учених. Одним з найвідоміших вважається вже згадуваний вище японський дослідник І.Масуда, який сформулював ідею про формування демократії участі на основі інформаційних технологій і етику спільного використання інформації. Згідно І. Масуде, масове виробництво інформації і знань посилює роль регулятивної діяльності людей, в ході якої встановлюються і контролюються необхідні в громадському розвитку соціальні зв'язки, що сполучають воєдино людей, речі і символічні об'єкти : При цьому зростає значення як комунікаційної діяльності, так і соціального управління. Якщо в індустріальному суспільстві найбільш прогресивною формою правління була представницька демократія, то в інформаційному — демократія участі [367].

Сучасні концепції «електронної демократії» можна розбити на два великі напрями — прямій демократії і комунітарної. Представники першого напрямку в цілому слідують курсом, наміченим І. Масудой, розвиваючи ідеї прямої демократії. Так, на думку Л.Гроссмана, впровадження нових інформаційних технологій здатне привести до формування третьою, після античної і представницької, великої епохи демократії. Згідно з його спостереженнями, «найбільші втрати в сьогоdnішньому процесі реструктуризації і відродження громадського впливу несуть традиційні інститути, що служили основними посередниками між державою і його громадянами, політичні партії, профспілки, цивільні асоціації і навіть традиційні ЗМІ». Таким чином, на думку Л. Гроссмана, високу вірогідність реалізації придбаває втрачений ідеал античної демократії, коли усі громадяни полісу брали постійну участь в політиці.

На думку Барбера, демократія участі, яка прийде за допомогою нових інформаційних технологій на зміну представницькою, відмінить як представництво політичних професіоналів, так і правління експертів і бюрократів [94, с.89].

Серед прибічників комунітарного підходу концепції «електронної демократії» слід назвати імена А.Етционі і Х.Рейнгольда . Згідно з представниками цього підходу, Інтернет став зручним місцем зустрічей для різних груп за інтересами, професійних співтовариств, споживчих асоціацій і т. п. Інтернет-співтовариства виникають навколо певних електронних ресурсів і експлуатують природне прагнення людей до спілкування з однодумцями.

Аргументи прибічників електронної демократії досить очевидні. Проте вони, при детальному аналізі, не витримують критики.

Концепція електронної демократії не знайшла підтвердження в реальній практиці, тому що в демократичних державах існує широка мережа громадських посередників, не зацікавлених в зменшенні свого впливу. Це політичні партії, громадські організації, засоби масової інформації і інші структури громадянського суспільства. Усі вони, як показує практика, не лише не втратили свого значення в нових умовах, але, навпаки, з великим розмахом використовують Інтернет не лише під час виборів, як в періоди найбільш інтенсивної політичної комунікації, але і у своїй повсякденній діяльності. Таким чином, теза прибічників електронної демократії про зменшення ролі суспільно-політичних організацій громадянського суспільства ще доки не підтвердився на практиці [98].

На думку Р. Дилтса [97], цілком імовірно, що «традиційні групи інтересів зможуть залишитися основними гравцями політичного життя і в інтернетівську епоху» Замість відмирання політичних посередників, що прогнозується радикальними прибічниками концепції «електронної демократії», групи інтересів дуже швидко залучили своїх послідовників до електронних комунікацій. Значення політичних посередників в умовах колосального зростання кількості політичної інформації не може падати, оскільки саме вони стають авторитетними експертами, на думку яких покладаються широкі кола громадськості.

Німецький політолог О. Яррен вважає, що співтовариства, що виникають на віртуальній основі, не є міцною основою для соціальної взаємодії. Інформація

— це не лише дані, але і їх аналіз, який сприймається різними людьми по-різному і дуже сильно залежить від соціального контексту. Таким чином, «процес отримання інформації одночасно і індивідуальний, і соціальний. Люди, спілкуючись, хочуть створити, реально або символічно, співтовариство і прагнуть до взаєморозуміння. З цієї причини їм доводиться обмежувати свої прагнення до індивідуалізації». Інтернет-комунікації, за О. Яррену, здатні підтримувати ефективне спілкування в реальних організаціях, але перехід віртуального співтовариства в реальне у край ускладнений. Таким чином, підстави для створення комунітарних демократій на основі інтернет-співтовариств виявляються досить хиткими [104].

Американські учені До. Хілл і Дж. Хьюз відмічають, що «Інтернет не міняє людей, він просто дозволяє їм робити те ж саме по-іншому. Усупереч утопічним уявленням, Інтернет навряд чи перетворить незацікавлених, неінформованих, байдужих громадян на зацікавлених, інформованих і активних кібергромадян». Більше того, згідно з їх думкою, розвиток інформаційних технологій може сприяти зростання політичної пасивності, оскільки комерціалізація мережевих ЗМІ призводить до переважання розважальних ресурсів [315, с.98].

Багато українських дослідників вважають, що у дослідженнях Інтернет розглядається як найважливіший засіб затвердження прямої демократії (передусім у віртуальних співтовариствах).

Слід враховувати, що в сучасних, складно організованих і диференційованих суспільствах всюди спостерігається згортання прямих, безпосередніх форм політичної участі. Отримує широкий розвиток така форма символічної політики знизу, як символічна політична участь, тобто цілеспрямоване створення прозорості політичних дій, але не організованим колективом, а кожним окремо учасником (актором) соціальної комунікації. Фактично йдеться про пасивну участь в політиці, що полягає в зацікавленому спостереженні за тим, що відбувається за допомогою ЗМІ. Люди часто не лише вимушені, але і хочуть виключно символічної (сурогатного) участі в політиці, добровільно обмежуючись лише споживанням образів з політичної сфери. Сенса-

цієї символічної поведінки полягає, окрім іншого, в симуляції політичної відповідальності, в прагненні перетворити владу на політичний сервіс, а політичну участь у форму розваги.

Перетворення мережі на засіб масової інформації сприяло різкому зниженню освітнього, вікового, професійного, матеріального і культурного рівня аудиторії Інтернету. Дослідники приходять до висновку, що розширення онлайнової аудиторії не посилює політичної значущості Інтернету. Навпаки, давні користувачі Інтернету більше політично активні, ніж новачки. Усе це вказує на те, що демократизуючий вплив Інтернету, принаймні, в сенсі формування зацікавленішої, більше політично активнішої громадськості, істотно переоцінюється.

Таким чином, ми вважаємо, що явище електронної демократії містить в собі значні протиріччя. Можна сказати, що позиції як прибічників, так і супротивників високої оцінки впливу ІКТ на зростання цивільної участі в розробці політики досить добре аргументовані. З одного боку, «традиційна політика» намагається пристосувати нові ІКТ до форм, що вже склалися, і стосунків в суспільстві. З іншого боку, технологія в різних формах впливає на суспільство складним чином, формуючи нову архітектуру взаємодії державних і цивільних структур. На наш погляд, було б правильно стверджувати, посилаючись на авторитет ряду учених, що Інтернет створює новий простір публічності і є абсолютно революційним засобом комунікації, що створює передумови для формування іншої структури управління суспільством. Супротивники ж подібної думки розглядають Інтернет як традиційний засіб комунікації, що є частиною національної і глобальної телекомунікаційної інфраструктури [318, с.111].

Відмічені вище тенденції розвитку політичного процесу під впливом ІКТ, на нашу думку, не носять того однозначного характеру, який підкреслювався у футурологічних теоріях останньої третини ХХ століття. Технологічний детермінізм в процесі трансформації політичних інститутів під впливом ІКТ не є визначальний для розвитку і вдосконалення політичної системи суспільства.

Вдосконалення системи державного управління припускає не лише застосування ІКТ, але і також ряд паралельних з цим практик. Як показує сучасний світовий досвід адміністративних реформ, існують різні моделі застосування ІКТ для реформування політико-адміністративних інститутів держави. Існує дві моделі впровадження ІКТ. Перша припускає вдосконалення традиційної системи управління за рахунок впровадження технологій електронного уряду. При цьому не міняється сам характер політичної комунікації, а модернізуються лише окремі елементи системи. Друга модель, окрім використання сучасних ІКТ, припускає радикальне реформування концептуальних основ управлінської сфери, міняє сам характер політичної комунікації. У цій моделі ІКТ стають важливим інструментом реформування, оскільки без них було б неможливо забезпечити виконання ряду додаткових функцій системи, а саме налагодження горизонтальних каналів зв'язки, за якими можливе здійснення транзакцій і спільна розробка рішень з питань національного або місцевого масштабу.

У міру розвитку теорії інформаційного суспільства погляди на роль і місце ІКТ в регулюванні фундаментальних громадських процесів значно еволюціонували, пройшовши шлях, від досить наївних з домінуванням позиції, що суспільно-політичні моделі комунікації у край легко модернізувати, використовуючи лише сучасні ІКТ, до край песимістичних, таких, що вказують на абсолютну елементарність нових ІКТ порівняно з попередніми технологіями в питаннях соціально-політичного реформування. Крайня критичність сучасних теорій пояснюється вже емпіричною базою, що досить накопичилася, на основі якої можливо зробити зважені висновки про можливості ІКТ для реформування суспільства на відміну від теорій футурологів, що будували прогноз, спираючись на наявні на той момент дані. Хоча не можна і зменшувати усіх достоїнств первинних наукових робіт, оскільки вони визначили теоретичний коридор, у рамках якого рухалися подальші дослідники. Немов наслідуючи етапи комп'ютеризації І. Масуди, в другій половині XX століття міняється характер розвитку інформаційного суспільства. У зв'язку зі значними соціально-політичними змінами кінця XX століття «інформаційне суспільство» все більше

стає ідеологією модифікації процесу управління в державі, пріоритетом для формування нових підходів до забезпечення прозорості ухвалення рішень, контролю за діяльністю адміністрацій різних рівнів [321, с.45]. Проте сам процес впровадження ІКТ не означає автоматичного підвищення якості державного менеджменту. Тут потрібно виконання багатьох умов : створення відповідного соціально-політичного середовища, формування нової нормативно-правової бази, забезпечення рівного доступу громадян до участі в демократичних процедурах, подолання цифрової нерівності та ін.

За минулі п'ятдесят років темпи світового розвитку прискорилися в десятки разів, що у свою чергу наклало відбиток на усі сфери громадського життя. Причина такого стану справ полягає в тому, що процес змін проходить з неоднаковою швидкістю в різних регіонах світу. Це дозволяє стверджувати, що інформаційне суспільство повною мірою проявило себе там, де індустріальний розвиток досяг найвищих показників. До таких держав-лідерів слід віднести США, низку країн Європейського Союзу, Японію, а також держави, що демонструють високі темпи економічного зростання. У вказаних державах, окрім змін в секторі виробництва-споживання, стали проявлятися тенденції, які не мали місця раніше, а саме плюралізація громадських структур, великий масштаб невизначеності і ризику, інформатизація суспільства, падіння довіри населення до органів управління. Вказані тенденції можна об'єднати одним спільним знаменником, таким як зростання різноманітності суспільства, а саме різноманітності його інтересів і потреб. Вичерпну характеристику цьому явищу можна буде дати тільки в майбутньому, але деякі висновки можна зробити вже сьогодні [299].

1.3. Сучасні концепції інформатизації політико-адміністративного управління.

Аналізуючи систему формування державної політики інформатизації, можна зазначити, що у 60-70 рр. минулого століття світ увійшов до епохи адміністративних реформ. Це було пов'язано з кризовими симптомами в системі державного управління, що виражалося в надмірному розростанні управлінського апарату, у збільшенні витрат на його зміст і низькій якості послуг, що надаються державою. Усе перераховане виражалося в зростанні невдоволення діяльністю державного апарату і його представників.

У рамках ряду гуманітарних наук стали актуальними дослідження в теорії і практиці державного управління, визначенні причин необхідності реформування управлінської сфери.

Людство живе в стані постійних змін, але з деяких причин їх швидкість в певні моменти значно зростає. З середини ХХ століття почався процес прискорення історичного часу. Дослідження доктора фізико-математичних наук С. П. Капиці вибране автором як яскравий приклад доказу вищевідзначеного твердження.

Умови, що швидко міняються, призводять до ускладнення соціальної системи, точніше, до її різноманітності. У природі це нормальний процес, назва якому еволюція. Щоб хід еволюції тривав, на момент кризи в системі мають бути присутніми ті, хто учора був в аутсайдерах, а сьогодні став затребуваним в нових умовах. Різноманітність - ключовий чинник підтримки стабільності системи і одночасно її еволюційного розвитку.

Подібна логіка цілком застосована до розвитку суспільства як системи, що самоорганізується. Теорія С. П. Капиці наочно підтверджує гіпотезу про прискорення історичного часу, який веде до ускладнення громадської структури.

Явище різноманітності суспільства можна розглядати по-різному, зростання різноманітності громадських інтересів є одним з сучасних трендів

розвитку громадської системи. Аналіз соціальних процесів дає основу виділити ряд явищ, що впливають на ускладнення громадської структури у напрямі зростання плюралізації громадських установок і думок [146, с.47].

Сучасні технології, а саме засоби комунікації на їх основі, стали прискорювачем змін. Можливість швидкого отримання і обміну інформацією впливає на свідомість соціуму і кожної окремої особи. Це сприяє формуванню безлічі думок і поглядів. Об'єм інформації надає право вибору точки зору або примушує мислити індивіда самостійно, робити висновки і створювати свій образ реальності, що адже оточує світ - це відображення нашої свідомості. Для аналізу впливу засобів комунікації на зростання різноманітності громадських інтересів ми вважаємо необхідно проаналізувати можливості ЗМІ і Інтернет.

ЗМІ - важливий елемент соціальної системи. Це не просто посередник між подією і аудиторією, засіб масової комунікації. Це фабрика з виробництва образів і точок зору. Суспільство усвідомлено або неусвідомлено приймає їх.

У рамках індустріального економічного устрою за допомогою ЗМІ держава конструювала уніфіковане суспільство, оскільки мас-медіа були і залишаються потужним важелем дії на масову свідомість. Уніфіковане суспільство легко кероване, контрольоване, масовість зручна для представницької системи демократії. Вже в 1960-х роках в США і Західній Європі ЗМІ стали втрачати монополію на формування громадської думки. Вірніше, вона збереглася, але втратила свій масовий характер. Про це писав американський соціолог Е.Тоффлер, який охарактеризував це явище як «демасифікацію мас-медіа». Вона виражалася в тому, що традиційні ЗМІ поступово втрачали аудиторію, чий інтерес зміщувався у бік телебачення і радіо. Згодом у будинки прийшло кабельне телебачення і стало нестримно захоплювати інтерес аудиторії. Панування таких американських медіа магнатів як NBC було підірване [175, с.205].

Явища, вивчені Е. Тоффлером ще в 1980 році, мають місце бути і сьогодні. Необхідно відмітити, що спостерігається продовження відміченого вище

процесу, що виражається не лише в «демасифікації», але і в демократизації мас-медіа. Величезну роль тут зіграв Інтернет.

Прямий доказ нового явища - пошукова система Google. Головна з її завдань полягає в тому, як організувати світову інформацію, тобто дати можливість людям упорядкувати світ, в якому вони живуть. Люди дістають можливість шукати, знаходити інформацію, яка відбиває їх особисті переваги, і діяти відповідним чином.

Ще одним проявом різноманітності є блоги. Ці віртуальні щоденники дозволяють формувати ідеї і сполучати людей по всьому світу. Такі сайти, як Global Voices <http://www.globalvoicesonline.org>, збирають історії і думки пересічних громадян, які розповідають від першої особи про унікальні ситуації, зберігаючи самобутність своєї культури. Їх сила така переконлива, що в Інтернеті створені такі сайти, як <http://www.technorati.com> - стільник для відстежування більше 25 мільйонів блогів, які складають тільки близько чверті електронних журналів в «блогосфері».

У новому ланцюжку передачі інформації роль редактора виконує Інтернет за допомогою «блогосфери». У цьому сенсі цифрові ЗМІ за своєю суттю підривають інтереси будь-якого інституту, заснованого на владі і контролі. На зміну традиційним ЗМІ в якості головних хранителів інформації приходять такі компанії, як Google, MSN і Yahoo.

Інший процес, який також може бути аргументом на захист тези про зростання різноманітності громадських інтересів, - це розвиток громадянського суспільства у всьому цивілізованому світі. Найактивніше цей процес йде в країнах, що вибрали демократичний шлях розвитку, а також в країнах, зарахованих до числа недемократичних.

Необхідно при цьому звернути особливу увагу, що після Другої світової війни посилюється рух до демократії. На думку американського політолога С. Хантингтона, людська цивілізація стала свідком трьох хвиль демократизації і двох періодів «відкату» від демократії. Хронологічні рамки початку другої хвилі приблизно відповідають закінченню Другої світової війни, якщо бути точними,

то це період з 1943 по 1962 рр. Далі слідує етап згортання демократії. З 1975 г починається нова, третя «хвиля демократизації», яка триває досі.

За даними щоденної газети наукових кругів США «The Christian Science Monitor», в останні 25 років поширення демократії було однією з визначальних геополітичних тенденцій. У 1975 році керівництво 30 держав світу обиралося населенням. До 2005 року число таких держав різко зросло — до 119. Незважаючи на успіх західний істеблішмент стурбований тим, що вказаний процес призупинився і спостерігається досить довгостроковий процес стагнації [174].

Колишній генеральний секретар ООН Кофі Аннан в доповіді «Ми, народи: роль Організації Об'єднаних Націй в ХХІ столітті», що прозвучало на засіданні Генеральної асамблеї ООН 27 березня 2000 р., особливо відмітив, що «сфера міжнародних публічних відносин, включаючи ООН, має бути ще ширше відкрита для участі багатьох суб'єктів, вклад яких має істотно важливе значення для управління процесом глобалізації. Залежно від даних питань вони можуть бути організаціями громадянського суспільства, приватного сектора, парламентарів, місцевих органів влади, наукових об'єднань, навчальних закладів і багатьох інших видів організацій. Сьогодні глобальні питання вже не є винятковою прерогативою міністерств закордонних справ, а держави перестали бути єдиним ініціатором рішень для численних проблем нашої невеликої планети. Разом з національними механізмами ухвалення рішень в творчій розробці нових форм глобального управління беруть участь численні, різноманітні і усе більш впливові недержавні суб'єкти. Чим складніше проблема - будь то переговори про введення заборони на наземні міни, введення обмежень на викиди, які сприяють глобальному потеплінню, або устанovu Міжнародного кримінального суду, - тим частіше ми бачимо, що в пошуку консенсусних рішень, разом з державами беруть участь неурядові організації, установи приватного сектора і багатосторонні агентства»[172].

Дійсно, з кожним роком усе більш безперечно означає себе тенденція зростання числа міжнародних неурядових організацій (НВО), що виражають

інтереси громадянського суспільства. Це нова реальність, яку не можна ігнорувати, оскільки вона є можливістю приймати рішення і вирішувати проблеми по-новому, тобто спільно. Це стосується не лише міжнародної практики, але і внутрішньодержавної, оскільки в нових умовах держава не здатна забезпечити якісне і справедливе управління, не прибігаючи до допомоги громадських структур.

Характеризуючи особливості державного управління на сучасному етапі розвитку, експерти відмічають прагнення добитися обліку соціальних аспектів в економічній політиці і структурній перебудові. Це реакція на тенденцію до економічної лібералізації, якою характеризувалися 80-і і 90-і рр. минулого століття. Така реакція значною мірою є наслідком звернень громадянського суспільства і неурядових організацій, кількість і вплив яких, як вже відзначалося вище, за останнє десятиліття значно зросло [163].

Різноманіття засобів є наслідком різноманітності громадських інтересів, а також поширення західного досвіду інституціонального проектування, який вказує на необхідність активної участі третього сектора в розробці і ухваленні політичних рішень. У нових умовах у держави виникає радикальна потреба в додаткових каналах отримання інформації від суспільства.

Уряди США, Європейського Союзу, країн Азії, і всього цивілізованого світу проводять політико-адміністративні реформи, спрямовані на підвищення якості державного управління. Кожна держава вибирає найбільш адекватну його характеру і потребам модель реалізації адміністративної реформи, створюючи нові концептуальні основи роботи адміністративної системи, або модернізуючи сталі в традиційній діяльності процеси, інститути і практики.

В основі функціонування кожної управлінської структури будь-якої організації лежить ряд принципів, закладених класичною школою організаційного управління, а саме теоретичною концепцією М. Вебера про «раціональну» бюрократію.

Вебер виділив специфічні риси раціональної бюрократичної адміністрації, проводячи зіставлення сучасної бюрократії з традиційними формами управління,

в яких подібні риси повністю були відсутні або були слабо виражені. Без такого зіставлення ознаки раціональної бюрократії вважалися б чимось само собою зрозумілим. Але, як продемонстрував німецький соціолог, багато відмінних рис раціонального бюрократичного управління носили історично унікальний характер.

Деякі з цих ознак уперше проявилися в системі державного управління в країнах заходу. До їх числа відноситься спеціалізація чиновників і їх професійна компетентність. Як писав Вебер: «Звичайно, чиновник, що навіть спеціалізувався в певній області, здавна відомий різним культурам. Проте повній залежності усього життя, усіх її політичних, технічних і економічних передумов від організації професійно підготовлених чиновників не було ні в одній країні, окрім сучасного заходу»[159, с.90].

Разом із спеціалізацією чиновників важливою відмінною ознакою сучасної бюрократії, що не існувала у минулому, виступає відділення чиновника від власності на засоби управління. Таке відділення дозволяло зняти фінансові обмеження приватного господарства і вело до того, що отримання індивідом коштів для існування залежало від організації, тим самим підпорядковувавши його організаційній дисципліні.

Вебер особливо підкреслює контрактно-договірний характер стосунків між окремим чиновником і організацією в сучасній раціональній бюрократії. Він відмічає також роль освітньої підготовки чиновників, рівень якої повинен перевірятися іспитами або засвідчуватися відповідним дипломом, що значною мірою визначає раціональний характер бюрократії. З точки зору Вебера, специфічну раціональність надає бюрократії те, що вона діє відповідно до чітко сформульованих правил і має спеціальні знання, які застосовуються нею в процесі управління.

Крім того, слід зазначити, що бюрократія є ієрархією чиновників, призначених на їх посаді вищестоящими органами. Організація, що складається з виборних чиновників, не являється, згідно з Вебером, бюрократичною в строгому значенні слова. Таких чиновників, що мають своє власне джерело

легітимності поза організацією, неможливо підпорядкувати дисципліні, що відрізняє справжню бюрократію.

Важливою особливістю бюрократичного управління є те, що глава організації завжди може бути упевнена, що його розпорядження будуть передані по каналах комунікації і виконані відповідно до існуючих формальних правил. Бюрократичну організацію відрізняє суворі дисципліна. Саме об'єднання спеціальних знань і дисципліни утворює основу бюрократичної адміністрації. Але найбільший розвиток бюрократизація отримує в державі і масовій політичній партії.

Теорія М. Вебера пройшла серйозну емпіричну перевірку. Ідеальна структура, описана в роботах німецького соціолога, в реальній практиці виявилася не досить раціональною і ефективною як припускав її автор.

Більшість західних соціологів визнають, що усі виділені Вебером риси раціональної моделі бюрократії на практиці придбавають характеристики прямо протилежні веберовским. Рішення і дії посадовців у формально встановленій системі правил і інструкцій, за класичною раціональною моделлю бюрократії, повинна б вести до ефективної, безперебійної діяльності бюрократичного апарату і його службовців. Проте на практиці це беззастережне наслідування правил і фіксованих процедур веде до перетворення формальних процедур на свого роду фетіш, в абсолютне правило [61].

На сучасному етапі розвитку управлінської організаційної теорії концепція раціональної бюрократії була піддана жорсткій критиці. Враховуючи трансформацію сучасного суспільства, на зміну їй прийшла ідеологія «нового державного менеджменту».

Феномен нового державного менеджменту виник у рамках руху за уряд, що перебудовується, який почався у кінці 1970-х років в економічно розвинених країнах. За оцінками багатьох фахівців, цей рух є однією з найбільш серйозних змін у філософії і парадигмі державного управління, що сталося за останнє століття. Авторами концепції уряду (Reinventing Government — RG), що

перебудовується, є Девід Осборн і Тед Геблер, які пропонують принципи RG не у вигляді деяких нормативів, а як узагальнення змін в державному управлінні.

Початкові принципи викладаються таким чином:

- держава розглядається не як неминуче зло, а як спосіб колективної діяльності і рішення громадських проблем;
- ефективна держава повинна відповідати вимогам інформаційного суспільства і економіки знань — велика, централізована і стандартизована бюрократія повинні залишитися у минулому;
- проблемою державного управління є не люди (бюрократи), а сама бюрократична система;
- -традиційна демократія (автор говорять про республіканську і демократичну ідеологію в США) не зможе вирішити сьогоденні проблеми держави шляхом перерозподілу засобів — ефективність рішень залежить від уряду;
- необхідно ґрунтуватися на принципах забезпечення рівності можливостей для усіх громадян.

Слід зазначити, що державна система управління багатьох країн переживає не кращі часи, а її реформа — це тема, що постійно розширюється, для обговорення в одних країнах і безперервний планомірний процес-в інших. На думку дослідника А.В. Чугунова внутрішні проблеми, що лежать в основі необхідності реформування державної служби формуються таким чином [331]:

- постійне зростання сукупної зайнятості і витрат на заробітну плату в державному секторі збільшує навантаження на бюджети різних рівнів;
- слабка мотивація праці держслужбовців і нестача кваліфікованого персоналу призводять до зниження ефективності функціонування державного апарату;
- розвиток протекціонізму і корупції визначають низький рівень громадської довіри до чиновників і державного апарату в цілому;

- нездатність держапарату реагувати на зміни викликає операційну неефективність і низьку якість державних послуг.

Концепція і практика нового державного менеджменту, існуючи в різних країнах під різними назвами (підприємницький уряд, менеджеризм та ін.), припускають цілком певний набір компонентів, з різною повнотою що реалізуються в окремих країнах в ході реформування державного управління.

Зазвичай формулюються наступні базові принципи цього нового підходу, які є відправними при підготовці і реалізації конкретних політико-адміністративних змін :

- використання в державних установах типу менеджменту, властивого приватним фірмам, перехід від бюрократичного стилю керівництва до більшої гнучкості і застосування нових, у тому числі електронних технологій;

- введення в державний сектор конкуренції, розуміння змагальності як ключового чинника зниження витрат надання послуг і підвищення їх якості; активне використання тендерних процедур і підвищення ефективності за рахунок використання контрактних стосунків як усередині державного сектора, так і з приватними організаціями;

- дезагрегація державних відомств, створення на їх базі підрозділів, в яких розділені інтереси виробництва послуг і їх надання громадянам і організаціям;

- практичний і професійний менеджмент, що включає підзвітність і виборчий контроль з боку вищестоящих державних відомств;

- чіткі стандарти і вимірники цілей, результатів і ефективності функціонування підрозділів, чіткого визначення індикаторів успішності виконання цілей і завдань, бажано в кількісній формі;

- контроль «на виході»: оцінка результатів, а не процесу їх отримання; ув'язка просування по службі, розподілу ресурсів і винагород з рівнем демонстрованих результатів з досягнення цілей і підвищенню ефективності;

- перехід до забезпечення індивідуалізованих послуг громадянам і бізнесу;

- підвищення дисципліни, поліпшення управління людськими ресурсами і скорочення витрат.

На нашу думку, основна ідея «нового державного менеджменту» полягає в тому, щоб зробити уряд ефективнішим і дешевшим. Ця концепція припускає перебудову діяльності державних адміністративних служб за принципом ринкових стосунків, коли взаємодія здійснюється на основі взаємовигоди. Досить логічне рішення, враховуючи, що основою сучасного суспільства є ринок. На зміну державі — адміністраторові приходить держава — економічно ефективний менеджер. Варто відмітити і явне протиріччя концепції : держава покликана виконувати частенько такі функції, які не припускають отримання прямої вимірної вигоди, — оборона, безпека, підтримка національної валюти, соціальне і пенсійне забезпечення та ін. Якщо держава віддає ці функції приватним компаніям на аутсорсинг, то велика вірогідність реалізації несистемної, суперечливої і, кінець кінцем, неповноцінної політичної стратегії. Конкуренція не може бути єдиним засобом забезпечення дешевого і якісного управління в державі, тим більше в тому, в якому відсутні сталі принципи і закони економічної конкуренції, що розділяються більшістю.

У західній політичній науці існує напрям, який критикує теорію «нового державного менеджменту» за явну ліберальну спрямованість. Так, на думку Л. Тері, антитрадиціоналістична орієнтація державних менеджерів, їх самодостатність і відмова від дотримання правил, жорстка владна політика і занадто радикальні зміни вступають в конфлікт з принципами демократії. Відзначається також, що «таким економічним метафорам як ринок, монополія і покупець, бракує духовних вимірів сенсу громадського життя». У прийнятому супротивниками «нового державного менеджменту» «Блексбургському маніфесті» (1984) робиться упор на значущість для державного управління публічної філософії. Як пишуть Г. Уомслей і Дж. Вольф, «істотною характеристикою Блексбургського руху є відстоювання нормативних стандартів. Державне управління розуміється як процес легітимної співпраці. У «Маніфесті» переосмислюється зміст і роль державного управління, що дискредитувало себе,

і підкреслюється важливість практики цивільних організацій, які може і повинні заохочуватися державним управлінням. Рух повертає поняттям загального блага, або громадського інтересу, і професіоналізму державної служби їх законне місце серед демократичних цінностей».

Основний акцент в реалізації ідеології «нового державного менеджменту» зроблений на наданні якісних державних послуг, тому особливу роль в адміністративних реформах, що проводяться, грає впровадження ІКТ, які, як вважалося, можуть найефективніше і дешево виконати це завдання [328, с.98].

Іншими словами, використовуючи електронний уряд, можна надавати державні послуги для громадян і бізнесу найефективніше і менш витратний. Одним із затятих захисників цієї ідеї вважається Дон Тепскотт, який в 1995 р. у своїй книзі «Цифрова економіка» пише, що ІКТ «не лише знижують витрати уряду, але також радикально трансформують способи здійснення урядових програм і саму природу управління. Міжмережевий уряд може здолати бар'єри часу і відстані, щоб здійснити бізнес уряду і дати людям публічну інформацію і послуги, коли і де вони захочуть».

Як показала практика адміністративного реформування впровадження механізмів нової концепції, яка повинна була значно модернізувати бюрократичну структуру управління, не привело до очікуваних результатів. Як і раніше існувала несумісна з ефективністю диспропорція між державним управлінням і збільшеною мірою різноманітності сфери його відповідальності, що виражалося в негативному відношенні громадянського суспільства до діяльності управлінських державних структур [332].

Можливі два мислимі шляхи вирішення проблеми співвідношення різноманітності системи управління і контрольованої ним сфери :

- 1) ускладнення (підвищення міри різноманітності) суб'єкта управління (органів державної влади);
- 2) спрощення (зниження міри різноманітності) керованого об'єкту (громадських структур).

Реалізація другого варіанту в сучасних умовах більш ніж утопічна. Можливо лише організаційне спрощення суспільства шляхом скорочення числа партій, економічних і політичних одиниць. Але це не зробить очікуваного ефекту, оскільки не торкнеться еволюційних процесів усередині суспільства. Як і раніше йтиме зростання політичного тиску на владні структури в обхід традиційних систем політичного представництва. Розвиток ІКТ - зовнішнє вираження позначеної тенденції.

Ускладнення суб'єкта управління представляється авторів найбільш вірним рішенням і вимагає детального розгляду.

Спроба створення грамотного і відповідального чиновника заслуговує більшої довіри, ніж практика збільшення їх чисельної кількості. Але такий підхід також не задовільний, оскільки якісне поліпшення змісту зовсім не відмінняє недоліків форми. Система розробки рішень залишається мало чуйною до сигналів із зовнішнього середовища. Висновок очевидний: проблему співвідношення різноманіть можна розв'язати лише одним шляхом, а саме шляхом перетворення як форми, так і змісту органів державного управління [295, с.112].

На нашу думку, перші два шляхи зі створення ефективної системи державного управління необхідно розглядати як заходи, що реалізуються у рамках підходів, які можна охарактеризувати як реформування системи управління, заснованої на ієрархіях або ринку. При такому підході стоїть завдання збереження сталих практик і наявної структури державного управління, заснованої на принципах єдиноначальності, чіткої регламентації дій, оцінці ефективності за об'ємом освоєних ресурсів. Інновації, що впроваджуються в стару структуру, не мають перед собою мети її радикально трансформувати, а лише модернізувати окремі блоки системи, у тому числі і за рахунок програм інформатизації державного сектора, що реалізуються.

Необхідно відмітити особливу роль мережевої моделі управління, реалізація якої, на думку ряду дослідників, здатна забезпечити створення нової

системи органів державного управління, а також дати додаткові можливості для розширення демократичної практики.

Хоча вже раніше в дисертаційному дослідженні ми давали коротку характеристику поняттю «мережа», вважаємо у край важливим детальніше зупинитися на розкритті сенсу цього соціального явища.

Основні характеристики мережевої (не обов'язково онлайновою) організації можна знайти в роботах М. Чучкевича. Враховуючи принципову важливість розгляду структури мережевої організації, викладемо її концепцію максимально детально [283, с.204].

За основу приймемо наступне визначення: мережева організація - це об'єднання незалежних індивідів, соціальних груп і/або організацій, діючих скоординовано і тривало для досягнення погоджених цілей та мають загальний корпоративний імідж і корпоративну інфраструктуру. Можна виділити п'ять основних характеристик мережевої організації (мережі).

Перше, це, що ознакою переходу від вертикально інтегрованої бюрократії до мережевої організації являється те, що члени організації мають ступінь свободи, достатній для можливості визначити пріоритети за характером і спрямованості власної діяльності і нести відповідальність за кінцевий результат.

При цьому на відміну від членів організації, які діють у рамках ієрархії і несуть відповідальність перед вищестоящою інстанцією за досягнення результату, заданою метою, поставленою ззовні, в організаціях мережевого типу характерний переважно тип відповідальності «перед самим собою» за власний успіх і результат досягнення самостійно поставленої мети [278].

По –друге, поняття лідерства в мережі не співпадає з лідерством в організаціях ієрархічного типу. Лідер в мережевій організації - будь-яка людина або компанія, що є носієм фінансового, виробничого, комунікативного, експертного або іншого ресурсу, актуального і важливого для роботи мережі в цей конкретний час. Також необхідною умовою лідерства є готовність члена мережі до використання свого ресурсу для досягнення спільних цілей мережі (паралельно з реалізацією власних цілей).

Таке визначення в мережевій організації забезпечує реальну множинність лідерів, відрізняючи її від організації ієрархічного типу. У організаціях мережевого типу система лідерства носить характер, що змінюється, та визначається поєднанням ресурсів, використовуваних мережевою організацією, що змінюється.

По – третє, у мережевих організаціях об'єднуюча мета будується на індивідуальному інтересі кожного члена мережі, недосяжному поза мережею. Як правило, об'єднуюча мета заснована на зацікавленості членів мережі у використанні спільних статусних, маркетингових і інформаційних ресурсів. Об'єднуюча мета мережевої організації повинна мати на увазі механізм задоволення потреб.

По- четверте діє принцип добровільності зв'язків, що логічно витікає з принципу незалежності членів мережі і робить можливою гнучку зміну структури і складу мережі, швидку зміну об'єму ресурсів в мережі.

По – п'яте, у мережі взаємодія виникає безпосередньо за лініями актуальної потреби у взаємодії - кожен може взаємодіяти з кожним' безпосередньо, що забезпечує максимальну ефективність взаємодії у рамках мережі в порівнянні з адміністративними організаціями.

Функціональну ідеологію мережевої організації можна охарактеризувати як конкурентну співпрацю, що дозволяє зберігати стимули до розвитку, пов'язані з конкуренцією між учасниками мережі, у поєднанні з інтенсифікацією співпраці в тих напрямках, де вона взаємовигідна.

Важливими характеристиками мережевої організації є її гнучкість по відношенню до типів соціальних об'єктів, що входять до її складу, і можливості включати конкретних людей, окремі організації, групи організацій у будь-яких поєднаннях.

На практиці теорія «нового державного менеджменту», безумовно, привела до певних позитивних результатів в секторі державного управління, сприяючи підвищенню якості послуг, що надаються населенню, забезпеченню певної прозорості діяльності адміністративних структур [276, с.204]. Але

невирішеною залишилася проблема якості рішень, що приймалися державою. З позицій теорії демократії громадянин не міг розглядатися виключно як покупець послуг держави, а держава як постачальник таких.

Теорія політичних мереж по-іншому розглядає процес управління, яке припускає об'єднання держави з іншими громадськими агентами управління і, відповідно, ухвалення рішень. Така модель управління виконується за рахунок спільної роботи урядових і неурядових організацій, які можуть створити подібність політичної мережі. Інше питання, як і на основі яких механізмів можлива реалізація мережевої моделі. Основним в новій моделі взаємодії держави і суспільства стало поняття «governance».

Досить складно визначити точний переклад цього терміну, він означає керівництво, управління, правління і так далі. У загальному плані поняття означає «спосіб, за допомогою якого здійснюється управління економічним і соціальним розвитком країни».

Інша не менш авторитетна міжнародна організація ООН також дає визначення цьому поняттю, воно означає «процес прийняття рішенні і процес, який дозволяє їх реалізовувати» [275, с.99]. Причому термін наповнюється деяким додатковим сенсом і звучить таким чином: «відмінне управління» (good governance). До ключових характеристик «відмінного управління» відносяться:

- участь (усі громадяни мають право голосу в ухваленні рішень - прямо або за допомогою легітимних інститутів);
- верховенство права;
- чутливість (усі інститути чуйно реагують на потреби громадян);
- орієнтація на згоду (дотримання балансу інтересів для досягнення широкого консенсусу з питання про те, що понад усе відповідає потребам групи і якими способами, за допомогою яких процедур цього слід домагатися);
- справедливість;
- результативність і дієвість (максимально ефективне використання ресурсів для задоволення потреб громадян);
- підзвітність (уряд, приватний бізнес підзвітні громадськості).

Загальний сенс концепції «governance» зводиться до того, що державне управління втрачає колишню жорсткість і регламентовану, у взаємодії з суспільством спирається переважно на горизонтальні зв'язки. Таке управління відрізняється і від жорсткої ієрархії, де ініціатором і розробником політичних рішень виступає верховне керівництво, і від ринкової моделі з її акцентом на торговій угоді, де кожна сторона активно захищає свій інтерес і вигоду. Мережева модель здатна ефективніше задовольняти громадські потреби, спираючись на можливість організації переговорів між усіма сторонами, забезпечуючи тим самим соціально значимі рішення, в яких зацікавлені як державні, громадські і бізнес-структури. В зв'язку з цим процес управління стає вже не одностороннім, а дву- і навіть багатостороннім процесом, у рамках якого змінюються не просто межі між державою і суспільством, але і сама природа їх взаємодії і вже неможливо сказати, де закінчується одне і починається інше, і навпаки.

Чітку оцінку моделям реформування системи державного управління дає Л.В. Сморгунов: «сучасні адміністративні реформи вже не можуть обмежуватися новим державним менеджментом, вони виходять за його рамки, звертаючись у тому числі до концепції »governance«. У кінці 1990-х рр. владні інститути стали визнавати, що ефективність ухвалення рішень і їх впровадження залежить від участі в цьому процесі недержавних структур. Сталося зрушення від оцінки ефективності за результатами (якість послуг і економія ресурсів) до оцінки процесу (хто і як формує політику уряду). У теорії і практиці публічного управління на перший план висунулися політичні питання».

Різноманітність громадських інтересів викликає до життя мережеві типи організації і взаємодії. Різноманітність, будучи наслідком збільшеної кількості інформації, саме робить інформацію, а саме різноманітність громадських інтересів і установок. Ухвалення політичних рішень припускає накопичення інформації, її структуризацію і аналіз, що у результаті призводить до отримання знання і застосування його для впорядкування громадського життя [273].

Отримане знання оформляється в чіткі норми або розпорядження, влада яких поширюється на усю територію держави.

У спрощеному виді показаний процес ухвалення політичних рішень, який є фундаментальним у будь-якій політичній системі країн світу. Проведення адміністративних реформ викликане необхідністю подолання недоліків механізму управління, а також відповідності новим соціально-економічним і політичним умовам усередині конкретної держави і сучасним світовим тенденціям.

Збільшений об'єм інформації, вироблюваної суспільством, нерідко веде до непоінформованості владних структур при ухваленні рішень, що відбивається на якості публічної політики. Відповідь суспільства : недовіра, нерозуміння, соціальна напруженість. Підсумок поганого управління : нестабільність системи і наслідку для неї можуть бути непередбачуваними. Потрібний механізм, що забезпечує стабільність системи на довгостроковий період. Відповідно, в умовах різноманітності суспільства, політико-адміністративна система має бути здатна, на нашу думку, вирішувати три основні задачі управління :

1. Отримання необхідного об'єму інформації про суспільство.
2. Якісна обробка інформації і отримання знання.
3. Розвиток мережевих здібностей державного управління.

Одному з ключових завдань, які здатні вирішувати мережеві організації, являється реалізація процесу «управління знаннями» (knowledge management) в практиці рішення ключових соціально економічних проблем, ефективна акумуляція і поширення розсіяної інформації про кращий досвід в різних предметних областях, профільних для цієї організації.

Менеджмент знання стає необхідною умовою для успішного ходу адміністративних реформ, метою яких є приведення системи органів державного управління до необхідного рівня складності. Розробка і ухвалення політичних рішень вже немислимі без урахування культурного, економічного і політичного різноманіття суспільства. Можливим способом досягнення «якісного управління» могло б стати розширення демократичної практики. Така

можливість може бути забезпечена за рахунок впровадження ІКТ, які можуть зіграти ключову роль змін в секторі державного управління.

Формування електронних технологій здійснення урядової діяльності може по-різному впливати на характер управління : від посилення сталих управлінських практик до трансформації структури управління в руслі посилення горизонтальних транзакцій. В умовах ускладнення громадської структури виникають передумови для якісно нового характеру взаємодії державного сектора і зовнішнього середовища. Ключового значення в процесі співпраці набувають згода і договір, які дозволяють виробляти рішення із загальних актуальних питань.

ІКТ могли б якісно посилити політико-адміністративну практику у світі і розуміння цього означало б певний прорив у світогляді політичної еліти держав, що зазнають серйозні проблеми реалізації управлінських функцій. Тому проводячи системні реформи управлінської сфери, на наш погляд, необхідно враховувати не лише інфраструктурні складові: подолання цифрової нерівності, розвиток ринку телекомунікацій, комп'ютеризація державної служби і т. д. Найбільш важливими залишаються питання, що стосуються того, що ІКТ міняють не лише соціальні, економічні і культурні умови життя, вони примушують людей міняти звичні інститути, законодавство, стратегію життя. Тому украй важливою є адаптація до цих змін, уважний облік перспектив і обмежень (у тому числі з урахуванням національних особливостей, цивілізаційних відмінностей, традиції конкретного суспільства). Процеси адаптації припускають повне освоєння державою і суспільством нових форм комунікації, згода на саме таке їх використання, підвищення довіри і прозорості публічної політики.

Таким чином, на державу лягає відповідальність за рішенням комплексного питання інформатизації, що включає не лише реформування регламентів і структури адміністративного управління, але і прив'язку громадських інститутів до процесу розробки рішень. Поза сумнівом, подібна

робота має бути різною мірою розділена між державою і суспільством і враховувати можливості обох учасників процесу.

Висновки до першого розділу

Таким чином, підводячи підсумки і аналізуючи здібності нових ІКТ для радикального реформування політичного процесу і системи державного управління, нами досліджено існування двох процесів, що паралельно розвиваються. Йдеться про те, що «традиційна політика» намагається пристосувати новітні ІКТ до форм, що вже склалися, і стосунків в суспільстві. З іншого боку, технологія в різних формах впливає на суспільство складним чином, формуючи нову архітектуру взаємодії державних і громадських структур. Такий стан сучасної політичної системи говорить про перехідний етап її розвитку. Враховуючи серйозні структурні зміни суспільства, його настроїв і інтересів, можна припустити, що еволюція публічних органів державної політики піде шляхом мережевої моделі управління, що припускає взаємодію і обмін інформацією між державою і громадськими та бізнес структурами на горизонтальному рівні поза ієрархією традиційної «владної технології».

Детальний аналіз ролі глобальних мереж міститься в дослідженні Вольфганга Х. Райніке і Френсіса Денга «Критичний вибір: ООН, глобальні мережі і майбутнє глобального управління». Головний висновок авторів: глобальні мережі являються перспективнішим соціальним інститутом, що забезпечує взаємодію трьох секторів економіки і суспільства: держави, бізнесу, некомерційних організацій «третього сектора». Провідну роль в глобальному мережевому менеджменті, на думку В. Х. Райніке і Ф. Денга, здатна зіграти ООН, яка повинна співпрацювати з глобальними політичними мережами, підтримувати їх створення, підвищувати їх ефективність і сприяти участі в їх діяльності державних і недержавних структур. На думку ряду дослідників,

подібний характер стосунків у результаті може привести до розвитку принципів електронної демократії, розвиваючи нові здібності держави з залучення максимально великого числа громадян в процес розробки державної політики на різних рівнях.

На нашу думку розвиток принципів електронної демократії в політичній системі на основі розвитку і впровадження новітніх ІКТ в архітектуру державного управління представляється досить сумнівним. Різні наукові школи відповідають по-різному на це питання і по-різному дивляться на роль нових ІКТ, що революціонізувала, в державному будівництві. Ясно одне, що самі по собі ІКТ не здатні що-небудь змінити, якщо не створювати відповідні нормативно-правові і організаційні умови для здійснення реформ державного сектора.

На цьому етапі розвитку політичної культури суспільства доцільніше було б говорити про такі аспекти мережевої моделі управління як розвиток сервісних здібностей держави і підвищення продуктивності державного сектора на основі впровадження електронного уряду. Ця проблема здається нам найбільш реальною і наближеною до рішення дійсних проблем політико-адміністративного управління. Оскільки результати адміністративних реформ в розвинених країнах показали, що суспільство не охоче йде на заклики влади до участі в розробці політики. Таким чином, можна припустити, що суспільство вибрало позицію символічної участі в політиці і доки тільки готово брати участь в традиційних практиках цивільної участі в політичному процесі, таких як вибори, референдуми і так далі. Ідея нової електронної республіки не знайшла підтвердження в сучасній політичній практиці[16].

Незважаючи на деякий абсентеїзм, запити зовнішнього середовища значно зросли, відповідно, державі стало у край необхідним проводити заходи з розвитку нових здібностей управління, ставати гнучкішим у взаємовідносинах з громадськими структурами і бізнесом. Тому розвинені держави позначили для себе ясні цільові показники адміністративної реформи, що виражається в

певному наборі послуг, які воно може надати оперативно, якісно і в електронній формі.

Зв'язок електронного уряду з адміністративними реформами виражається в тому, що воно:

- по-перше, служить інструментом реформи;
- по-друге, оновлює інтерес до адміністративної реформи;
- по-третє, висвічує внутрішні неузгодженості в державному управлінні;
- по-четверте, примушує уряди наслідувати зобов'язання кращого управління;
- по-п'яте, говорить про готовність уряду мінятися відповідно до потреб сьогодення.

РОЗДІЛ II.

АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ

2.1. Методичні аспекти розвитку державної політики інформизації адміністративного управління

Реформи, що відбуваються в нашій країні упродовж останніх 5-7 років, дозволили не лише істотно трансформувати вертикаль влади, але і передати частину обов'язків, відповідальності і ресурсів на нижні рівні, перерозподілити повноваження. Робляться спроби побудувати злагоджено діючий державний апарат, заснований на жорстких зв'язках між його елементами, посилити контроль, у тому числі громадський, за усіма учасниками процесу управління.

Розглядаючи систему регіонального управління, необхідно визначитися з базовим поняттям – регіон. Регіон, як соціально-економічне явище, розглядається авторами наукових праць з позицій, що відбивають приналежність автора до наукових напрямів і шкіл. Ми розглянемо регіон з точки зору систем управління. У зв'язку з цим, приведемо позицію А.Г. Гранберга, який розглядає регіон як квазідержаву, квазікорпорацію, ринок і соціум. Якщо інституціональні, ринкові і соціальні аспекти регіону детально розглянуті в значній кількості робіт, то порівняння регіону, і, зокрема, системи управління ним, з корпоративними структурами, практично не розкрито в науковій літературі.

Регіональну адміністрацію можна розглядати як систему органів управління, що впливають на регіональну економіку у своїй сфері та спричиняють на неї значний вплив, виступаючи в сукупності. Процес зміни структури і діяльності органів управління доцільно проводити за блоками, в якості яких на початковому етапі можуть виступати існуючі сьогодні органи управління, оскільки реформування усієї системи - це трудомісткий, дорогий і дуже ризикований процес[273, с.90]. Попри те, що кожен орган регіонального

управління може бути розглянутий як композиція дрібніших елементів (відділів, співробітників), саме над ним необхідно робити операції оптимізації, оскільки в пропонованих нами трансформаціях змінам піддаються процеси, а найдрібнішою структурною одиницею, у рамках якої можна виділити процес (наприклад, ухвалення управлінського рішення), є підрозділ адміністрації (департамент, комітет). Як пише До. Цуркер : «державне управління в цілому і кожен з його підрозділів можуть і повинні розглядатися як організації».

Орган управління, як організація, виступає у виді:

- а) юридично (законодавчо) оформленого суб'єктно-об'єктного органу;
- б) господарського об'єкту;
- в) соціального організму;
- г) організаційної структури;
- д) просторово-технічного організму.

Як цілісна система, об'єкт і суб'єкт різних взаємовідносин, будь-яка організація виступає юридичною особою, яка має у власності, господарському веденні або оперативному управлінні, здійснює майнові права і відповідає за своїми зобов'язаннях цим майном. Як система, із складною внутрішньою структурою організація може виступати у вигляді організаційної, виробничої, технічної, функціональної і іншого виду структур, які характеризують взаємодії різноманітних чинників і елементів організації для досягнення її цілей [266, с.47].

Відповідно до цього підходу держава, подібно до великої корпорації, зобов'язана прагнути задовольняти інтереси, своїх акціонерів, а з цією метою - підвищувати власну ефективність. Отже, перед сучасною державою стоять ті ж самі завдання в сенсі зміни системи управління, які стоять перед фірмою в умовах інформаційного суспільства: підвищення ефективності виробництва за допомогою використання нових моделей управління. Для цього держава прибігає до методів, схожих з тими, які використовує фірма. Наприклад, так само як сучасна компанія прагне максимально вивчити своїх існуючих і потенційних клієнтів і розвивати маркетинг, що персоналізується, держава прагне отримати

максимум інформації про своїх громадян і найефективніше реалізовувати свої конституційні завдання. Формуються різні мережеві підходи в області державного управління; багато авторів висловлюють думку про те, що надмірно централізовані структури виявляються не в змозі реагувати з необхідною швидкістю на різноманітні зміни сучасного світу, причому це справедливо для окремих фірм, урядів і держав. Регіон, будучи частиною цієї системи, сам є складеною структурою і розглядається у даному контексті як квазікорпорація, що має людські, природні, фондові і іншими активами, з чого можна зробити висновок про те, що і на цьому рівні застосовні методи трансформації, з успіхом випробувані у бізнесі [229].

Зіставлення державних структур і господарюючих суб'єктів, проведене нами, представлено в таблиці 2.1

Відсутність корінних протиріч і наявність істотних рис схожості, дозволяє розглядати регіональну систему управління як квазікорпоративну, що дає можливість застосувати ІКТ до елементів цієї системи.

Виходячи з попереднього досвіду, одними з головних причин невдач будівництва нових організаційних структур на рівні регіональних і інших органів управління являються:

- відсутність чіткої концепції змін;
- прагнення «підігнати» старий апарат під нові умови управління;
- відсутність аналізу потреб об'єкту управління.

Мінімізація відторгнення змін не лише внутрішньою структурою органів управління і її окремими компонентами, але і населенням, економічними суб'єктами, органами управління інших рівнів можлива при проведенні роз'яснювальної роботи, заснованої на стрункій теорії, яка, у свою чергу базується на адекватних ситуації, що склалася, моделях. Так В.Торічний [288] пише, що аналіз діяльності організації, полягає в моделюванні основних процедур.

Таблиця 2.1

Порівняльний аналіз державних структур (ДС) і економічних суб'єктів
(ЕС)

Параметр	Відмінності	Схожість
1	2	3
Цілі діяльності	ДС: Забезпечення населення шляхом перерозподілу доходів і надання тих продуктів і послуг, які не можуть бути надані приватним бізнесом ЕС : Отримання прибутку	Самозабезпечення - отримання ресурсів на підтримку власної діяльності і розвиток
Статус	ДС: Окремий орган може не бути юридичною особою	Орган, їх сукупність (регіональна адміністрація) і фірма є юридичною особою
Бухгалтерський облік	ДС: Бюджетний (з виділенням результатів комерційної діяльності) ЕС: Комерційний	Бюджетний облік по суті і формам постійно наближається до комерційного
Наявність бюджету (доходів, витрат)		Орган управління і фірма мають надходження, витрати на ведення своєї діяльності і заздалегідь планують їх на майбутній звітний період
Послуги (продукція)	ДС: Надаються на безкоштовній основі (в межах бюджетного фінансування)	Надаються на платній основі

продовження таблиці 2.1

1	2	3
Наявність власників (акціонерів) і клієнтів		Можливо зробити допущення, що жителі підвідомчої території є «акціонерами» органу управління оскільки мають схожі з акціонерами важелі управління - референдум, вибори, і так далі. З іншого боку вони є «клієнтами», оскільки використовують результати діяльності – управлінські рішення.
Финансирование деятельности	ГС: З податкових надходжень і засобів перераховуваних з федерального рівня (дотації, субвенції) ХС : З прибутку, амортизація	Притягненими і позиковими засоби-мі, за рахунок доходів від власності
Имущество	ГС: В оперативному управлінні окремого органу ХС: Оренда, господарське ведення	У власності
Відношення до галузі економіки	ДС: Бувають міжгалузеві (функціональні) органи ЕС: Великі фірми спеціалізуються в декількох (не пов'язаних) галузях	Орган управління і фірма є представниками галузі господарства

продовження таблиці 2.1

1	2	3
Систем- ність		Складна система, що виступає у вигляді організаційної, функціональної та ін. підструктур. І у органу, і у фірми можна виділити юридичний, господарський, соціальний, організаційний та ін. контури
Ресурси	ДС: Адміністративні (внутрішні і зовнішні - можливість дії на контрагентів) ЕС: Адміністративні (тільки внутрішні)	Людські, природні, фондові, інформаційні, технічні, майнові, фінансові
Викорис- тання нових техноло- гій	ДС: Повільність у впровадженні, недофінансування заходів ЕС : Широкі можливості з фінансування, швидкість реакцій на зміни інформаційного поля і технологій	Розуміння необхідності впровадження технологічних рішень, що дозволяють оптимізувати роботу співробітників

Створювані моделі дозволяють оптимізувати структуру організації, розподіл робіт і завантаження співробітників. Він також пропонує оптимізувати бізнес-модель державних адміністративних структур і робить акцент на інформаційній складовій цього процесу.

М. Дмитрієв [51] відмічає, що загальне визнання необхідності створити стабільний державний апарат і стабільну державну службу поєднується з розумінням, що стабілізувати треба не сучасний її стан, а реформований інститут. При цьому стабільність розуміється динамічно: не застигла освіта, а стійкий процес розвитку, що дає можливість оперативно реагувати на запити

суспільства, що міняються. Процес реформування державної служби в розумінні М. Дмитрієва це не разовий акт або відносно короткостроковий процес, а результат реалізації середньострокової програми перетворень у сфері державного управління, але навіть з цим твердженням ми не можемо повністю погодитися, оскільки вдосконалення державної служби і системи органів управління - безперервний процес, що є результатом постійної зміни зовнішніх і внутрішніх умов для усіх підсистем.

У сучасній науковій літературі виділяється безліч підходів до вдосконалення як окремих аспектів управління регіоном, так і усієї системи регіонального управління.

Найбільш використовуваними з представлених підходів нині являються:

- інституціональний, його використання пов'язане з традиційною роллю, яку грали органи управління усіх рівнів. Контроль над економічними процесами в ринкових стосунках, що активно розвиваються, не лише не завжди потрібний, але часто і не можливий. Як показує досвід розвинених країн, ринкова економіка починає набувати соціальну орієнтацію тільки на досить високому рівні свого розвитку при відносній відсутності контролю з боку держави за економічними суб'єктами;

- функціональний, що відбиває спрямованість діяльності окремих органів управління, але створює серйозні бар'єри на шляху підвищення швидкості, опрацьованості, ефективності рішень, що приймаються, оскільки більшість рішень зачіпають не лише сферу діяльності конкретного органу, але і суміжні сфери;

- адміністративний, припускаючий постійне посилення ролі органів управління в економічній і політичній сферах за допомогою створення системи локальних актів, що дозволяє контролювати не лише економічні суб'єкти, але і прояви соціальної і політичної волі населення.

Оскільки використання процесного підходу в діяльності органів управління сьогодні недостатньо висвітлене в науковій літературі, розглянемо процеси інформатизації регіональних систем управління, які являються

невід'ємною умовою ефективного використання результатів зміни орієнтації органів управління із здійснення функцій до проведення процесів, але традиційно сприймаються як самостійний і самодостатній вид діяльності.

При розгляді історичного аспекту інформатизації органів управління, звертають на себе увагу дослідження [185], яка пише, що з початку 70-х років відразу в декількох наукових центрах - була сформульована, а потім і прийнята до реалізації концепція формування територіальних автоматизованих систем управління (ТАСУ). В якості мети створення ТАСУ декларувалося забезпечення єдності і повноти інформаційного відображення життєдіяльності регіону по усіх рівнях управління. Зміст розробки ТАСУ полягав в проектуванні спрямованих процесів обробки інформації, що базуються на єдиних даних про стан об'єкту управління. Основним завданням цих систем було проведення багатоваріантних планових розрахунків на основі інтегрованої системи обробки даних. Вирішити це завдання повністю не вдалося, оскільки в системах була відсутня необхідна системна автоматизація інформаційних процесів і єдиної регіональної інформаційної бази. Несистемна автоматизація окремих процедур управління у кращому разі давала лише частковий ефект.

Надалі, у зв'язку з економічними і політичними проблемами, широкі дослідження в цій області не велися, тільки в 1991-96 рр. були розроблені комплексні програми інформатизації системи територіального управління окремих регіонів [179, с.94]. Їх автори намагалися врахувати, з одного боку, значні зміни в економічному механізмі державного управління і організаційній структурі управління регіонів, а з іншої - сучасний рівень розвитку інформаційних технологій, телекомунікаційних засобів, існуючі розробки в плані організаційного, методологічного, програмного, технічного забезпечення.

У більшості регіонів тоді декларувався, але не реалізувався системний підхід до проблеми інформатизації управління, не були визначені пріоритети у вирішенні проблеми інформатизації, формування інформаційних ресурсів, була відсутня чітко сформульована інформаційна політика регіональних органів влади; не була розроблена система критеріїв і показників оцінки ефективності

регіональної інформатизації. Цей період в плані перетворень загальної структури управління на усіх рівнях характеризувався несистемними, а іноді і протилежними діями.

Особлива увага на інформатизацію усіх рівнів управління звернули тільки у кінці 90-х, коли прийшло усвідомлення відставання України від розвинених країн, де дослідження в цьому напрямі йдуть давно і цілеспрямовано, а також необхідності недопущення збільшення подібного розриву і перспективності інформатизації. Відсутність наукового інтересу на ранніх стадіях розробки інформаційної проблематики компенсується потоком публікацій, що зростає останнім часом, в періодичному виданні. Має місце і застаріння економічної і технічної літератури. Так праці, ще кілька років тому знаходилися на піку актуальності, сьогодні, у зв'язку з політичною ситуацією, що змінилася і розвитком інформаційних систем, виглядають помилковими або неточними. Незважаючи на появу ряду великих досліджень і значної кількості статей в періодичному друці, говорити про систему науково розроблених перспектив реформування, що сформувалася, в цій області доки передчасно.

На тлі реформування і інформатизації стосунків між органами управління, активізувалася законодавча діяльність державних органів влади. Поява програми сприяла прийняттю цілого ряду законодавчих і підзаконних актів в регіонах, спрямованих на вдосконалення інформаційних процесів. Адже підвищення ефективності функціонування економіки, державного управління і місцевого самоврядування за рахунок впровадження і масового поширення інформаційних і телекомунікаційних технологій [171].

Українські учені, вказуючи на переваги і недоліки програми, говорять про те, що її концептуальне доопрацювання, повноцінне фінансування і контроль за реалізацією повинні послужити потужним поштовхом до інтеграції в загальносвітовий інформаційний простір, з одного боку, і формуванню ефективної системи державного управління - з іншою.

Незважаючи на усю суперечність суджень про неї, програма показує головне - інтерес державних органів влади до проблем удосконалення систем

управління і їх інформатизації, а також оптимізації міжсуб'єктних стосунків на усіх рівнях управління.

Вивчення значної кількості державних законодавчих і підзаконних актів, що так чи інакше зачіпають проблеми інформатизації і оптимізації управлінських структур, дозволяє зробити наступні висновки:

З) Загальними для більшості подібних програм можна рахувати наступні цілі:

- забезпечення стійкого соціально-економічного розвитку;
- впровадження інформаційних технологій в усі сфери взаємодії держави, бізнесу і населення;
- підвищення ефективності управління;
- забезпечення інформаційної безпеки;
- підвищення рівня і якості життя населення;
- вдосконалення підготовки фахівців з інформаційних технологій;
- вдосконалення нормативної бази інформаційного забезпечення;
- створення єдиного інформаційного простору.

До основних недоліків і труднощів, які проявилися при розробці і реалізації регіональних програм, слід віднести наступні [147, с.37]:

- а) слабе аналітичне опрацювання стану економіки регіонів і звідси нечіткість при формулюванні реальних пріоритетів розвитку;
- б) недостатню ув'язку між собою цілей, завдань і програмних заходів, некомплексність намічених заходів;
- в) нечітку структурування програм на стадії проектування, наявність декларативних положень, постановку нереальних завдань;
- г) хронічне недофінансування заходів програм у зв'язку з поганим опрацюванням схем фінансування, відсутність реальних джерел фінансового забезпечення ключових заходів програм;
- д) слабе науково-технічне і інноваційне забезпечення програмних заходів;

е) формальне використання ефективних методів програмного проектування, таких як системний підхід, ситуаційний аналіз, мережеві моделі та ін.;

ж) відсутність чітко розроблених і ефективних схем управління програмами з використанням сучасних методів стратегічного управління;

з) слабкість контролю за виконанням програмних заходів, неефективність схем нагляду за реалізацією заходів програм, що реалізуються, особливо в частині їх фінансового забезпечення.

У ряді джерел [128, 143, 178] проведений аналіз конкретних прикладів впровадження інформаційних систем в діяльність органів регіонального управління. Останнім часом з'явилася велика кількість нових проектів регіональної інформатизації, у тому числі і з вдосконалення інформаційного забезпечення органів управління, тобто задали стандарти регіональних інформаційних систем. Найцікавішим, на наш погляд, являється приклад впровадження системи «Регіональна політика», оскільки при її створенні було поставлено мету сприяння аналітичній діяльності і ухваленню рішень, які можуть бути виконані на сучасному етапі розвитку апаратного і програмного забезпечення.

При створенні системи були враховані характеристики, необхідні для оптимальної взаємодії з усіма сторонами, що беруть участь в створенні, підтримці, наповненні і використанні баз цих і інтегральних показників. Основними її блоками є аналітичний і прогностичний. В процесі експлуатації виявлені і можливі перешкоди на шляху розвитку системи, а саме :

а) відомча роз'єднаність і як наслідок небажання деяких державних і регіональних органів влади створювати єдиний інформаційний простір;

б) складнощі, що виникають в деяких регіонах у взаємовідносинах з органами статистики;

в) відсутність технічних засобів і засобів комунікацій в регіонах для експлуатації системи;

г) небажання органів влади державного і регіонального рівня, а також незалежних інвесторів вкладати фінансові кошти в подібні розробки, оскільки вони не дають видимого, швидкого і прямого комерційного або соціального ефекту.

Цілий ряд авторів [120, 122, 126.] говорить про позитивний ефект інтенсифікації застосування інформаційних технологій в органах управління усіх рівнів. У періодичному виданні та частині глобальної мережі Internet можна виявити конкретні пропозиції програмних продуктів, а також концептуальні положення по впровадженню інформаційних технологій в управління і приклади вдалого впровадження, що особливо показово, в основному, на регіональному рівні.

Проводячи ретроспективний аналіз ситуації у сфері інформатизації державного управління, А.А. Глитаїв [105] пише про те, що інформація до недавнього часу не розглядалася в економічній науці як ресурс, не включалася в економічний потенціал суспільства, не входила до складу національного багатства країни, але стрімке зростання значення інформації для розвитку економіки привело до необхідності вважати інформацію частиною невиробничих ресурсів і визнати ключову роль національних інформаційних ресурсів в соціально-економічному розвитку суспільства.

Якщо вітчизняний досвід вдосконалення систем управління на підставі інформатизації не відрізняється різноманітністю і давньою історією, то зарубіжні фахівці звернули увагу на цю сферу управлінської праці вже давно. У різних країнах подібні проблеми вирішуються з урахуванням місцевих особливостей, а їх досвід являє собою широку базу для досліджень і запозичення окремих елементів рішень. Відмітною особливістю наукових праць, в яких описані перетворення у сфері інформатизації органів управління розвинених країн, є те, що ці перетворення нерозривно зв'язуються із структурними змінами систем управління.

Вивчення зарубіжного досвіду перетворення державного управління [34] показує, що проблеми, пов'язані з процесом інформатизації в умовах України,

носять гостріший характер. У всьому світі пріоритет віддається проектам, сприяючим розвитку усієї економіки, що можливо лише при державній підтримці. Відомі програми виводу з депресивного стану регіонів, коли держава бере на себе первинні витрати з облаштування території, розвитку інфраструктури і тим самим створює умови для залучення туди капіталу. Регіональна економічна політика має досить широкий набір різноманітних інструментів. Проте жоден з них не можна визнати ідеальним - кожен окремо має не лише достоїнства, але і недоліки і навіть таїть в собі певні небезпеки. Тому в різних країнах на практиці ці інструменти використовуються в різних поєднаннях. Основними інструментами нині є:

- по- перше, розвиток інфраструктури проблемних територій;
- по-друге, надання фінансової допомоги окремим підприємствам подібних територій.

Структура і функції регіональних органів влади націлені на вирішення проблем конкретного регіону. Вони мають якнайповнішу інформацію про ситуацію, що складається на підвідомчій території, і мають можливість оперативно реагувати на зміни зовнішнього і внутрішнього середовища. Окрім функціональних органів, склад яких практично ідентичний в різних регіонах, в кожному регіоні є присутнім комплекс галузевих органів, склад яких визначається набором галузей економіки господарства, який, у свою чергу, залежить від природно- кліматичних умов і умов історичного розвитку.

Найбільш перспективною моделлю інформатизації ми вважаємо мережеву систему, коли управління галуззю господарювання глибоко інтегровано в систему підприємств і є невід'ємною частиною цієї системи, а управління напрямом діяльності, що забезпечує (функціональним), - в структуру галузевих органів управління.

Окремі ознаки мережевих організацій, мають пріоритетне значення для системи управління економікою регіону і її окремих ланок виражено в таких напрямках:

1. Мережеві організації спільно використовують загальні активи, у тому числі і інформаційні - це відноситься як до органів управління регіонального рівня, так і до їх взаємодії з іншими рівнями управління.

2. Схильність до використання економічного механізму державного управління замість адміністративного механізму припускає побудову ресурсних, у тому числі і інформаційних, потоків, орієнтованих на допомогу економічним суб'єктам. Регіон дійсно перетворюється на квазікорпорацію, а органи управління - в партнерів господарюючих суб'єктів. В даному випадку з'являються можливість оцінки діяльності управлінських структур за показниками регульованої галузі [35].

3. Створення спільних проектів окремими елементами мережі, яка складається з органів управління інтегрованих в систему підприємств, дозволяє розгорнути глобальні проекти. Органи управління в мережевої моделі отримують організаційну, інформаційну і, по можливості, фінансову підтримку, у тому числі пошук зовнішніх інвесторів, підвищуючи тим самим взаємозалежність учасників проектів.

Для побудови внутрішньої структури органів управління найбільш перспективної ми рахуємо матричну модель, яка поєднує в собі функціональність, організаційну стрункість, можливість творчості і необхідну для органів управління ієрархічність. Кожен співробітник підкоряється і керівникові органу управління, в якому працює, і керівникові робочої групи, вирішенням певної проблеми, що займається. Подібна організація праці дозволяє, як виконувати обов'язки усередині робочої групи, так і взаємодіяти з керівником підрозділу із питань забезпечення діяльності і проводить з ним консультації з проблем, вирішуваним цим співробітником, як з досвідченішим і забезпеченішим ресурсами фахівцем.

Основне завдання інформаційної системи регіонального управління - перепроєктувало діючу систему управління і створення на базі сучасної інформаційної технології процесів управління, завдяки яким мають бути реалізовані поставлені цілі. Зокрема, передбачає заміну ієрархічного, строго

функціонального принципу управління усередині організації на міжфункціональний, який повинен забезпечувати підвищення якості послуг, що надаються, за рахунок формування потоку робіт. Таким чином, створюється процесно-орієнтований спосіб організації менеджменту, який краще всього відповідає вимогам досягнення поставлених перед органами влади цілей.

Однією з унікальних проблем, з якими стикається ІКТ в громадському секторі, являється складність оцінки результатів діяльності органів управління. Приватні організації в якості символу успіху можуть використати прибуток, а більшість інститутів громадського сектора орієнтуються тільки на показники витрат, що ускладняє оцінку компромісних виборів між поліпшенням якості послуг, що надаються ними, і зниження витрат. З цього виходить необхідність розробки системи додаткових критеріїв, яка дозволяє оцінювати результати діяльності державних структур, але необхідно відмітити, що практично для кожного органу будь-якого рівня управління, подібна система буде якщо не строго індивідуальна, то значно диференційована.

Одним з основних параметрів економічного розвитку і еволюції систем державного (регіонального) управління є ефективність взаємодії між органами управління і структурами, що забезпечують економічний розвиток - господарюючими суб'єктами. Обов'язковою умовою підвищення ефективності, являється трансформація органів управління, заснована на вдосконаленні процесів, що протікають в цих органах і між ними і чинять значну дію на об'єкт управління. Оскільки структури, що управляють, роблять інформаційне, включаючи законодавство і індикативне планування, і у меншій мірі фінансову підтримку підприємствам, потрібне удосконалити інформаційні потоки і роботу з інформаційними ресурсами. Але, передусім, необхідно підготувати структури управління до впровадження цих технологій. Це можна зробити за допомогою інформаційних процесів, що протікають в органах управління [44, с.67].

Переходячи до практики впровадження інформаційних технологій в управлінні, необхідно відмітити, що загальносвітові тенденції такі: передові позиції в області інформатизації управління займають невеликі держави, а у

великих (передусім територіально) країнах - органи влади і управління нижчих рівнів (регіонів, муніципалітетів і так далі). Ці тенденції обумовлені тим, що компактніші апарати управління регіонального і муніципального рівнів менш фрагментовані і простіше організовані, а це, у свою чергу, дозволяє скоротити масштаби експериментальних систем, і полегшує їх розгортання.

Україна як держава, унікальна за регіональним рівнем, не повинна намагатися копіювати досвід якої-небудь однієї країни, та зате може знайти цікаві для себе підходи до рішення важливих регіональних проблем у багатьох країнах [47]. Твердження про самотність, винятковість, неповторність України не повинні сприйматися як непереборний бар'єр для продуктивної селекції зарубіжного досвіду.

2.2. Досвід зарубіжних країн у сфері інформатизації адміністративного управління.

Нині у більшості розвинених країн світу (США, Німеччина, Великобританія, Данія, Китай, Сінгапур та ін.) розроблені і реалізуються державні програми розвитку інформаційного суспільства, відповідно, в їхніх рамках проводиться політика з реформування діяльності органів державної влади із застосуванням новітніх ІКТ. Слід відразу відмітити важливий момент, що, як правило, більшість держав розглядають ініціативи в області електронного уряду в контексті ширших державних ініціатив з реформування діяльності органів влади. Тому ініціативи в області електронного уряду - це, як правило, ініціативи в області політико-адміністративної реформи [18, с.97].

Попри те, що існують загальні принципи політики з реалізації концепції електронного уряду, аналіз національних планів побудови інформаційного суспільства і програм інформатизації адміністративної системи дозволяє виділити наступні моделі інформатизації системи державного управління :

1. Англо-американська модель відбиває специфіку становлення електронного уряду в США;
2. Континентально-європейська модель представлена на прикладі ряду держав Європейського Союзу;
3. Азіатська модель розглянута на прикладі Сінгапуру, Китаю і В'єтнаму.

Англо-американська модель представлена нами у дослідженні на основі аналізу політики інформатизації органів державної влади в США. Адже тенденції розвитку суспільства стали причиною для реформування політико-адміністративної системи США, тому Конгресом і Президентом були переглянуті норми основних законів, що регулюють участь владних структур в інформаційному обслуговуванні громадян. У 1996 р. істотній переробці піддався засадничий інформаційний Закон «Про свободу інформації», в новій редакції якого детально розписані обов'язки державних установ з надання громадянам інформації з використанням Інтернету. В результаті до справжнього моменту в Інтернеті створено більше 20 ТОВ урядових сайтів, що містять більше 30 млн. веб-сторінок. Органи державного управління США відкривають для громадян нові шляхи орієнтування в лабіринтах влади на веб-сайті FirstGov (<http://firstgov.gov/>). Коли 20 вересня 2000 року Президент Клінтон представляв країні цей сайт, він змалював його функцію як надання громадянам доступу до офіційної інформації і послуг 24 години в добу, сім днів в тиждень, 365 днів в році. Це єдиний он-лайн інформаційний портал, що дозволяє американцям отримати доступ до ресурсів однієї з найбільших у світі зборів веб-сторінок. Цей епохальний прорив в створенні центру державних послуг допоможе жителям усієї нашої країни і всього світу знаходити потрібну їм інформацію і ресурси одним клацанням миші - швидко і легко»[22].

Для досягнення ефективності роботи уряду в цілому і його окремих відомств: департаментів уряду, незалежних агентств, державних корпорацій і так далі необхідно було виробити і реалізувати загальнодержавну політику в області інформації і інформаційних технологій. Відповідно, у рамках американських конституційних вимог ця робота мала бути законодавчо оформлена.

У серпні 2001 р. Президент Дж. Буш звернувся до Конгресу з посланням, що містить програму реформ управління, в якому ключове місце зайняла проблема електронного уряду. У виконання положень послання у кінці лютого 2002 р. спеціальна робоча група представила президентові конкретний план дій під назвою «Стратегія створення електронного уряду» (E - Government Strategy), який повинен був реалізувати на практиці три стратегічні принципи:

1. Орієнтування на громадян, а не на бюрократію;
2. Орієнтування на результат;
3. Ринковий підхід, активне просування новацій.

У «Стратегії» позначені умови діяльності держави в сучасному суспільстві і те нове, що може дати електронний уряд для полегшення взаємодії громадян, бізнесу і держави. Визначаються цілі, завдання, проблеми, пріоритети і джерела фінансування програми [347].

Розробники документу вказують на те, що населення Америки живе у все більше і більше пов'язаному суспільстві, де Інтернет зробив можливим надання ефективних послуг обслуговування клієнтів. Люди використовують телефон для отримання послуг 24 години в день, сім днів в тиждень. Більш ніж 60 % усіх Інтернет користувачів взаємодіють з урядовими вебсайтами. Електронний уряд дозволить економити платникам податків істотні засоби з їх бюджетів, надаючи істотну цінність громадянам у досвіді взаємодії з урядом і краще задовольняючи їх потреби.

У рамках реалізації «Стратегії» була створена міжвідомча робоча група, до якої увійшли близько 80 федеральних службовців з різних федеральних органів.

Міжвідомча робоча група, проаналізувавши фінансові можливості уряду США і розглянувши увесь набір функцій, що реалізуються і послуг, дійшла висновку, що федеральний уряд має можливість значно поліпшити себе в наданні послуг населенню, обслуговуючи громадян. З цією метою на перебудову системи відводилося орієнтовно від 18 до 24 місяців. Ці ініціативи дозволили заощадити декілька мільярдів доларів за рахунок зменшення операційної неефективності, надмірних витрат і надмірної витрати на паперовий

документообіг. Ініціативи забезпечили надання послуг громадянам в хвилини і години, в порівнянні з існуючими стандартами днів і тижнів. Крім того, реалізація запропонованих ініціатив дозволила скоротити витрати федеральних агентств більш ніж в 1 мільярд доларів бюджетних інвестицій в рік.

Робоча група дійшла висновку, що подібна «ділова архітектура підприємства» створювала надмірні дії і процеси, що призводили до непотрібних труднощів і витрат для громадян, федерального уряду, муніципалітетів, господарюючих суб'єктів і цивільних службовців.

Що цікаво, робоча група знайшла багато неофіційних груп федеральних службовців, які шукали шляхи співпраці в обхід традиційних регламентів і меж агентств в цілях кращого служіння громадянам, використовуючи електронну пошту і Інтернет. В результаті опитування представників адміністративного апарату був виявлений факт, що багато урядових службовців прагнули використати електронні інструменти, які могли дозволити ефективніше виконувати роботу[324, с.117].

Робоча група також ідентифікувала ключові бар'єри усередині адміністративного апарату, які мають бути пом'якшені для успіху реалізації федеральних програм інформатизації. Ці бар'єри існували в культурі управління, архітектурі адміністративного апарату і також знаходили свій початок в опорі зацікавлених осіб реформам. Були розроблені ряд рекомендацій для дій Адміністрації в цілях подолання цих бар'єрів, а також запропоновані дві засадничі ініціативи:

1. Електронна розпізнавальна ініціатива дозволяла підтримувати активне використання електронних транзакцій між громадськістю і урядом, забезпечуючи загальні рішення, встановлюючи «ідентичність» учасників взаємодії. Ця ініціатива була спрямована на рішення таких завдань як безпечна аутентифікація, забезпечення недоторканості приватного життя і використання електронного цифрового підпису.

2. Електронна архітектура уряду повинна була виконувати два головні паралельні завдання. Одним із завдань був розвиток архітектури федерального

Уряду шляхом розробки набору стандартизованих моделей поведінки, щоб полегшити технологію ухвалення рішень. Друге завдання було спрямоване на збір і аналіз даних усередині федерального уряду, щоб ідентифікувати нові можливості електронної урядової ініціативи і досягти усунення надмірності функцій. Спочатку ця ініціатива була зосереджена на чотирьох ключових областях, включаючи безпеку держави, економічний розвиток, соціальне забезпечення і вдосконалення внутрішньоурядових операцій.

Президентська Рада Управління реформою схвалила електронні урядові ініціативи і план їх реалізації 3 жовтня 2001 р. Слід зазначити, що на момент активної фази реформ реалізація програми створення електронного уряду була одним з п'яти основних питань управління і планів роботи глави держави на серпень 2001 р.

Відповідно до завдань «Стратегії» електронний уряд повинен був дозволити агентствам вирівняти можливості для поліпшення обслуговування громадян і бізнесу і зменшення бюджетних витрат. Громадяни і фірми зможуть входити через єдине вікно для отримання інформації, послуг онлайн або по єдиному телефону, який стане свого роду уособленням електронного уряду США.

Реалізація реформи дозволила поєднувати успішні операційні методи онлайн при взаємодії з федеральним урядом, розвивати людський капітал, щоб побудувати розумну систему. У цьому баченні урядові організації служать громадянам, фірмам, іншим урядам і державно-цивільним службовцям. Мета «Стратегії» - послуги і інформація, які можна буде отримати, зробивши не більше трьох клацань мишею, використовуючи Інтернет. Досягнення цього рівня вимагає, щоб агентства об'єднали роботу по реалізації функцій і спростили технологію реалізації послуг[316].

Пріоритетом політичної стратегії розвитку електронного уряду в США було те, що її просування забезпечувалося за рахунок міжвідомчої співпраці, що покращувало роботу зі становлення системи надання послуг суспільству. Робоча

група розробила дорожню карту для реалізації програми електронного уряду, щоб визначити план дій. Також були виділені ряд пріоритетних цілей програми:

- розробка технологічної структури, яка забезпечить інтеграцію системи урядових послуг і інформаційного забезпечення;
- електронний уряд повинен поліпшити обслуговування громадян;
- громадяни повинні отримувати обслуговування або інформацію в хвилини або години, проти існуючого стандарту днів або тижнів;
- громадяни, фірми і уряди штатів і місцеві органи влади мають бути здатні подати необхідні повідомлення, не маючи необхідності наймати бухгалтерів і адвокатів.
- урядові службовці мають бути в змозі робити свою роботу так легко, ефективно як в комерційному секторі.

Ефективна реалізація принципів і цілей «Стратегії» дозволила прийти до істотних удосконалень федерального уряду, включаючи:

- спрощення постачання послуг громадянам;
- усунення надмірних рівнів урядового управління;
- система дозволить громадянам, фірмам, іншим рівням уряду і федеральним службовцям легко шукати інформацію і отримувати обслуговування від федерального уряду;
- спрощення бізнес-процесів агентств і скорочення витрат через об'єднання і усунення надмірних систем;
- спрощення урядових операцій, щоб гарантувати швидку відповідь на запит громадянина.

Програма була орієнтована на чотири рівні взаємодії, де для кожного надаються можливості зміни звичних форм комунікації :

- Люди/Громадяни: уряд громадянам (C2C), легкий пошук інформації і роботи з сервісами;
- Фірми: уряд бізнесу (C2B), зменшення тиску уряду на комерційний сектор, усуваючи надмірну бюрократію для отримання даних і послуг, поліпшення технологій електронної комерції для ефективних бізнес-процесів;

Міжурядовий: уряд уряду (С2С), полегшення для федерального центру, влади штатів і муніципалітетів взаємодіяти, брати участь як повні партнери з федеральним урядом в питаннях надання послуг громадянам, дозволяючи краще виконувати роботи, особливо у сфері надання грантів;

- • Внутрішньоурядовий: внутрішня ефективність і результативність (ГЕЕ), краще використання сучасних ІКТ в цілях зменшення витрат і поліпшення якості управління в агентствах федерального уряду[265].

У рамках аналізу існуючої ситуації у сфері державного управління робоча група виділила ряд проблем, що вимагають невідкладного рішення. Головну проблему вони бачили в тому, що федеральний уряд є найбільшим покупцем інформаційних технологій у світі, але він не має досвіду і якості надання послуг і обслуговування клієнтів пропорційно удосконаленням в технічному оснащенні. У багатьох компаніях головною метою було залучення сучасних технологій, щоб перетворити старі практики ведення ділових стосунків.

Розробники «Стратегії» припускали комплексні структурні зміни системи державної служби, стверджуючи, що інвестиції в технології зажадають, щоб урядові менеджери шукали гнучкі методи ведення роботи. Також, що сучасні ГГ-рішення включають продуктивніші технології виконання роботи, усуваючи паперовий документообіг і об'єднуючи дії через видалені інформаційні сервери. Отже, чиновники, на озброєнні яких будуть новітні ІКТ, зможуть якісніше приймати важливі стратегічні рішення в управлінні. Інвестиції в розвиток технологічної інфраструктури мають бути засновані на дійсному економічному досвіді комерційного сектора, що зможе забезпечити цінність електронного уряду і громадянинові і уряду, передбачаючи недоторканість приватного життя і безпеку особистих даних, що особливо важливо по відношенню до успішної реалізації стратегії створення електронного уряду.

Основний сенс для розуміння проблеми підвищення якості державного управління, на думку розробників «Стратегії», полягав в наступній тезі: фундаментальний бар'єр до отримання продуктивності від електронного федерального уряду — це природжений опір змінам.

Електронний уряд використовує ІКТ, щоб поліпшити продуктивність органів виконавчої влади, надаючи можливості кращого взаємодій і координації дій з усіх напрямів.. Для цього стратегії створення електронного уряду необхідно включати систему аналізу і виміру якості результатів роботи, ряд індикаторів, що відбивають динаміку розвитку електронного уряду, по яких можна вимірювати успішність або провальність проектів.

Електронна урядова робоча група у рамках проведення адміністративної реформи США провела 71 інтерв'ю з більш ніж 150 вищими урядовцями під час процесу збору і аналізу інформації для визначення кращої архітектури електронного уряду.. Результатами дослідження стало те, що керівники федеральних агентств і рядові чиновники виразили побажання, яким, на їх думку, повинен стати уряд, використовуючи ІКТ, а саме:

- використати мережу, щоб робити послуги, такі як надання пільг, регіональних програм розвитку і освітніх матеріалів;
- ділитися інформацією і об'єднувати федеральні і місцеві бази даних, де це можливо;
- зменшити тиск на комерційний сектор, приймаючи спрощені процеси, які дозволяють скорочувати час збирання даних;
- використати комерційні методи ведення бізнесів, щоб зменшити експлуатаційні витрати і зробити простішим для урядових службовців виконання їх обов'язків, особливо в питаннях фінансів, взаємодії з громадянами і державних закупівель;
- визначити індикатори для виміру результатів діяльності електронного уряду і регулярно контролювати хід роботи [231].

Головне відкриття робочої групи полягало в тому, що було відмічено істотне накладення і надмірність функцій у багатьох агентствах, кожне з яких виконувало по 30 головних функцій виконавчої гілки влади. Огляд ясно ідентифікував поточну федеральну архітектуру урядового підприємства як «архітектуру, якої не існує». Остаточний аналіз вказав, що кожна окрема функція

здійснюється в середньому 19 агентствами відразу і що кожне агентство залучене в 17 різних сферах діяльності.

Робоча група визначила що існуюча «ділова архітектура» уряду створює надмірність персоналу і коштів, що витрачаються, на його утримання. Крім того, робоча група дійшла висновку, що надмірність створювала умови, що перешкоджають налагодженню ефективного обслуговування і надання послуг. Отже, робоча група визнала раціональним зосередити увагу на реалізації ініціатив електронного уряду, які можуть забезпечити істотні можливості перетворення існуючого уряду в питаннях взаємодії через усунення надмірності і створення простіших способів для громадян отримувати інформацію і послуги.

Таким чином, уряд США, перш ніж перейти до активної фази реформ визначив для себе ряд пріоритетів в інформатизації державного управління, ключових проблем, які необхідно буде вирішити в процесі реформ. Відповідно, політична стратегія інформатизації американського уряду була спочатку ретельно підготовлена і вивірена, вона складалася під рішення конкретних завдань на основі експертних думок, соціологічних опитуваннях державних службовців. Було прийнято рішення впроваджувати ідеологію електронного уряду в існуючу архітектуру виконавчих органів державної влади США і піти від неефективної інформатизації, що проводилася шляхом технічної модернізації, існуючої управлінської ідеології і стосунків усередині бюрократичного апарату.

Особлива увага була відведена необхідності законодавчої підтримки урядових ініціатив інформатизації. У кінці 2002 р. Конгрес США (одночасно в Сенаті і Палаті представників) взяв до розгляду законопроект «Про електронний уряд» (E - Government Act of 2001). Відповідний Закон президент Дж. Буш підписав 17 грудня 2002 р. Була створена загальноправова база розвитку інформаційного суспільства з урахуванням ключової ролі, яку повинні грати в цьому суспільстві державні структури. Так, в 2000 р. набув чинності Закон «Про електронні підписи в міжнародних і національних комерційних відносинах» (Electronic Signatures in Global and National Commerce Act), що відкрив нові перспективи в розвитку електронної торгівлі і електронного документообігу.

Були також підготовлені і реалізовані заходи з модернізації діяльності самого уряду в умовах інформаційного суспільства, що розвивається. У 1995-1998 рр. були прийняті: Закон «Про зниження паперового документообігу» (Paperwork Reduction Act of 1995), Закон Клінджера-Коена «Про реформу використання інформаційних технологій» (Clinger - Cohen Act of 1996), Закон «Про позбавлення від паперового документообігу в урядових установах» (Government Paperwork Elimination Act of 1998)[188, с.93].

Ці нормативно-правові акти законодавчо забезпечили процес створення ефективно діючої структури управління інформаційними і інформаційно-технологічними процесами в уряді і створили основу для широкого застосування сучасних технологій в процесі спілкування урядових відомств з громадянами, комерційними і некомерційними організаціями і надання урядовими відомствами послуг, наказаних законодавством.

У США основний акцент був зроблений на створення інформаційних супермагістралей, що дозволяють забезпечити універсальне обслуговування, і забезпечення їх інформацією відносно проблем державного управління. Таким чином, проявляється тенденція переходу від монологічної політико-адміністративної влади до діалогу між чиновниками і громадянами у формі «сервісної влади».

Безперечне лідерство США в області формування електронного уряду обумовлене тим, що в першу чергу була реформована уся політика і структура державного управління інформаційними потоками і інформаційними технологіями. Для федеральної влади була визначена домінуюча роль інформаційних і телекомунікаційних технологій в розвитку економіки, підвищення її конкурентоспроможності на світовому ринку. Американський уряд проводить цілеспрямовану політику підтримки науки і розвитку високих технологій.

У рамках цієї тенденції американський електронний уряд служить громадянам, надає сервісні послуги і підзвітно їм. В цілому діяльність

американського уряду проводиться під гаслом більшої відкритості, прозорості і відповідальності перед громадянами.

Нині федеральний уряд США концентрує увагу на проблемах доступу населення до урядової і адміністративно-управлінської інформації. В той же час все більше уваги приділяється соціальній орієнтації, розвитку концепції універсального обслуговування [190].

Процес створення електронного уряду в США, який почався на початку 1990-х рр. і триває досі, пройшов усі логічні етапи становлення :

- етап виникнення, коли створюються веб-сайти урядових відомств, інформація на яких обмежена і статична;
- етап розвитку, коли інформація на відомчих веб-сайтах починає постійно оновлюватися;
- етап інтерактивності, коли громадяни можуть посилати відомствам необхідну інформацію за допомогою електронних форм, зв'язуватися з посадовцями по електронній пошті, робити запити і отримувати відповіді;
- етап проведення транзакцій, коли громадяни можуть платити за отримувані послуги і проводити необхідні платежі з використанням технології електронних платежів;
- етап інтеграції, коли відбувається повна інтеграція електронних функцій і послуг у рамках усього уряду.

Безумовно, успіхи американської адміністрації були обумовлені не лише величезними фінансовими ресурсами, що знаходяться у розпорядженні уряду, і тотальною комп'ютеризацією країни. Створення подібної системи було затребуване на національному рівні і є частиною загальнодемократичних процесів. У такому сенсі електронний уряд є уособленням нової моделі управління і пов'язаний з такими процесами як демократизація, відкритість уряду, максимальне включення громадян в процес розробки політичних рішень. Таким чином, США істотно просунулися шляхом реалізації концепції електронного уряду і багато в чому формують рішення і технології для електронного уряду, що переймаються потім і іншими країнами. Є підстави

вважати, що якнайповніше і ефективно концепцію електронного уряду першими реалізують саме США.

Англо-американська модель реалізації концепції електронного уряду на сьогодні є найбільш успішною, оскільки в ній окрім інших достоїнств дотримується найголовніший принцип, який прописаний в «Стратегії створення електронного уряду США», а саме кожна нова ІКТ можливість вимагає істотних змін в поточних бюрократичних процедурах. Це пов'язано з тим, що продуктивність державного підприємства можна підвищити, лише проводячи комплексну модернізацію, де технології електронного уряду виступають не в ролі підтримки традиційних бюрократичних процесів, а оцінюються як інструмент реформи політико-державного управління, створюють можливість для якісно нового етапу державного будівництва [184].

Континентально-європейська модель проаналізована на основі політики модернізації органів державної влади в Європейському Союзі.

Європейський Союз є одним з об'єднань, що найбільш активно проводить політику розвитку ІКТ і, більше того, , що добилися помітних результатів в цьому відношенні. Програма «Електронна Європа» (e- Еигоре) є результатом аналізу досвіду розвитку ІКТ в європейських країнах і багато в чому служить зразком комплексної політики розвитку ІКТ.

Концептуальне і адміністративне оформлення цієї політики робить її інтегральною частиною стратегії ЄС з підвищення конкурентоспроможності європейської економіки, підвищення рівня життя і проведення адміністративної реформи.

Розвиток ІКТ розглядається як одне з трьох основних джерел подолання більш ніж 20% відставання продуктивності праці в ЄС від аналогічного показника США . При цьому, два інші «напрями прориву» мають пряме відношення до ІКТ сектору: це стимулювання інновацій, а також інвестиції в людський капітал.

Пріоритетність цього напрямку розвитку законодавства і розвитку ІКТ-сектора можна виявити не лише виходячи з існуючих програм розвитку і аналізу

їх бюджету, але і з того факту, що інформаційна політика отримала адміністративне оформлення у вигляді Генерального директората з інформаційного суспільства у рамках Комісії ЄС, чиїм завданням є залучення урядів, бізнесу і громадян в участь в глобальному інформаційному суспільстві.

Активна політика в області інформатизації, основою якої є програма «Е-Ейгоре», зробила можливим швидке залучення громадян до використання інформаційних технологій. У рамках аналізу цієї моделі звернемося до деяких показників, оголошеними ключовими цілями європейської політики, що відбиває існуючий прогрес в реалізації програми.

Політика ЄС в області розвитку інформаційного суспільства складається з 4 основних компонентів . Телекомунікаційна політика, яка ґрунтується на статтях 95 (гармонізація внутрішнього ринку), 81 і 82 (конкуренція), а також статтях 47 і 55 (право на установу і надання послуг) Договорів про установу ЄС. Ці статті і прийняті на їх основі акти припускають, передусім, лібералізацію ринку телекомунікацій.

Підтримка технологічного розвитку РІКТ, яка ґрунтується на ст. 163-172 Договорів про ЄС.

Створення умов для конкурентоспроможності інформаційного сектора ЄС відповідно до ст. 157 Договорів. Створення загальноєвропейських транспортних, енергетичних і телекомунікаційних мереж, встановлених ст. 154, 155 і 156 Договорів про ЄС [149, с.39].

Дві основні компоненти єдиної інформаційної політики ЄС з'явилися в середині 1980-х років:

Початок Телекомунікаційної політики поклала Зелена книга (Green Paper) з лібералізації телекомунікацій . Вона визначала три основних мети: лібералізація монополізованих ринкових сегментів, гармонізація європейського телекомунікаційного сектора через загальні правила і стандарти, жорстке застосування конкурентної політики ЄС.

Новітні ІКТ створили основу для появи нових продуктів і послуг, які завдяки лібералізації телекомунікацій змогли отримати широке поширення. Таким чином в ЄС вирішувалося питання цифрової нерівності.

Одним з прикладів взаємодії між дослідженнями в ІКТ і регулюванням телекомунікацій є мобільний зв'язок. Європейський мобільний зв'язок використовує технологію GSM, технічні специфікації якої і тестування проходило у рамках дослідницьких проектів ЄС. GSM був запущений на початку 1990-х років в якості стандарту європейських мобільних комунікацій.

Початок погоджень і усеосяжній політиці в області ІТ було у Білій Книзі Комісії ЄС «Зростання, конкурентоспроможність і зайнятість» (White Paper «Growth, Competitiveness and Employment»), опублікованою в 1993 році.

Біла Книга підкреслює важливість ІТ в якості ключа до економічного зростання, конкурентоспроможності, створення робочих місць, якісного державного управління, а також:

Поширення принципів ефективного використання ІКТ і розвиток європейських ІКТ-застосувань;

Створення і реалізація правової бази, стимулюючої приватну ініціативу за допомогою стимулювання конкуренції і охороні інтересів громадян (захист даних, безпека);

Розвиток транс'європейської телекомунікаційної інфраструктури;

Організація тренінгів з використання ІКТ;

Розвиток ІКТ секторів і технологій.

За матеріалами «Білої Книги» була підготовлена доповідь «Європа і Глобальне Інформаційне Суспільство». Ця доповідь сформулювала рекомендації з приводу державного регулювання, технологій і соціальних рамок інформаційного суспільства. На основі доповіді в 1994 році був прийнятий план дій «Європейський шлях до Інформаційного суспільства». Основними цілями цього плану було прискорення лібералізації телекомунікаційних послуг і інфраструктури, які сталися в 1998 році, посилення і переорієнтація дослідницьких ІКТ-програм, включення інформаційної політики в основний

корпус європейських «політик». Переглянута версія Плану була прийнята в 1996 році[135, с.204].

Незважаючи на успіх цієї початкової фази, в 1999 році стало ясно, що політика ЄС відносно інформаційного суспільства зажадала нових підходів і нових ініціатив. Що спричинило прийняття в 2000 році програми «e - Europe 2002», чия основна мета формулювалася таким чином: «стати найбільш конкурентоздатною і динамічною економікою, заснованою на знаннях (knowledge - based economy)». Для цього програма встановлює ряд цілей, які повинні досягти країни-члени ЄС до кінця 2002 року.

План дій «e-Europe 2002» охоплює 11 напрямів, які згруповані навколо 3 пріоритетів :

- дешевий, швидкий, безпечний Інтернет;
- інвестиції в людей і їх навички;
- стимулювання використання Інтернет.

Однією з цілей політики ЄС є послідовний і рівномірний розподіл вигод ІТ по усіх країнах-членах. Для досягнення цього створено велике законодавство, що регулює діяльність ІТ-сектора. Це законодавство забезпечує доступність Інтернет, електронну комерцію, встановлює загальні технічні стандарти в мобільному зв'язку (такі як GSM, UMTS), цифровому телебаченні і радіо.

Розвиток телекомунікаційного сектора є важливим елементом в русі до ІТ. Телекомунікаційна політика ЄС орієнтована, передусім, на завершення формування єдиного внутрішнього ринку і лібералізацію сектора. Телекомунікаційна політика ЄС лежить в основі просування до ІТ. Однією з цілей e - Europe являється швидкий і дешевий Інтернет-зв'язок, одним із способів створення якого є розвиток стандартів цифрового мобільного зв'язку. Як окреме завдання ставиться швидкий і безболісний перехід на новий високошвидкісний стандарт UMTS.

Важливою умовою широкого використання Інтернет-технологій є безпека їх використання. Для виконання цієї умови ЄС прийняв директиви про взаємне визнання електронних підписів, про захист персональних даних, а також

лібералізував ринок програм шифрування. ЄС також прийняв план дій з боротьби з незаконним і шкідливим контентом, а також кібер-злочинністю.

Програма «Технології інформаційного суспільства» (The Information Society Technology, IST) охоплює усю дослідницьку діяльність в області ІКТ і є другою основою е - Europe. Програма спрямована на розвиток технологій і додатків в усіх областях, передбачених планом дій е - Europe: безпека, освіта і навчання, допомога літнім, хворим і інвалідам (disabled), електронна комерція, електронний уряд, охорона здоров'я on - line і т.д.[125] .

Програма 1ST охоплює дослідження в наступних напрямках:

Захист і безпека. Розробки, спрямовані на захист даних і безпеку використання інформаційних технологій, охорону прав інтелектуальної власності.

Соціальні виклики. Рішення проблем охорони здоров'я, довкілля, мобільності людей, культурної спадщини і так далі . Е - business. Використання ІКТ для бізнесу, роботи і навчання.

Застосовні програми. Створення систем, заснованих на GRID, спрямованих на рішення проблем в області екології, енергетики, охорони здоров'я, транспорту і промислової організації. Поточне фінансування GRID складає 160 млн. євро. У рамках FP6 планується виділення 100 млн. євро на розвиток додатків через підпрограму 1ST і 200 млн. євро у рамках витрат на дослідницьку інфраструктуру.

Комунікаційні технології і програми. Включає розвиток систем мобільного і оптико-волоконового зв'язку, аудіовізуальних застосувань, комунікаційних мереж [127, с. 207].

Комплектуючі і мікросистеми. Розробка і виробництво мікро-, опто- і фотонних електронних комплектуючих. Дослідження в області нано і мікро-технологій.

Інформаційний менеджмент. Створення інтелектуальних систем роботи з інформацією, що враховують контекст, семантику, навчання. Створення інтерфейсів, здатних розуміти слова, жести і різноманіття сенсів.

Трьома основними інструментами реалізації розробок у рамках перелічених вище напрямів є:

«Мережі якості» (networks of excellence), чиєю метою є підтримка співпраці європейських дослідницьких центрів. Передбачається виділення засобів на спільні дослідницькі програми, спільні закупівлі програмного забезпечення, спільні дослідницькі команди, обмін дослідниками, створення у рамках співпраці лабораторій «загальних знань» (shared knowledge) і інтелектуальної власності.

Інтегровані проекти, що припускають, як правило, спільну реалізацію великомасштабних проектів державою і приватним бізнесом. Передбачається існування трьох режимів фінансування проектів :

- FC. Повне покриття реальних прямих і непрямих витрат.
- FF. Покриття реальних прямих витрат плюс 80%.
- AC. Покриття додаткових витрат плюс 20% [].

Участь ЄС в спільних дослідницьких програмах країн- членів.

У рамках континентально-європейської моделі електронного уряду можна виділити ряд держав, з різним успіхом проектів інформатизації системи державного управління.

У Данії був прийнята програма під назвою «Цифрова адміністрація», відповідно до якої концепція електронного уряду полягає в систематичному використанні цифрових технологій для впровадження нових способів мислення і трансформації організації і робочих процесів з метою поліпшення якості обслуговування і підвищення ефективності. У Німеччині орієнтири інформатизації задає програма «Бунд Онлайн-2005», яка надає гарантії того, що громадяни і промислове виробництво зможуть скористатися послугами федеральної адміністрації простіше, швидше і дешевше [117, с.89]. Іспанський уряд здійснює реформу інформатизації відповідно до прийнятої програми «ІНФО XXI: інформаційне суспільство для усіх». Документ віддає пріоритет наступним принципам і звучить таким чином: перейти до інформаційного суспільства для усіх, забезпечуючи освіту і зайнятість, відповідну

інфраструктуру і законну структуру, суспільство, яке просуває свою культуру, суспільство з більш високим рівнем життя, інноваційне суспільство, яке стимулює зростання нових галузей бізнесу і промисловості, просувати суспільство з глобальним ринком, сформувані відкритішу і сконцентровану на громадянах адміністрацію.

Континентально-європейська модель базується на балансі між державним контролем і ринком, на динамічному поєднанні державних і ринкових сил. Таким чином, європейська модель характеризується наступними особливостями:

наявністю наддержавних інститутів (Європарламент, Єврокомісія, Європейський суд), рекомендації яких обов'язкові для виконання усіма країнами ЄС;

- високою мірою інтеграції європейських народів і країн, що проявляється в єдиній валюті, в єдиному загальноєвропейському інформаційному просторі, в підготовці нової єдиної Конституції, у вільному пересуванні капіталів, енергії, інформації;

- жорстким законодавством, що регулює інформаційні стосунки і інформаційні потоки, циркулюючі в європейському інформаційному просторі, а також особисту ініціативу;

- забезпеченням універсального обслуговування.

Державний контроль в цій моделі проявляється в постійному моніторингу і оновленні законодавства, пов'язаного з впровадженням електронного уряду, а також в тому, що проблема доступу громадян до інформаційного законодавства вирішується державою, а не приватними організаціями. Управління і діяльність національних урядів і наддержавних структур в цій моделі обумовлені застосуванням високих технологій з орієнтацією на потреби громадян-користувачів інформаційними мережами і системами. Цей тип управління дозволяє споживачеві отримувати урядову інформацію в режимі реального часу і успішно виконувати свій громадянський обов'язок, використовуючи систему електронного голосування або сервісні послуги уряду при сплаті податків і

штрафів. У повсякденному житті європейський підхід орієнтований на функціональне і практичне інформування жителів.

У досягненні поставлених цілей інформатизації континентально—європейська модель розділяє головний принцип англо-американської моделі, що веде до модернізації «владної технології» або самої системи управління за рахунок впровадження електронного уряду в загальну управлінську архітектуру державного підприємства. Про це в першу чергу свідчить визначення електронного уряду, пропоноване на офіційному порталі ЄС : електронний уряд означає використання ІКТ в системі державного управління паралельно з організаційними змінами в структурі управління і розвитком нових здібностей в управлінні. Головні цілі — поліпшення державних сервісів, демократичних процесів і якості державної політики вцілому[105].

Азіатська модель проаналізована нами на основі аналізу політики модернізації органів державної влади в Сінгапурі, Китаї і В'єтнамі.

У звіті «Global E - Government 2007» американського університетського центру «Taubman Center for Public Policy at Brown University» вже в сьомий раз був оцінений рівень розвитку електронного уряду в різних країнах світу. Всього в останньому звіті було ранжируване 198 країн. Світовими лідерами в цьому напрямі стали Південна Корея, Сінгапур, Тайвань, США, Великобританія, Канада. Таким чином, азіатські країни зайняли три з шести перших місць. Відмітимо, що за даними звіту вже впродовж чотирьох років Тайвань і Сінгапур випереджають США у світовому рейтингу електронного уряду. На думку авторів дослідження, державам, бажаючим підвищити рівень своєї присутності в мережі, слід активніше стимулювати використання своїх сайтів шляхом поліпшення дизайну, створення корисних сервісів, стандартизації ресурсів основних відомств. Як своєрідний приклад для наслідування автори відмічають рівень розвитку електронного уряду в Китаї. Дослідження, проведені в цій країні, показали, що більшість державних ресурсів мають публікації і бази даних, надають онлайнові послуги і містять чіткі описи політики у сфері безпеки, таким чином, стимулюючи громадян користуватися онлайновими послугами. Майже

усі сайти мають веб-форми, за допомогою яких громадяни можуть взаємодіяти з органами влади[93].

Країни Азії приєдналися до ініціативи зі створення електронних урядів дещо пізніше, ніж європейські держави і США. Найбільшу активність проявив Близький Схід — Оман і ОАЕ, а також Сінгапур.

На сьогодні Сінгапур є одним з лідерів країн Азії з політики інформатизації адміністративної сфери. Демократичні принципи дотримуються обмежено: можливості сінгапурського населення впливати на політику державних органів надзвичайно малі, і за прийнятими у всьому прогресивному світі мірками соціальної активності ця країна далека від стандартів сучасної цивілізації. Проте, «SingaporeONE» не просто являє собою один з перших практично реалізованих проєктів, що відносяться до розряду електронного уряду, але і по сукупності усіх можливих функціонально-технологічних параметрів не поступається на сьогодні електронним урядам розвинених країн.

Урядовий портал «e Citizen» був відкритий в Сінгапурі на початку 2000 р. і відразу ж отримав визнання міжнародних експертів і титул «зразкового» і «модельного» в частині широти, доступності і зручності пропонованих публічних сервісів. Сама назва урядового центру «e Citizen» (www.ecitizen.gov.sg), яке можна з рівною основою перевести і як «електронний громадянин», і як «кожен громадянин» (every citizen), якнайповніше відбиває його цільове призначення. За допомогою цього порталу дійсно кожен громадянин Сінгапуру може не лише отримати інформацію про те або інше державне відомство, але і вчинити цикл життєво необхідних операцій, що традиційно вимагають великих тимчасових витрат і багатократного ходіння по різних офіційних інстанціях [92, с. 77]. Введена єдина процедура проходження інформаційних потоків по державних установах, оскільки багато питань є міжвідомчими у порядку регулювання (наприклад, реєстрація підприємства вимагає заповнення безлічі дублюючих один одного форм і здійснення узгоджувальних дій з різними державними органами). Навігація в цілому побудована за принципом «подорожі по життю»: увесь сервер розділений на

дев'ять «будинків» (buildings) — бізнесу, оборони, освіти, зайнятості, сім'ї, охорони здоров'я, житла, правопорядку і транспорту, — розташованих уздовж символічної сінгапурської вулиці. Кожен розділ сервера підтримується тим або іншим державним відомством .

Можна виділити п'ять основних стратегічних цілей розвитку електронного уряду в Сінгапурі:

1. Перебудувати Уряд в цифровій економіці;
2. Доставляти інтегровані електронні послуги;
3. Бути попереджуючим і чуйним урядом;
4. Використати ІКТ для відкриття нових можливостей;
5. Бути інноваційним за допомогою ІКТ.

Для реалізації цілей розвитку електронного уряду Сінгапуру був розроблений «План дій уряду» після багатосторонніх консультацій і переговорів на усіх рівнях державного управління. Цей план включає стратегічні цілі і стратегічні програми електронного уряду. Всього на даний момент визначені шість стратегічних програм досягнення вищеперелічених стратегічних цілей Сінгапуру :

1. Засноване на знаннях робоче середовище: державні службовці на усіх рівнях мають бути ІТ-грамотні і використати переваги ІКТ для поліпшення робочих процесів, доставки послуг і роботи в команді.

2. Електронна доставка послуг : усі урядові послуги, які технічно можуть бути зроблені в електронному вигляді, або для поліпшення якості яких можуть бути використані електронні канали, мають бути зроблені відповідно.

3. Технологічні експерименти: вони сприятимуть швидшому пристосуванню державних органів до технічних умов, що швидко змінюються, і знизять вірогідність великих інвестицій в невірні рішення.

4. Поліпшення оперативної ефективності : комп'ютерне устаткування має бути сучасним.

5. ІТ-інфраструктура, що адаптується, але міцна : швидка конвергенція телекомунікацій, радіо-технологій і інформаційних технологій відкрила

можливості для мережевого уряду з нижчими витратами. Продумана, добре розроблена, надійна і розширювана інфраструктура є необхідним елементом для підтримки ініціатив електронного уряду.

6. Освіта у сфері ІКТ: освітні програми у сфері ІКТ дають знання не лише у вивченні комп'ютерних систем і додатків, але і у використанні ІКТ для поліпшення робочих процесів і доставки урядових послуг [89, с. 209].

В той же час, план розвитку електронного уряду Сінгапуру вимагає значної координації на усіх рівнях державного управління.

Примітний той факт, що в процесі реалізації ініціативи електронного уряду Сінгапур не орієнтувався на американську модель, яка паралельно формувалася в той же період часу. На прикладі Сінгапуру, а також інших азіатських країн вимальовується проблема співіснування авторитаризму і електронної демократії. Як вже відзначалося в літературі стосовно Сінгапуру, слід говорити не про електронну демократію, а про «демократичний інтерфейс».

Іншим не менш цікавим досвідом впровадження електронного уряду в архітектуру органів державної влади є практика Китаю. Бажання Китаю зберегти регулюючу роль держави і комуністичної партії в національному Інтернеті і одночасно скористатися усіма перевагами інформаційних технологій ставило китайську владу останніми роками перед важким вибором: розвивати електронні ресурси або забороняти. Пошук рішень привів до створення специфічного ландшафту національного кіберпростору, який дуже відрізняється від інформаційного простору традиційних ЗМІ Китаю [87].

Ключова проблема сучасного економічного розвитку держав була сприйнята китайським керівництвом, таким чином була потрібна адаптація сучасних політичних організацій, включаючи державу, до нових викликів — бурхливого розвитку інформаційних технологій. Держави починають нову боротьбу за лідерство у майбутньому світі. Неприйняття цифрових технологій, слабкий їх розвиток означає поразку у всесвітній гонці за економічним процвітанням і політичним домінуванням в майбутньому інформаційному суспільстві.

Адаптація механізмів державного управління до нових інформаційних умов відбувалася дуже хворобливо. Мережева економіка характеризується новими особливостями — збільшенням цінності послуг із зростанням їх кількості і зменшенням вартості послуг з їх вдосконаленням, тобто мережева економіка «коштує» дуже дорого на початку свого розвитку, і стає усе більш ефективною у міру накопичення критичної маси учасників кіберпростору і створення відповідної інфраструктури. У кіберпросторі почали створюватися окрім сайтів наукових установ ресурси державних законодавчих, виконавчих і судових структур усіх рівнів, включаючи місцеву владу. Спочатку ці сайти носили характер формального представництва держструктур в мережах, проте для рядових китайців і такі ресурси носили революційний характер при загальноприйнятій раніше практиці державних установ не публікувати власні номери телефонів.

Першою великою програмою впровадження державних органів в Інтернет став проект «Уряд в он-лайн» (Government Online), ініційований компанією «Чайна Телеком» і інформаційним центром Держкомітету по справах економіки і торгівлі, який включив ресурси більше 40 міністерств і відомств Китаю. Портал «Уряд в он-лайн» був запущений в січні 1999 р. і сьогодні містить декілька тисяч видів державних ресурсів усіх рівнів влади. Більшість з цих сайтів розміщує коротку інформацію про структуру відомства і контактну інформацію. Проте деякі відомства зуміли створити ресурси на досить високому сучасному рівні, повністю використовуючи можливості Інтернету [6].

Багато китайських держустанов зважилися на створення ресурсів в Інтернеті, що створило безпрецедентну для «аналогового» і «паперового» Китаю атмосферу відкритості державних структур для громадян країни, прозорості в ухваленні рішень з боку керівництва.

Повсюдний розвиток електронних ресурсів державних відомств є усього лише частиною довгострокової стратегії китайської влади з розвитку національного кіберпростору. Втіленням іншої державної програми розвитку Інтернету став проект «Підприємство в он-лайн» (Enterprise Online). Проект

здійснюють спільно компанія «Чайна Телеком» і Центр економічної інформації Держкомітету у справах економіки і торгівлі. Відповідно до наміченої програми в роботі проекту візьмуть участь промислові асоціації і групи, загальним числом не менше 100 великих, 10 тисяч середніх і дрібних підприємств Китаю. Для стимулювання інтересу компаній до Інтернету «Чайна Телеком» ввела ряд пільг, у тому числі понижену плату за послуги з електронної комерції. Одночасно «Чайна Телеком» в 2000 р. різко понизила розцінки за доступ в мережі для індивідуальних користувачів і ввела безкоштовні послуги з навчання Інтернет-технологій і підключення до мережі. Також зі свого боку Міністерство зовнішньої торгівлі і зовнішньоекономічної співпраці і Державне управління внутрішньої торгівлі відкрили сайти зі сприяння електронної комерції. В результаті до березня 2001 р. в китайській мережі налічувалося більше 15 тисяч сайтів, присвячених електронній комерції.

У В'єтнамі також ведеться робота із створення системи електронного уряду. У Інтернеті представлені сайти Національних зборів, провінцій, міністерств. Створений сайт Комуністичної партії В'єтнаму на в'єтнамській і англійській мовах. На сайті публікуються останні вісті, причому не лише політичного змісту, а також важливі партійні документи, обрані статті класиків марксизму-ленізму, біографія і роботи Хо Ши Міна. У національній мережі представлені основні наукові інститути, у тому числі інститут інформаційних технологій - провідний науковий центр з розвитку комп'ютерних мереж, а також різні інформаційні видання, бюлетені, журнали і газети [36].

В цілому можна відмітити, що низка азіатських країн не лише не відстає від розвинених західних держав в області впровадження електронного уряду, але і випереджає їх, незважаючи на специфічні політичні умови, що диктують серйозні обмеження. Розвиток інформаційно- комунікаційних технологій в цих державах супроводжується політичною цензурою, пригніченням інакомислення. Китай, В'єтнам і Північна Корея входять в списки країн-ворогів Інтернету.

Проте, необхідно відмітити, що кіберпростір Сінгапуру, Китаю і В'єтнаму навіть при усіх існуючих обмеженнях сприяють політичній активності. Більше

того, контент китайського Інтернету, як і раніше не відповідаючи демократичним уявленням про свободу слова, набуває усе більш вільного і відкритого характеру, сприяючи поступовому пом'якшенню політичного режиму, зміцненню довгострокових перспектив демократизації. Також багато підходів і методи інформатизації азійських держав навряд чи можуть прижитися на українському ґрунті, проте накопичений в цих країнах досвід може бути врахований при подальшому розвитку української політики інформатизації. Серед позитивних чинників необхідно відмітити особливий ентузіазм, моральний підйом суспільства і велику увагу з боку держави відносно розвитку інформаційних технологій і телекомунікацій [47].

Усвідомлення того, що ІКТ і концепція електронного уряду істотні і потрібні для реформування і, що найважливіше, нерозривні з тим, що відбувалося у світовій практиці впродовж останніх років. Погляди на моделі інформатизації діяльності органів виконавчої влади поступово мінялися з часом, і зараз сформувалося досить виразне розуміння того, що таке електронний уряд і як управляти процесом його реалізації на практиці.

У багатьох країнах адміністративні реформи спочатку проводилися без цілеспрямованого застосування ІКТ і єдиних підходів зі створення загальної управлінської архітектури. Досвід проб і помилок розвинених держав привів до розуміння того, що створення ефективної управлінської системи урядових органів неможливе без цілеспрямованого застосування ІКТ.

Одночасно стала очевидною неефективність поширеної стратегії адміністративних реформ, коли застосування ІКТ поєднувалося з традиційними способами «владної технології», таким чином, це дозволило по-іншому оцінити електронний уряд. Невдачі адміністративних реформ продемонстрували відсутність системного підходу в питаннях інформатизації і змусили провести роботу над помилками. Її підсумки показали, що створення таких систем, як електронний уряд вимагає особливого комплексного підходу, планування, реалізації і оцінки систем в державних органах. Виникло і знайшло відображення в програмних документах різних країн усвідомлення того, що електронний уряд

не просто застосування ІКТ для реалізації функцій уряду, це новий рівень розвитку самого уряду, його реформування для принципової орієнтації на вироблення корисних результатів діяльності. Звичайно ж, до цих результатів пред'являються вимоги вимірності, спрямованості на потреби конкретних об'єктів : громадян, комерційного сектора і самого уряду в останню чергу.

У розвинених країнах в плані електронного уряду сформувався принцип формування електронного уряду як єдиного неділимого сервісу для зовнішніх його користувачів, що надає кінцеві результати без ділення на відомства, галузі і так далі.

2.3. Оцінка розвитку державної політики інформизації адміністративного управління.

Як показав проведений аналіз, що регіональні аспекти державної інформаційної політики мають для України особливу значущість: вона є державою з багатонаціональним населенням і великою територією.

Первинною проблемою державної політики у сфері інформатизації адміністративного управління слід визнати побудову регіональних ланок загальнодержавної інформаційно-комунікаційної інфраструктури, що зв'язують високошвидкісними телекомунікаційними каналами органів державної влади і місцевого самоврядування, територіально-розподілені депозитарії державних і недержавних інформаційних ресурсів, наукові, інформаційні і обчислювальні центри різної відомчої приналежності регіонального і державного рівня. Це дозволить не лише створити сучасну організаційно-технологічну базу реалізації проведення державної інформаційної політики, але і перебудувати відповідним чином усю інформаційну сферу України: поліпшити інформаційне обслуговування населення, підвищити ефективність діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування, використання і розвитку загальнодержавної інформаційно-комунікаційної інфраструктури [48].

Це багатопланове завдання. Необхідність її постановки і рішення тісно пов'язана із структурною перебудовою виробництва, фінансово-інвестиційної інфраструктури, технологічної бази, стосунків власності, державної системи влади і управління, взаємовідносин між державною і регіональною владою. При цьому чинником, що визначає головні характеристики процесу такої перебудови, стає об'єктивно наростаюча децентралізація управління усією життєдіяльністю регіонів. Формування інформаційної інфраструктури відбувається практично паралельно на трьох рівнях: державному, міжрегіональному (з об'єднанням декількох регіонів) і регіональному. Природно, регіональні інфраструктури не зможуть довго розвиватися в автономному режимі і об'єктивно неминуче їх об'єднання в міжрегіональні інфраструктури, а потім - в національну інформаційно-комунікаційну інфраструктуру. Загальне завдання інформатизації державної влади можна умовно розділити на два взаємозв'язані завдання:

- інформатизація системи державної влади як на державному, так і на регіональному рівнях, об'єктами інформатизації тут є структури і окремі органи державної влади;

- формування національної інформаційно-комунікаційної інфраструктури, головними об'єктами інформатизації у рамках якої є регіони і їх об'єднання.

У організаційно-технологічному аспекті перше завдання відноситься до класу відомих в теорії управління завдань автоматизації процесів ухвалення рішень і контролю їх виконання. Її реалізація повинна базуватися на національній інформаційно-комунікаційній інфраструктурі, що включає єдину систему інформаційних ресурсів країни.

Традиційні вертикальні зв'язки між державними і регіональними рівнями зазнали помітну зміну і істотно ослабли, але одночасно стали виникати нові горизонтальні зв'язки усередині регіонів і між ними. Замість відомчих, галузевих структур, що пронизували усю країну і формували інфраструктуру, скелет економіки господарства, самостійний розвиток регіонів і їх господарських структур зажадав формування на території кожного регіону цілісного соціально-економічного простору, що спирається на природні ресурси регіону. Проте

замикання зв'язків усередині регіонів, визначених досить умовним і застарілим адміністративно-територіальним діленням стає неефективним. Це призводить до органічного, добровільного об'єднання регіонів в міжрегіональні співтовариства [59]. Цей довгий і в певному значенні суперечливий процес обумовлений переходом до ринкової економіки і децентралізацією державного управління. На державному рівні міжрегіональні співтовариства виступають у вигляді асоціацій міжрегіональної співпраці. Нині вже є такі асоціації, кожна з яких об'єднує декілька сусідніх регіонів.

Структура і склад міжрегіональних співтовариств, портфелі їх міжрегіональних програм, їх роль і вплив на розвиток країни дуже різні, але відбивають об'єктивні тенденції розвитку регіонів, що представляються ними.

Ядро міжрегіонального співтовариства складають керівники виконавчої влади, що входять в співтовариство; вони утворюють міжрегіональні асоціації співпраці. Навколо них об'єднуються в першу чергу підприємства і організації, тісно пов'язані своїми економічними інтересами з цією територією. До них тяжіють дрібні і середні банки, інвестиційні і страхові компанії, комерційні фірми і їх об'єднання. У наступному шарі знаходяться організації науки, освіти, культури і охорони здоров'я. Ці співтовариства притягують до себе суспільно-політичні організації, професійні спілки, творчі об'єднання, нове підприємницьке середовище [61, с.111].

Послаблення координації життєдіяльності регіонів з центру, викликане децентралізацією державного управління і змінами функцій органів державної влади, стимулює процеси самоорганізації, самоврядування на територіях регіонів, пошуку нових інтеграційних механізмів і схем взаємодії. Багато регіональних об'єднань готують комплексні соціально-економічні програми розвитку своїх регіонів, формують регіональну інфраструктуру, розробляють міжрегіональні програми і проекти. На тлі цих інтеграційних процесів починається структурна і інституціональна перебудова виробництв, яка у свою чергу викликає необхідність перебудови усієї територіальної інфраструктури,

включаючи фінансово-інвестиційну, технологічну і тому подібне, а особливо інформаційно-комунікаційною інфраструктуру.

Усі ці процеси в регіонах стали поживним середовищем для бурхливого розвитку регіональних ринків інформаційної продукції і послуг, одним з помітних учасників яких стають великі інформаційні співтовариства. Останні створюються шляхом інтеграції регіональних інформаційних ресурсів і інфраструктур на основі використання трансрегіональних телекомунікаційних мереж як загального користування, так і відомчих. Для міжрегіонального інформаційного співтовариства характерні:

- безперервний погоджувальний процес між суб'єктами міжрегіонального інформаційного простору (виробниками і споживачами інформаційної продукції і послуг), спрямований на впорядкування інформаційного ринку, вироблення угод по інформаційних і комунікаційних технологіях, цінах і тарифах, загальної ринкової стратегії, професійної етики;

спільний розвиток суб'єктами міжрегіонального інформаційного простору його інфраструктури і ресурсної бази, включаючи матеріально-технічне, кадрове і організаційно-технологічне забезпечення;

підготовка і лобіювання законодавчих і інших нормативних правових актів в інформаційній сфері;

освіта членів інформаційного співтовариства в органах професійного самоврядування;

об'єднання регіональних інформаційних ресурсів і інфраструктур в міжрегіональні;

формування у рамках інформаційних співтовариств пакету політичних, соціальних і економічних завдань співтовариства;

усвідомлення і оформлення своєї "інформаційної влади" і пошук партнерства з регіональними органами державної влади і управління, а також з місцевим фінансовими і економічними структурами [66, с. 309].

Вказані процеси свідчать, що саме міжрегіональні інформаційні співтовариства стають найважливішими учасниками рішення проблем

інформатизації. Одне з першочергових завдань міжрегіональних інформаційних співтовариств нині - перехід від відомчих (галузевих) інформаційно-комунікаційних структур до структур, заснованих на територіальній інтеграції інформаційних потоків і ресурсів, територіальному об'єднанні інформаційних служб, систем і мереж і орієнтованим на перехід до цілісного, аналітичного уявлення даних і знань про розвиток території. При цьому галузевий розріз інформаційного простору не руйнується, а комплексується з територіальним в єдиній інформаційній моделі. Ряд міжрегіональних інформаційних співтовариств вже перейшли до формування інформаційних (що консультують) моделей комплексного розвитку своїх територій. Ці моделі стають ядром формування нового єдиного інформаційного простору регіонів.

Міжрегіональні інформаційні співтовариства формуються в якості головного засобу саморегуляції інформаційного простору і інформаційного ринку [68].

Основна мета міжрегіональних інформаційних співтовариств - створення найбільш сприятливих умов для комплексного розвитку регіонів цього співтовариства шляхом ефективного поєднання механізмів державної політики у сфері інформатизації державного управління регіонів і країни в цілому з механізмами інформаційного ринку. Вони стали виразниками регіональних інтересів і представниками свого об'єднання регіонів перед органами державної влади і управління і перед міжнародним співтовариством в усіх аспектах інформаційної діяльності.

Міжрегіональні інформаційні співтовариства слід розглядати як ефективний засіб міжрегіональної співпраці при формуванні сучасних політичних, соціальних, економічних і культурних основ розвитку регіонів в умовах переходу до правової демократичної держави з ринковою економікою, як механізм інтенсифікації розвитку країни.

Міжрегіональні інформаційні співтовариства вирішують також політичні, соціальні і економічні завдання. Головне політичне завдання співтовариства полягає у формуванні єдиної системи практичної реалізації правових норм, що

забезпечують громадянські права, свободу слова, поширення і отримання інформації, захист конфіденційності інформації (особливо персональних даних), права власності на інформаційні ресурси, технології, системи, мережі і засоби зв'язку, ефективний захист від дезінформації і інформаційну безпеку.

До основних соціальних і економічних завдань співтовариства відносяться [71, с.45]:

- допомога населенню в адаптації до нових політичних, соціальних і економічних умов життя;
 - підвищення ефективності діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування шляхом створення інформаційно-комунікаційної інфраструктури, що забезпечує активну взаємодію органів влади і суспільства;
 - підвищення політичної, соціальної і економічної культури суспільства шляхом адекватного інформаційного забезпечення його розвитку;
 - підвищення ефективності інтелектуальної праці за допомогою впровадження новітніх інформаційних технологій і створення додаткових робочих місць;
- інтеграція міжрегіональної інформаційно-комунікаційної інфраструктури і інформаційного ринку в загальнодержавну і світову інфраструктури і інформаційні ринки;
- координація політики міжрегіонального інформаційного співтовариства з державною інформаційною політикою і адаптація державної політики до місцевих умов;
 - попередження злочинів в інформаційній сфері;
 - забезпечення зайнятості і соціального захисту фахівців інформаційної сфери, поширення інформаційної освіти і просвіти.
 - захист прав споживачів інформаційної продукції і послуг;
 - розвиток підприємництва в інформаційній сфері;
 - ліцензування діяльності за поданням інформаційних послуг і сертифікація інформаційних ресурсів, інформаційної продукції і засобів інформаційних послуг;

формування на регіональному рівні сучасної інформаційної індустрії, у тому числі, індустрії засобів зв'язку, електроніки, обчислювальної техніки, інформаційних і комунікаційних технологій,;

· розробка і реалізація фінансово-кредитної, інвестиційної політики на регіональних інформаційних ринках і розвиток страхового обслуговування цих ринків;

підвищення конкурентоспроможності інформаційної продукції і послуг вітчизняних виробників на світовому ринку [70, с.279].

Таким чином, міжрегіональні інформаційні співтовариства слід розглядати в якості основного суб'єкта інформатизації державного управління на регіональному рівні.

Основні напрями інформатизації державного управління України з метою створення організаційно-технологічної основи для проведення державної інформаційної політики визначені Законом України «Про Концепцію Національної програми інформатизації». Ці напрями включають:

створення і розвиток державних і регіональних систем і мереж інформатизації із забезпеченням їх сумісності і взаємодії в єдиному інформаційному просторі;

формування і захист інформаційних ресурсів держави як національного надбання;

забезпечення інтересів національної безпеки у сфері інформатизації;

забезпечення єдності державних стандартів у сфері інформатизації, їх відповідності міжнародним рекомендаціям і вимогам;

формування і здійснення єдиної державної науково-технічної і промислової політики у сфері інформатизації, що відповідає сучасному світовому рівню;

підтримка проектів інформатизації, інформаційних мереж, що забезпечують розвиток, і систем;

створення і вдосконалення системи залучення іноземних інвестицій і механізму стимулювання недержавних структур в розробці і реалізації проектів інформатизації.

Реалізація вказаних напрямів державної політики у сфері інформатизації державного управління неможлива без регіональної підтримки і, в першу чергу, з боку міжрегіональних інформаційних співтовариств, що формуються. На регіональному рівні ці напрями повинні отримати адекватну інтерпретацію відповідно до місцевих умов і доповниться чинниками розвитку регіональних інформаційних інфраструктур і ринків.

З урахуванням сказаного державна політика у сфері інформатизації державного управління на початковому етапі повинна включати:

створення ефективної системи узгодження інтересів і дій в інформаційній сфері між державними і регіональними органами державної влади і управління;

формування системи нормативного правового забезпечення процесів інформатизації з урахуванням регіональної специфіки;

моніторинг розвитку національної інформаційно-комунікаційної інфраструктури і ринку інформаційної продукції і послуг, виявлення прогресивних і негативних тенденцій, розробка і вжиття відповідних заходів дії;

запобігання монополізації і недобросовісній конкуренції на інформаційному ринку, захист регіональних ринків, що народжуються, від монополізму транснаціональних і трансрегіональних інформаційних корпорацій;

визначення для міжрегіональних інформаційних співтовариств пріоритетних цілей, завдань, інтересів, ціннісних орієнтирів і переваг держави в інформаційній сфері, при створенні національної інформаційно-комунікаційної інфраструктури;

конкурсний розподіл державних замовлень у сфері інформатизації;

створення сприятливих умов для типізації, уніфікації і стандартизації проектних рішень при одночасному урахуванні регіональної специфіки;

мінімізація транзакційних витрат в масштабі регіонів і країни в цілому в процесі інформатизації державного управління;

оптимізація рішення державних завдань з інформатизації в масштабах регіонів і усієї країни;

визначення опорних регіональних організаційних структур для створення єдиної національної інформаційно-комунікаційної інфраструктури і їх ресурсна підтримка [73].

Для організації взаємодії державних органів, розробляючих і реалізуючих державну політику інформатизації державного управління, з міжрегіональними інформаційними співтовариствами, що представляють інтереси регіонів, і для адаптації державної політики на регіональному рівні потрібне створення мережі міжрегіональних інформаційних центрів - опорних точок інформаційного простору країни в організаційно-технологічному аспекті. На початковому етапі становлення цієї мережі потрібна фінансова і організаційна допомога з боку держави в особі державних і регіональних органів державної влади. Тому доцільно, щоб засновниками таких інформаційних центрів були асоціації міжрегіональної співпраці суб'єктів пільно з компетентними регіональними органами державної влади і управління.

Міжрегіональні інформаційні центри як провідники державної політики в регіонах покликані вирішувати наступні основні завдання:

- розвиток діючих і створення нових, ефективніших регіональних і міжрегіональних інформаційно-комунікаційних мереж і систем із забезпеченням їх сумісності і взаємодії з державними мережами і системами;

формування і захист державних інформаційних ресурсів в міжрегіональних і регіональних інформаційних співтовариствах;

забезпечення цілісності і єдності інформаційного простору України при збереженні специфіки інформаційних просторів регіонів;

забезпечення інтересів національної інформаційної безпеки на рівні регіональних і міжрегіональних інформаційних співтовариств;

підтримка єдності державних стандартів у сфері інформатизації;

реалізація єдиної державної науково-технічної і промислової політики у сфері інформатизації на регіональному і міжрегіональному рівнях;

підтримка регіональних і міжрегіональних проектів і програм, що забезпечують розвиток національної інформаційно-комунікаційної інфраструктури, інформаційних співтовариств, регіональних систем і мереж;

розробка інвестиційної політики у сфері інформатизації регіонів, створення і вдосконалення механізмів залучення іноземних і вітчизняних інвестицій.

Головними координаційними, науково-методичними і організаційно-технологічними центрами міжрегіональних інформаційних співтовариств покликані стати міжрегіональні інформаційні центри. З метою реалізації державної політики у сфері інформатизації і координації діяльності інформаційних співтовариств ці центри повинні виконувати функції:

- міжрегіонального координатора депозитаріїв державних інформаційних ресурсів;

- міжрегіонального супервайзера регламенту взаємодії міжрегіональних інформаційних співтовариств з державними органами інформатизації;

- міжрегіонального координатора забезпечення національних інтересів у сфері інформатизації на регіональному рівні;

- міжрегіонального органу технологічної підтримки ліцензування діяльності по наданню інформаційних послуг і сертифікації інформаційних засобів, систем, мереж і технологій в регіонах;

- міжрегіонального дистриб'ютора централізованих інформаційних ресурсів, мереж поширення інформації і інформаційних технологій [76, с.65].

Крім того, міжрегіональні інформаційні центри повинні координувати розробку, впровадження і експлуатацію державних інформаційних систем, що використовують територіально-розподілену інформацію.

Для того, щоб могли створюватися і розвиватися регіональні організаційні структури, що забезпечують проведення державної політики у сфері інформатизації державного управління на регіональному рівні, щоб могли

формуватися інформаційні ресурси місцевого самоврядування і забезпечувалася взаємодія з відповідними органами влади і інформаційними ресурсами в процесі управління розвитком територій і задоволення потреб населення регіонів в інформації, потрібне нормативне правове забезпечення процесів інформатизації регіонального державного управління, формування і використання регіонального інформаційний ресурсу.

Таким чином інформатизація системи управління регіональним розвитком — комплекс заходів, спрямованих на створення і підтримку інформаційної інфраструктури, що забезпечує функціонування інформаційного простору для впровадження цифрової економіки в усі сфери життєдіяльності регіону в цілях підвищення ефективності його розвитку.

Дослідження показали, що більшість регіонів в умовах обмеженості бюджету розглядають інформатизацію як додаткові витрати, при цьому не враховуючи, що інформатизація є інструментом, що допомагає економити і знаходити нові джерела надходжень до бюджету. При цьому регіони, що виділяють достатню кількість засобів на інформатизацію, також стикаються із складнощами, мабуть, найпоширенішими з яких являються нераціональне витрачання бюджетних коштів, концентрація уваги на придбанні устаткування і ігнорування важливості процесів впровадження. Ця обставина не дозволяє інформаційній системі регіону досягти своєї максимальної ефективності. Вказані проблеми сприяють нерівномірності охоплення інформаційними технологіями і розвиненості інфраструктури різних регіонів. Подібна неоднорідність перешкоджає повноцінному розвитку державної програми інформатизації. Разом із вже згаданими чинниками дослідження показало, що більшість регіонів стикаються з таким явищем, як дефіцит кваліфікованих кадрів. Основною проблемою з боку самих регіональних держорганів є нездатність правильно зрозуміти і визначити потреби регіону, сформувати концепцію регіональних освітніх центрів і правильно донести це до виконавців. У більшості випадків у замовника відсутнє чітке уявлення того, що йому потрібно, і у зв'язку з цим він не здатний сформувати технічне завдання. Головною причиною цього є

відсутність кваліфікованих фахівців, передусім в апараті управління регіону. В ході дослідження було виявлено відсутність скоординованих дій між муніципальною і регіональною владою, що часто заважає ефективній роботі. Відсутність узгодженості дії на різних рівнях влади призводить до виникнення ситуації, коли формально замовником і регулятором виступає регіональна влада, а насправді промисловістю і соціальним забезпеченням управляють місцеві органи влади. Причиною виникнення цих чинників є те, що в Україні не сформовано на державному рівні значимих прикладів рішень або сервісів, які регіони можуть використати спільно і без додаткової оплати. На даний момент кожен регіон знаходить засоби на одні і ті ж рішення. Регіони і інтегратори практично не надають інформації про успішні практики впровадження, що часто призводить до вибору неефективних або менш ефективних рішень іншими регіонами.

Для ефективного проведення процесу інформатизації передусім варто чітко визначити принципи, якими слід керуватися при розробці механізму інформатизації системи управління регіональним розвитком. У ході дослідження нами визначено наступні принципи [87]:

Принцип системності — інформатизація повинна розглядатися не як впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в різних сферах життя регіону, а як єдиний системний процес впровадження взаємозв'язаних і доповнюючих один одного технологій, спрямованих на підвищення рівня життя в регіоні. Крім того, сама інформатизація регіону не повинна відділятися від єдиної концепції інформатизації держави.

Принцип кадрового забезпечення — один з основних аспектів успіху нововведень, що проводяться. Без урахування цього принципу, у тому числі при використанні передових світових практик, неможливо буде досягти навіть середніх результатів. Увагу кадровому питанню слід приділяти не лише на стадії впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, але і подальшої підтримки і розвитку інформаційно простору регіону.

Принцип раціонального використання ресурсів — в умовах обмеженості бюджету недоцільно витрачання матеріальних, а також трудових і тимчасових ресурсів може стати причиною провалу програми інформатизації регіону. Зважаючи на це варто враховувати, що залежно від специфіки регіону усі витрати на роботи з монтажу апаратури і підготовки кадрів можуть значно перевищувати витрати на придбання інформаційно-комунікаційних засобів. Крім того, слід розглядати можливість залучення приватного капіталу в побудову інформаційної мережі регіону і розробляти концепцію з урахуванням інтересів місцевих компаній — провайдерів інформаційних послуг.

Принцип координації дій — створення каналів зв'язку і проведення нарад між муніципальними, регіональними і державними органами влади допоможуть чіткіше розподілити обов'язки у рамках програми інформатизації і виключити дублювання одних і тих же завдань і функцій на різних рівнях управління.

Принцип спрямованості розвитку і зворотний зв'язок — при плануванні процесу інформатизації в регіоні необхідно передбачити комплекс заходів з інноваційному розвитку регіону, а також створення спеціальних каналів зворотного зв'язку, що дозволяють своєчасно отримувати інформацію про складність використання або неефективності вживаних інформаційно-комунікаційних засобів в конкретному регіоні. Ця інформація являється необхідній для коригування програми інформатизації регіону з урахуванням особливостей людського капіталу і промисловості регіону.

Принцип соціальної і інформаційної безпеки — забезпечення регіональними органами влади контролю над передачею, обробкою і зберіганням інформації усередині регіональної інформаційної мережі, у рамках якого передбачається моніторинг інформації на предмет виявлення можливості зараження регіональної інформаційної мережі шкідливими програмними засобами, а також видалення з неї інформації, що представляє соціальну небезпеку, і обчислення джерел її виникнення.

Принцип відкритості і вільного доступу — надання регіональними органами влади можливості підключення до регіональної інформаційної мережі

усім суб'єктам регіональної економіки за умови несення ними відповідальності за передавану і таку, що зберігається ними в регіональній інформаційній мережі інформацію.

Висновки до другого розділу.

Проведений у другому розділі аналіз дав змогу визначити, що інформація відноситься до того напрямку науково-технічного прогресу, який не може успішно розвиватися без широкої міжнародної кооперації. Жодна країна у світі не здатна самотійно ефективно розвивати усі напрями інформатизації. Тільки активне сприяння в міжнародній співпраці і розподілі праці у сфері інформатизації здатне створити можливість для забезпечення необхідних темпів інформатизації нашого суспільства.

Проведений аналіз досвіду впровадження інформаційно- комунікаційних технологій дозволяє зробити висновок, що наявність чіткої програми інформатизації має виняткове значення для кожної країни. Тоді як її відсутність або недостатня опрацьованість може негативно позначитися на положенні країни у світовій спільноті. Країни, що не приділяють достатньої уваги сферам громадського виробництва, в яких відбувається створення, і переробка інформації можуть на десятилеття відстати від передових держав. Тому для успішної реалізації програми інформатизації необхідно наслідувати єдині для усієї світової спільноти принципи. Необхідно усвідомити значущість процесу заміни економічної структури, заснованої на важкій промисловості, структурою, що базується на наукомістких галузях, визнати пріоритетний характер інформаційного сектора.

Основою успішного економічного розвитку стає створення нової інфраструктури і сектора послуг, здатних підтримати національну економіку,

введення якої неможливе без широкого використання досягнень світової науки і техніки.

На жаль, в регіональних органах управління досі не сформувалося чітке уявлення про необхідність використання інформаційно-комунікаційних технологій як засобів економічного і соціального розвитку регіону. Також немає і єдиного бачення, пріоритетів інформатизації регіонів і як наслідок країни. Положення ускладнюється недостатнім цільовим опрацюванням на рівні відомств: менше 30% державних органів влади мають затверджені комплексні програми інформатизації. А там, де програми і існують, вони відірвані від інших відомчих програм.

Відсутність єдиної державної політики, загальних пріоритетів, механізмів експертизи і відбору проектів для фінансування значно знижує ефективність державних вкладень в інформатизацію. Це призводить до виникнення ситуації, при якій важливі області регіонального господарства залишаються неохопленими, а на менш важливі напрями йдуть значні бюджетні кошти.

Слід пам'ятати, що в цьому процесі не обійтися без значних вкладень фінансових коштів, які повинні виділятися як державою, так і інвестуватися приватним сектором.

І у зв'язку зі збільшенням кількості суб'єктів регіональної економіки зростає навантаження на інформаційну інфраструктуру регіону, ця проблема переборна в короткостроковому періоді шляхом збільшення фінансування на розвиток інформаційних систем регіону.

Зрештою головною метою інформатизації завжди буде зростання добробуту країни і її громадян за рахунок полегшення умов комунікації і обробки інформації. Кінцевим же результатом процесу інформатизації є створення інформаційного суспільства, де маніпулюють не матеріальними об'єктами, а символами, ідеями, образами, інтелектом, знаннями. Якщо розглянути людство в цілому, то воно нині переходить від індустріального суспільства до інформаційного.

Так само можна зробити висновок, що інформатизація істотно відрізняється від інших промислових революцій. Головним чином ця різниця полягає в тому, що в результаті промислових революцій відбувалися зміни в процесі матеріального виробництва за рахунок впровадження нової техніки і технології, роль інформації при цьому істотно не змінюється. Тоді як, в результаті інформатизації відбувається корінний перелом в структурі виробництва і на перший план виходить виробництво не матеріального продукту, а інформації, яка стає найважливішим ресурсом суспільства.

В процесі переходу до інформаційного суспільства можуть виникнути багато проблем і пов'язаних з ними ризиків, які необхідно враховувати для ефективного і успішного здійснення процесу інформатизації.

РОЗДІЛ III

УДОСКОНАЛЕННЯ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ

3.1. Методичні рекомендації з розвитку державна політика у сфері інформатизації адміністративного управління

Як показує проведений аналіз, інформаційні ресурси мають бути активно задіяні в процесі підготовки і проведення повномасштабна інформатизація процесів здійснюється на завершальній стадії.

Після завершення переорієнтації діяльності органу регіонального управління з функцій на процеси, має бути проведена серія взаємозв'язаних заходів з вдосконалення інформаційного забезпечення, що дозволить скоротити витрати часу на отримання і обробку масивів даних. Ми пропонуємо наступний алгоритм інформатизації регіональної адміністрації (окремого органу управління) – рис. 1.

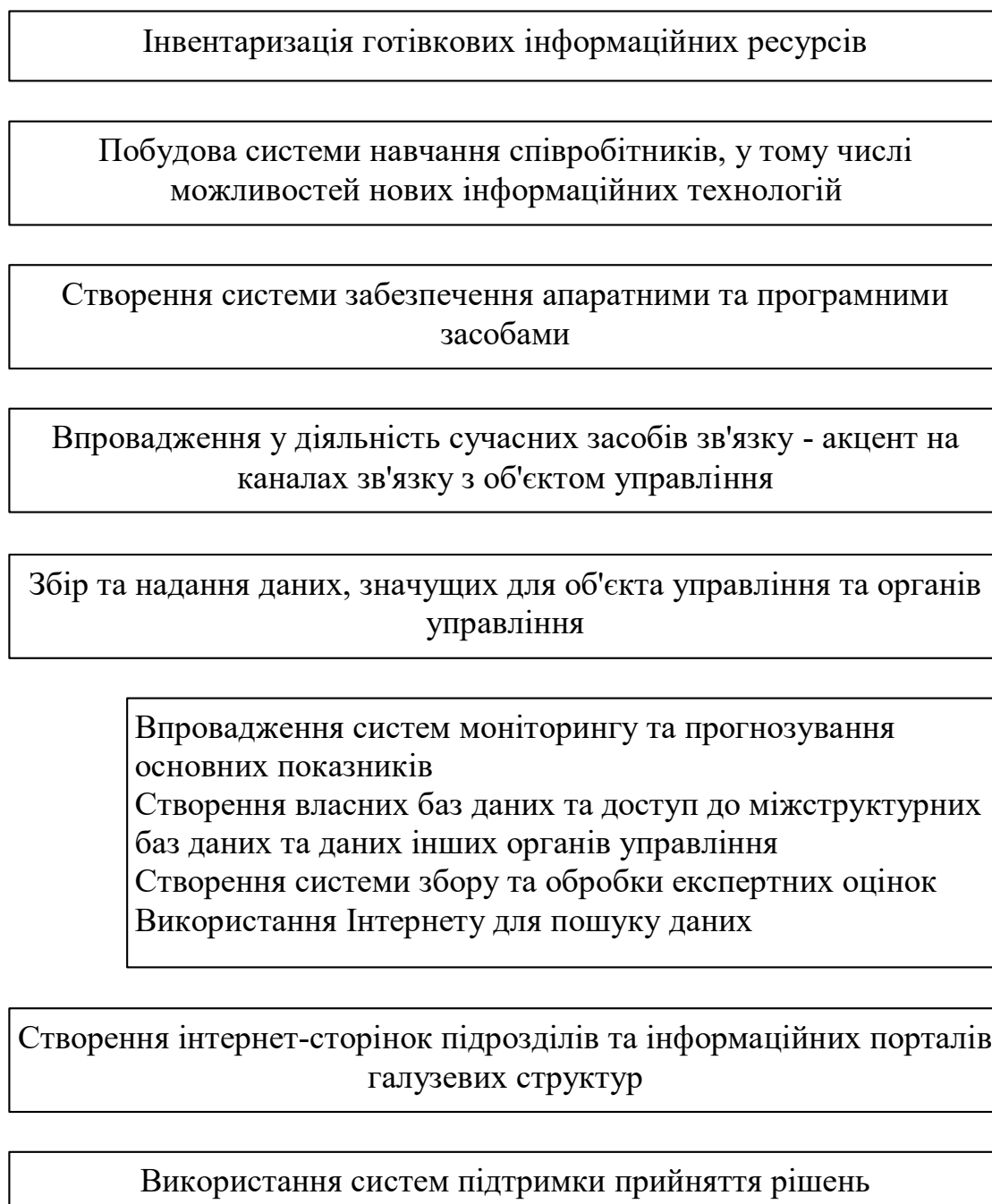


Рис. 1 - Алгоритм інформатизації регіональної адміністрації (органу управління)

Цей алгоритм, при практичному застосуванні до процесів, що проводяться органами регіонального управління на стадії завершення інформатизації

системи управління, слід доповнити наступними поясненнями і практичними рекомендаціями :

Оскільки багато відомостей, необхідних для діяльності органів управління вже зібрані, наприклад, іншими органами, проблемою є тільки побудова систем взаємодії, що забезпечують доступ до цих ресурсів. Інвентаризація існуючих і доступних інформаційних ресурсів проводиться :

у зовнішньому середовищі, тобто здійснюється пошук джерел інформації, які можливо використати в практичній роботі. Це можуть бути:

комерційні бази даних, поширювані на платній основі;

загальнодоступні ресурси, такі як інформація представлена в мережі Інтернет (наприклад, дані про курси іноземних валют, публіковані на сайті);

друковані видання, що містять як самі дані, так і інформацію про їх обробку, висвітлюючи інші питання діяльності органу управління або об'єкту управління;

відомості, що надаються громадськими організаціями, наприклад природоохоронними, правозахисними і так далі;

інші джерела;

у інших органах управління муніципального, регіонального і державного рівнів, оскільки багато хто з них веде власні бази даних :

дані статистичного спостереження відносно об'єкту управління і суміжних сфер;

інформація, що збирається податковими органами;

відомості про регульовані тарифи, які можливо отримувати від муніципальних органів управління;

інформація про прийдешні зміни в законодавстві;

інші дані;

на об'єкті управління :

валові показники діяльності;

показники, що розраховуються представниками об'єкту управління;

результати опитувань;

інші відомості;

у самому органі управління :

власні бази даних;

звітність минулих періодів;

досвід і знання співробітників;

інші дані.

При цьому відбираються тільки ті джерела, які містять інформацію, необхідну для проведення процесів визнаних значимими в ході інформатизації адміністративних систем управління.

Тому створення системи навчання, що поширюється на два рівні об'єкту і суб'єкта управління, сьогодні не можливо без використання нових інформаційних технологій. Передусім, це система навчання і підвищення кваліфікації співробітників органів регіонального управління, яка включає [80, с.207]:

підсистему освіти державних службовців, які отримують освіту уперше, і здобувають другу вищу освіту в області державного управління;

інформаційні бази про проблемні ситуації і приклади виходу з них (база питань, що часто ставляться);

підсистему консультування, у тому числі проведення консультацій із співробітниками інших підрозділів, експертами, ученими, представниками суб'єкта управління;

підсистему навчання на робочому місці, як в предметній області, так і навичкам роботи з інформацією;

підсистему підвищення кваліфікації з використанням коротко- і довгострокових програм навчання з відривом від робочого місця;

підсистему оцінки знань і навичок використання інформаційних технологій, а також психологічних якостей, необхідних для виконання відповідних робіт.

Оскільки окрім управлінського напрямку діяльності на об'єкті управління більшості органів є присутніми виробнича, комерційна, соціальна і так далі, то

системи навчання представників цього рівня мають складнішу структуру. Усі системи навчання повинні не лише акцентувати увагу на використанні нових інформаційних технологій, але і базуватися на них, тобто в процесі навчання використовуються новітні засоби і методи.

Побудова системи забезпечення апаратними і програмними засобами має на увазі створення підсистеми пошуку :

- програмних продуктів, які сприяють виконанню завдань підрозділу;
- програмних продуктів, які відкривають нові напрями діяльності підрозділу;
- апаратних засобів, що підтримують існуючі програмні рішення;
- апаратних засобів, що відкривають нові можливості з підвищення якості існуючих або розширення спектру послуг, що виконуються основним контрагентам [86].

Система забезпечення програмними і апаратними засобами складається з:

- підсистеми періодичного оновлення програмних і апаратних засобів, відповідно до планів заміни програм і устаткування, а також у разі значних поліпшень в нових версіях продуктів, що істотно впливають на процес роботи органів регіонального управління;

- підсистеми ремонту (налаштування) і заміни програм і устаткування, що вийшли з ладу в процесі використання.

Окрім офісних застосувань співробітникам органів регіонального управління в повсякденній роботі можуть знадобитися:

- довідково-правові системи, як джерела інформації про державне законодавство у сфері регулювання конкретного органу і сфери, що роблять значний вплив на об'єкт управління;
- геоінформаційні системи, для наочного уявлення інформації;
- системи розпізнавання тексту, як інструмент перекладу паперових носіїв інформації в електронні;
- словники і перекладачі для роботи з науковими документами і текстовою інформацією, виданою на інших мовах;

графічні пакети для розробки графічних моделей процесів;
 програми для роботи з електронною поштою і передачі даних;
 службові програми (браузери, архіватори і так далі).

У зв'язку з цим виникає необхідність в моніторингу і задоволенні запитів державних службовців з забезпечення додатковими програмними коштами.

Впровадження усіх сучасних засобів зв'язку в практику регіонального управління має на увазі не лише надання фізичної можливості використання цих засобів, але і навчання співробітників їх використанню. Ми розрізнятимемо внутрішні для органу управління і зовнішні інформаційні контакти.

Так до внутрішніх засобів зв'язку відносяться:

система обміну повідомленнями;
 внутрішній телефонний зв'язок;
 система електронного документообігу.

До зовнішніх:

електронна пошта;
 телефонний і факсимільний зв'язок;
 форум, у рамках сайту органу управління[96].

Впровадження вказаних технологій принесе позитивний ефект тільки у тому випадку, якщо співробітники органів управління почнуть використовувати їх в повсякденній діяльності, для цього, у свою чергу, потрібне усвідомлення ними корисності і ефективності цих технологій.

. Основним завданням кожного конкретного органу управління є збір і адекватне представлення інформації, необхідної основним контрагентам; на підставі використання каналів і засобів зв'язку, робиться збір необхідних даних, а потім їх перетворення, обробка і представлення у формі, зручній для використання представниками об'єкту управління, зовнішнього середовища, органів управління. Основними напрямками у рамках цієї роботи є:

створення і використання системи комплексного моніторингу основних і додаткових показників діяльності об'єкту управління і самого органу управління, яка включає:

підсистему збору інформації;
 підсистему обміну даними з іншими органами управління;
 підсистему обробки і аналізу первинної інформації;
 підсистему баз цих валових і розрахункових показників;
 підсистему контролю і сповіщення у разі виявлення негативних тенденцій;
 створення системи прогнозування і індикативного планування основних показників діяльності об'єкту управління і органу управління;

створення власних баз даних і діставання доступу до баз даних інших органів управління стає насущною потребою у світлі надання послуг елементам об'єкту управління і скорочення витрат на надання цих послуг при збереженні або підвищенні їх якості. Власні бази даних, а особливо запозичені, створюються (виходять) виключно в міру необхідності, виявленою в процесі дослідження потреб основних контрагентів;

створення системи збору і обробки експертних оцінок, що дозволяє акумулювати думки експертів, які мають досвід або у сфері управління, або в практичній сфері (області управління органу регіональної влади), або у сфері наукових досліджень, у разі виникнення складних ситуацій і необхідності швидкого пошуку виходу з них. Створюється база по експертах, обов'язковим полем якої, окрім місця роботи, досвіду роботи, контактної інформації і так далі, є присутньою «область інтересів» тобто напрями діяльності (досліджень) цього експерта. Необхідною умовою існування бази цих експертів є її постійне оновлення;

використання можливостей мережі Інтернет для пошуку необхідної інформації також стає невід'ємним атрибутом роботи державного менеджера. Незважаючи на підвищення витрат з використання мережі на початковому етапі, цей хід виправданий, оскільки мережа є джерелом статистичної, методичної і іншій інформації, необхідній в роботі кожного співробітника органу управління;

Спільне використання довідково-правових систем, електронної пошти і Інтернету дозволяє співробітникам відстежувати процеси, які діються на сусідніх територіях, на державному рівні, в інших державах і їх територіальних

одиницях, обмінюватися досвідом, знаходити рішення в складних управлінських ситуаціях.

Створення Інтернет-сторінок підрозділів і порталів необхідних напрямів має на увазі створення відкритих ресурсів органів управління, що включають, в якості обов'язкових, наступні розділи [104]:

інформацію про орган управління (структура, історія, персоналії);
законодавчу базу діяльності органу і підконтрольної сфери;
статистичну і аналітичну інформацію про діяльність органу і підконтрольної сфери.

Решта інформаційного наповнення залежить від специфіки сфери, в якій веде свою діяльність конкретний орган управління. Метою створення порталів органів управління і напрямів діяльності регіональної адміністрації є забезпечення необхідною інформацією основних контрагентів і, передусім, населення, що є одним з перших кроків на шляху реалізації концепції електронного уряду регіону.

Зібрана і оброблена інформація має бути надана громадськості в зручній формі, що скорочує документообіг, шляхом перенаправлення основного об'єму звернень до Інтернет-сайту, і таким чином, дозволить співробітникам більше часу приділяти проведенню пріоритетних процесів, пошуку і аналізу даних.

Використання систем підтримки ухвалення рішень сьогодні не можливо в повному об'ємі в результаті недостатньої опрацьованості технологічних і програмних рішень, але цей напрям розвитку інформаційних систем, безумовно, є одним з найбільш перспективних у рамках розвитку інформаційного забезпечення органів регіонального управління. Розроблені до теперішнього часу системи мають наступні недоліки: облік малої кількості чинників при підготовці варіантів рішень; низька міра опрацювання алгоритмів; висока ціна. Усе це перешкоджає їх широкому впровадженню в практику регіонального управління. В результаті постійного вдосконалення і здешевлення технологічних рішень, можна прогнозувати активізацію використання систем підтримки ухвалення рішень в найближчому майбутньому.

Усі вказані вище процеси і підпроцеси здійснюються існуючими або спеціально створюваними процесними командами. У рамках кожного органу управління, подібні команди можуть бути створені в процесі повсякденної роботи, але проведення комплексних адміністративних перетворень неможливе без появи у відомствах «адміністративних інженерів» [107, с.115], що одночасно відповідають і за інформатизацію адміністративних процесів, і за узгодження завдань інформатизації із завданнями підвищення якості державного управління. Ці фахівці повинні мати знання як в області менеджменту і державного управління, так і в області інформаційних технологій.

Додаткова підготовка адміністративних інженерів повинна зважати на специфіку органів управління, в яких їм належить працювати.

Для того, щоб підвищити ефективність подальшого використання інформаційних ресурсів, у рамках вдосконалення системи управління регіональною економікою, ми пропонуємо:

збільшити віддачу від джерел інформації, оптимізувавши і чіткіше регламентувавши стосунки з ними, а в окремих випадках і замінивши їх. Наприклад, існує можливість отримувати інформацію про стан об'єкту управління із зовнішнього середовища;

з причини лавиноподібного зростання об'ємів інформаційних потоків, немає можливості говорити про скорочення витрат на усі операції з інформацією в цілому, а не лише про витрати на операції з одиницею інформації. Зменшенню витрат сприятиме і оптимізація стосунків з джерелами, оскільки необхідна інформація поступатиме швидше і з меншими витратами інших ресурсів, в результаті чіткої структуризації інформації скоротяться витрати на обробку, а також можливе скорочення витрат на зберігання інформації в результаті спільного використання органами влади і управління.

Подальша оптимізація, на нашу думку, повинна здійснюватися в наступних напрямках:

універсалізація отримуваних масивів даних і побудова електронної взаємодії з іншими органами управління, а згодом і з усіма сторонами управлінського процесу;

зменшення необхідності у вторинній обробці і активне використання систем обміну думками експертів, що займаються однотипними проблемами в органах регіонального і інших рівнів управління, а також підвищення керованості об'єкту управління;

передача частини функцій по роботі з інформацією муніципальним органам, науковим колективам, спеціалізованим організаціям.

Усі вказані вище заходи можуть слугувати вдосконаленню взаємодії, як між органами регіонального управління, так і з основними контрагентами, що в результаті приведе до закріплення результатів і підвищення ефективності управлінських дій.

Процесні команди повинні складатися із співробітників органу управління, до участі в них також можуть долучатися представники об'єкту управління, вищестоящих і інших органів управління, дослідницьких інститутів, громадських організацій. Розширення складу дозволить розглядати проблеми з різних сторін, врахувати інтереси учасників процесу управління і соціальних груп [109, с.82]. У результаті створюються процесні команди, діючі в наступних напрямках :

- створення і оновлення інформаційних зв'язків з об'єктом управління і зовнішнім середовищем, що має на увазі наявність постійних контактів, з використанням засобів комунікації, між об'єктом і суб'єктом управління : суб'єктові поступає інформація про потреби об'єкту, а назад йдуть керівні дії і необхідні для діяльності дані. Подібні контакти вимагають постійного оновлення, оскільки в суб'єктові управління відбуваються внутрішні трансформації, а виробничі підприємства динамічні не лише в розрізі кадрового складу, але і в кількості і структурі самих суб'єктів господарювання, як результат процесів ліквідації, злиття, створення нових юридичних осіб;

- збір і аналіз інформації про стан об'єкту управління і зовнішнього середовища значимі для самого органу управління, підприємств і вищестоящих органів. Її адекватне уявлення в зручній для користувачів формі припускає використання інформаційних ресурсів, зокрема мережі Інтернет. Дії в цьому напрямі оптимізуються шляхом побудови взаємовигідних контактів з органами влади і управління різних рівнів, які також роблять збір інформації про господарюючих суб'єктів і елементи зовнішнього середовища (податкові органи, органи статистики та ін.);

- отримання відомостей про проблеми об'єкту управління припускає сприяння в їх рішенні, і надання інформації про зовнішнє середовище і її зміни особам, відповідальним за ухвалення рішень на підприємствах.

Швидкість отримання інформації про проблеми господарюючих суб'єктів збільшується при використанні інформаційних технологій, а отримання інформації припускає негайну реакцію, у тому числі і за допомогою використання права законодавчої ініціативи, що здатна запобігти розвитку негативних тенденцій. Надання відомостей про стан зовнішнього середовища в зручній для аналізу формі співробітникам, відповідальним за ухвалення рішень на підприємствах, дозволить їм економити тимчасові ресурси і приймати адекватні ситуації рішення.

Також навчання співробітників органів управління і підприємств дозволить підвищувати кваліфікацію вказаних осіб з відривом від діяльності і без нього. Систематизація цієї діяльності, разом з впровадженням системи оцінки результатів діяльності підрозділу і окремих службовців, дозволить поліпшити цільову орієнтацію співробітників і підвищити рівень їх знань про предметну область. У вказаних процесах сприяють внутрішні (у підрозділі) і зовнішні системи обміну досвідом. Ці процеси також оптимізуються за допомогою нових інформаційних технологій і методів навчання. Допомога в кадровому забезпеченні господарюючих суб'єктів, тобто навчання і залучення ресурсів ринку праці, має на увазі побудова зв'язків з центрами зайнятості і навчальними закладами [114].

До процесів, що не вимагають наявності постійно діючих команд, тобто що вимагає наявності періодичних процесних команд, до участі в яких можливо притягнути сторонніх фахівців високої кваліфікації, відповідно до виділених цілей діяльності органу управління регіону можна віднести:

- індикативне планування і систему оцінки виконання планів розвитку комплексу і його окремих суб'єктів;
- допомога в залученні інвестицій, у тому числі і за допомогою законодавчої ініціативи і зниження податкового тягаря на об'єкти інвестицій, а також допомоги в створенні і експертизи інвестиційних проєктів;
- сприяння розвитку галузей, що вимагає прийняття рішення з питань розвитку інфраструктури конкретних територій і не може обійтися без участі місцевої влади;
- допомога в стандартизації і сертифікації продукції дозволить не лише збільшити продажі, а, отже, податкові відрахування і регіональний дохід, але і підняти імідж регіону і підприємств в очах представників інших регіонів і іноземних колег;
- підтримка екологічної діяльності і охорони праці, дозволяє зберігати здоров'я жителів регіону і також сприятливо позначається на його загальному іміджі [111, с.305].

Відповідно до теоретичних основ інформатизації, процеси, що не зачіпають основну діяльність структурного підрозділу, не відносяться до безпосередньої діяльності або більше кваліфіковано виконувані іншими службами (комерційними фірмами), виводяться за його межі. До таких функцій можна віднести: розрахунок і виплату заробітної плати; технічне обслуговування; інформаційне забезпечення; створення баз даних і систем управління ними, Інтернет-сайтів і інших інформаційних ресурсів (за винятком їх наповнення); правове обслуговування; створення і наукове обґрунтування окремих документів (програм розвитку, концепцій і так далі); організацію великих заходів з підвищення кваліфікації персоналу підрозділу і господарюючих суб'єктів та ін.

Вказана міра дозволить додатково контролювати витрати органу управління за рахунок їх обліку у бухгалтерських документах, а також перенести центри відповідальності за забезпечення діяльності на сторонні організації і інші органи управління.

Створення і підтримка систем поширення знань припускає пошук і аналіз передових наукових розробок, аналіз позитивного досвіду, особливо інших регіонів і країн, надання накопиченої інформації в зручному для подальшої роботи виді, а також створення системи підвищення кваліфікації співробітників органу управління, представників підприємств (керівників, інженерно-технічних працівників, робітників), тобто пошук можливостей для навчання за межами регіону і організація внутрішніх курсів і семінарів.

Індикативне планування і побудова системи звітності про виконання планів - напрям діяльності апарату управління, значущість якого з часом зростатиме. Ця тенденція пов'язана не лише з посиленням ролі держави в економіці, але і з побудовою системи прогнозування показників галузі. На початковому етапі роботи вказана діяльність буде обмежена збором планових показників, результатів діяльності підприємств і їх порівнянні.

Сприяння інвестиційної діяльності припускає сприяння в створенні інвестиційних проектів, а також їх експертизу, допомога у взаємодії з органами управління різних рівнів з питань зниження об'ємів податкових платежів до відповідних бюджетів. Надалі, у рамках цієї діяльності, може бути створений реєстр інвестиційних проектів регіону, при включенні в який підприємство, що здійснює великі капіталовкладення, отримує фіксований набір податкових пільг і додаткових послуг. За наявності достатньої кількості засобів на рахунку, адміністрація надалі сама може стати соінвестором окремих проектів. Особливу увагу адміністрація регіону повинна приділяти проектам що передбачає [112, с.211]:

- глибоку переробку матеріалів (випуск меблів, паперу і так далі);
- повну переробку сировини (використання відходів основних виробництв);

- розвиток нових, технологічніших виробництв і нових напрямів переробки сировини.

Ще одним процесом у рамках підготовки і наочного представлення інформації, необхідної підприємствам регіонального комплексу, являється використання геоінформаційних систем, оскільки дані про наявні фонди не проілюстровані інформацією, та являються неінформативними. Вказані системи повинні використовуватися і самою адміністрацією, і вищестоящими органами, оскільки дозволяють оцінити розміщення ресурсів і можливості їх використання.

У рамках сайту регіональної адміністрації має бути розроблений розділ, присвячений органам управління .

Окрім державних і муніципальних службовців і наукової громадськості, до створення порталу, систем підтримки ухвалення рішень і інших «програмних» інформаційних ресурсів можуть притягуватися або сторонні організації, або студенти старших курсів інформаційних і управлінських спеціальностей [100].

Другий шлях припускає великі витрати часу, але менші фінансових ресурсів, при порівнянній якості кінцевого продукту.

У середньостроковій перспективі знадобиться проведення ще ряду епізодичних і постійних процесів, серед яких необхідно виділити :

- використання системи збору і обробки експертних оцінок, що вимагає створення і постійної актуалізації бази даних в різних областях, що включають дані про сфери інтересів експертів з інформатизації, засобах зв'язку з ними, заслугах і наукових результатах. Розсилка матеріалів опитування і збір відповідей припускають використання інформаційних каналів, таких як електронна пошта, факсимільний зв'язок, системи голосування на сайті.

- створення віртуальних робочих груп для вирішення епізодичних і одиничних завдань, на підставі використання новітніх засобів зв'язку, що дозволяє залучати до діяльності учених, співробітників інших органів управління і підприємств без необхідності відривати їх від основної діяльності, а також організовувати розміщення експертів під час роботи і відпочинку. Цей

інструмент дозволяє гнучко здійснювати вибір експертів, швидко обмінюватися з ними даними, а так само притягати тих експертів, яких неможливо задіяти в реальній робочій групі.

- використання баз даних неформалізованої інформації : інтерв'ю, думки експертів, дані про перспективи розвитку техніки і наукової думки, загальні прогнози розвитку економіки і так далі припускає не лише специфіку зберігання даних, але і інтелектуальний пошук необхідної інформації, що може бути здійснено з використанням інформаційних систем більш високого класу, ніж системи управління базами даних, доступні до використання сьогодні, але темпи розвитку інформаційних технологій дозволяють прогнозувати появу загальнодоступних систем такого рівня в найближчому майбутньому.

3.2. Напрями удосконалення організаційного механізму розвитку державної політики у сфері інформатизації адміністративного управління.

Публічні органи влади відрізняються недостатньо розвиненою здатністю відповідати на нові виклики сучасній політичній системі, декларовані публічні цілі і нові громадські цінності. Залучення населення і громадських структур до процесу участі обговорення і розробки політичних рішень відносно публічних благ, громадських інтересів і потреб реалізується органами влади не повною мірою. У Концепції адміністративної реформи України підкреслюється, що за якістю публічних послуг, що надаються, Україна значно поступається не лише розвиненим країнам, але і більшості держав Східної Європи [105, с.29].

Система влади в Україні залишається доки ще дуже закритою для громадян і їх громадських організацій. По суті, закритість органів влади перетворилася на стримуючий чинник політичного і соціально-економічного розвитку країни і підвищення її світової конкурентоспроможності. Скорочення рівня непрозорості

в середньому на один пункт корелюється зі збільшенням ВВП на душу населення на 986 доларів США, скороченням інфляції на 0,46% [216].

Прагнення до розуміння того, що відбувається у владі, в політиці, економіці, соціальній і духовній сферах, в країні в цілому має не лише традиційні, цілком звичні підстави, але і вагомі причини. Сучасній державі необхідно найближчими роками вирішити засадниче завдання керованості зовнішнього середовища і створити функціональну систему державних органів виконавчої влади. Діяльності державних органів виконавчої влади в цих умовах стає явно недостатньо. Нові політичні реалії, загальна еволюція політичної системи вимагають все більшої самовіддачі усіх акторів політичного процесу, у тому числі різноманітних громадських організацій.

Важливість цієї проблеми обумовлена також кризою розуміння ефективності взаємодії органів влади і громадських організацій в сучасній Україні. Діяльність владних структур як і раніше заганається в стандарти раціонального бюрократичного підходу, що жорстко розписує повноваження, але слабо пристосованого для розвитку і обліку стану зовнішнього середовища.

Взаємодія органів влади і суспільства, оптимізація їх співпраці на новому якісному рівні є одним з найважливіших ресурсів вдосконалення публічної політики, що зрештою сприяє демократизації суспільства, підвищенню якості державного управління і рівня життя населення країни.

Якість публічної політики безпосередньо залежить від характеру системи державного управління, функцій і завдань, які в сучасних умовах значно ускладнилися з ряду об'єктивних причин [218, с.270].

У практиці інформатизації органів виконавчої влади України намагається не відставати від загальносвітових тенденцій і у свою чергу розробила і затвердила ряд документів програмного характеру, метою яких є розвиток різних аспектів інформаційного суспільства, у тому числі і ідеології електронного уряду в управлінській сфері.

Впровадження ідеології електронного уряду в адміністративну систему розвинених держав свідчить про те, що ця тенденція має під собою позитивні

причини. Кожне суспільство намагається перебудувати модель суспільно-державних стосунків, зробити її прозорішою, відкритою, зручною і ефективною за рахунок впровадження нової архітектури взаємодії, онлайн сервісів і так далі.

Для аналізу обрана методологія, розроблена Центром міжнародного розвитку Гарвардського університету, яка дозволяє виміряти рівень готовності України до впровадження ідеології електронного уряду. За основу дослідження була узята аналітична доповідь, підготовлена Інститутом розвитку інформаційного суспільства [217].

Пропонована методологія заснована на:

- виділенні областей оцінки (доступ до ІКТ, людський капітал і державне регулювання);
- визначенні, в кожній області оцінки декількох параметрів- принципів;
- підборі для кожного параметра кількісних і якісних індикаторів, відповідно до значень яких оцінюється готовність по цьому параметру;
- побудові для кожного індикатора оцінки чотирибальної шкали, що дозволяє за значеннями показників визначити рівень готовності країни за цим параметром.

Існує думка, що Гарвардська методологія не відбиває об'єктивного стану справ в аналізованій області, оскільки вона недосконала. Необхідно звернути увагу на те, що якість виміру об'єкту залежить від широти використання індикаторів досліджуваної області, щоб кожен параметр можна було б виміряти як в кількісному, так і в якісному вимірі, що залежить від мети дослідження. Єдино важливою умовою точного розрахунку параметра є якісна розробка індикаторів, а також їх кількість (залежно від можливостей дослідника в отриманні достовірної статистичної інформації). Говорячи про якість опрацювання індикаторів, та зважаючи на позначення чотирьох стадій розвитку ситуації, маємо адекватний аналізований процес.

Інформаційно-комунікаційна інфраструктура. Цей принцип включає два параметри: стаціонарний телефонний зв'язок і стільниковий зв'язок. До цього списку можна було б додати також мережі кабельного телебачення, але з

об'єктивних причин їх розвиток доки не носить масштабного характеру, тому показники, отримані в результаті аналізу цього параметра, кардинально не вплинуть на результат дослідження.

Політичні системи на основі розвитку і впровадження новітніх ІКТ в архітектуру державного управління представляються досить сумнівними. Різні наукові школи відповідають по-різному на це питання і по-різному дивляться на роль нових ІКТ в державному будівництві. Ясне одне, що самі по собі ІКТ не здатні що-небудь змінити, якщо не створювати відповідні нормативно-правові і організаційні умови для здійснення реформ державного сектора.

На цьому етапі розвитку політичної культури суспільства доцільніше було б говорити про такі аспекти мережевої моделі управління як розвиток сервісних здібностей держави і підвищення продуктивності державного сектора на основі впровадження електронного уряду. Ця проблема здається нам найбільш реальною і наближеною до рішення дійсних проблем політико-адміністративного управління. Оскільки результати адміністративних реформ в розвинених країнах показали, що суспільство не охоче йде на заклики влади до участі в розробці політики. Таким чином, можна припустити, що суспільство вибрало позицію символічної участі в політиці і доки тільки готово брати участь в традиційних практиках цивільної участі в політичному процесі, таких як вибори, референдуми і так далі. Ідея нової електронної республіки не знайшла підтвердження в сучасній політичній практиці [223].

Незважаючи на деякий абсентеїзм, запити зовнішнього середовища значно зросли, відповідно, державі стало украй необхідним проводити заходи з розвитку нових здібностей управління, ставати гнучкішим у взаємовідносинах з громадськими структурами і бізнесами. Тому розвинені держави позначили для себе ясні цільові показники адміністративної реформи, що виражається в певному наборі послуг, які воно може надати оперативно, якісно і в електронній формі.

Подібне визначення тенденцій розвитку державного управління не означає, звичайно, повну відмову від принципів електронної демократії в процесі

вироблення політики. Незважаючи на деяку пасивність суспільства, впливові міжнародні організації продовжують роботу з розробки механізмів залучення більшого числа громадян в процес державного управління, а також проводять роботу з моніторингу стану справ в країнах світу з питання електронної участі (e - participation) громадян. У останньому звіті ООН за 2018 р. про розвиток електронного уряду у світі «Від електронного уряду до спільного управління» (UN E - Government Survey 2008 «From E- Government to Connected Governance») наводиться рейтинг країн з розвитку електронної участі. Верхівку рейтингу займають США, Північна Корея, Данія, Франція, Австралія. У приведеному списку з 35 країн відсутня Україна, що говорить про українські слабкі здібності української системи управління в розвитку принципів електронної демократії [217].

Аналіз різних моделей впровадження електронного уряду в існуючу адміністративну структуру показав, по-перше, деякі відмінності між моделями, які на нашу думку не є істотними. Ці відмінності більше пов'язані не з особливостями процесу інформатизації, а з умовами розвитку і становлення держав, що історично склалися.

Розглядаючи досвід інформатизації, ми прийшли до наступних висновків про причину неефективності реформ адміністративної сфери, що проводилися в Україні.

Органам державного управління, відповідальним за реалізацію інформаційної реформи, потрібне чітке розуміння того, що впровадження електронного уряду ставиться в центр сучасних реформ адміністративно-політичної сфери, оскільки воно дозволяє вирішити ряд проблем, корінних для сучасної практики державного управління. Важливим є те, що впровадження нових ІКТ в цю область державної влади свідчить про активну адаптацію уряду до нових потреб в суспільстві в цілому, що змінює на краще стосунки до нього громадськості.

Зв'язок електронного уряду з адміністративними реформами виражається в тому, що він , по-перше, служить інструментом реформи, по-друге, оновлює

інтерес до адміністративної реформи, по-третє, висвічує внутрішні неузгодженості в державному управлінні, по-четверте, примушує уряди наслідувати зобов'язання кращого управління, по-п'яте, говорить про готовність уряду мінятися відповідно до потреб сьогодення.

Фундаментальною проблемою, що перешкоджає зростанню продуктивності органів виконавчої влади, є помилкове уявлення ініціаторів інформаційної реформи на перших етапах її реалізації про допоміжну роль нових ІКТ. У рамках окремих відомчих напрямів інформатизації здійснювався переважно інфраструктурний підхід в реформуванні, що виражалося в елементарному наповненні відомств сучасною технікою і програмним забезпеченням. Суть процесу інформатизації можна описати таким чином, що комп'ютери використовувалися чиновниками як машинка, що писала. Відсутність розуміння необхідності комплексного реформування системи управління на основі впровадження ідеології електронного уряду є головним гальмом адміністративної реформи [1].

Нами надано розгорнутий аналіз заходів інформаційної реформи і виділений ряд проблем, рішення яких дійсно спрямоване на розвиток сервісної моделі державної служби:

Визначено відсутність системного проекту електронного уряду, що забезпечує повноту створення і ефективність взаємодії усіх підсистем електронного уряду, та необхідність зміни моделі інформаційної взаємодії держави і суспільства для зняття з громадян і організацій, що звертаються в державні органи, обов'язків з підтвердження первинних прав заявників і перенесення цього обов'язку на державні органи.

Також окреслено проведення оптимізації відомчих і міжвідомчих адміністративних процедур, що забезпечують переклад державних послуг в електронний вигляд, відсутність оптимізації адміністративних процедур єдиних стандартів створення і експлуатації відомчих і міжвідомчих інформаційних систем, уніфікованих технологій і протоколів відомчої і міжвідомчої електронної взаємодії.

Відсутність необхідного нормативного правового забезпечення для надання державних послуг в електронному вигляді (закони про електронний документ, єдиний ідентифікатор і реєстр громадян і ін.) призводять до необхідності розробки єдиної інфраструктури забезпечення юридично значимої електронної взаємодії на основі застосування електронного цифрового підпису, та єдиної технологічної платформи і, що у край важливо, системи управління експлуатацією інфраструктури електронного уряду;

Необхідно розроблення механізмів управління відомчими і регіональними програмами інформатизації органів державної влади, що враховують питання оптимізації адміністративних процедур і необхідність забезпечення фінансування за рахунок засобів органів виконавчої влади, органів державної влади, органів місцевого самоврядування.

Таким чином, ряд цільових показників носить штучний характер, слабо пов'язаний вимогами державних замовників і об'єктивними результатами виконання заходів з інформатизації. Подібна постановка проблем вселяє оптимізм і розуміння того, що державна влада прийшла до усвідомлення дійсної ролі ІКТ в реалізації адміністративної реформи, якщо веде мова про зміну моделі суспільно-державних стосунків в цілях розвитку системи обслуговування суспільства. У таких умовах існує можливість, що ІКТ працюватимуть в першу чергу на громадське благо [7, с.46].

У - цілому, в результаті дослідження можна зробити наступні висновки. Політика інформатизації адміністративної сфери в сучасній Україні здійснюється у рамках обмеженого розуміння можливостей ІКТ. Дослідження показало, що ця політика ще не припускає розвиток мережових здібностей держави, які можуть розширити демократичну практику. Цілі і практика впровадження електронного уряду показали, що на сьогодні в Україні доки створюється сервісна модель публічних органів влади, спрямована на надання державних послуг в електронному вигляді. Аналіз веб-сайтів державних відомств Уряду України по запропонованій ООН методології дозволив зробити висновок, що на сьогодні вони здатні забезпечити лише рівень просунутої

присутності в мережі, який відповідно до методології є другим рівнем з п'яти. Таким чином, електронний уряд в Україні знаходиться на початковому етапі розвитку.

Для української моделі інформатизації органів виконавчої влади характерні аналогічні проблеми, як для англо-американської, континентально-європейської і азіатської. На підтвердження цього буде доречним привести витяг з тексту «Стратегії створення електронного уряду в США», де чітко позначена суть проблеми досягнення успіху в політико-адміністративній реформі: фундаментальний бар'єр до отримання продуктивності від електронного уряду — цей природжений опір змінам. Електронний уряд використовує ІКТ, щоб поліпшити продуктивність органів виконавчої влади, надаючи можливості кращого взаємодій і координації дій з усіх напрямів. Але кожна нова ІКТ можливість вимагає істотних змін в поточних бюрократичних процедурах. Успіх залежатиме від подолання опору бюрократичної системи змінам. Цілісний підхід потрібний в реалізації кожної ініціативи стратегії створення електронного уряду [14].

Передусім при розгляді механізму державної політики інформатизації системи управління регіональним розвитком слід чітко визначити саме поняття організаційного механізму.

У вітчизняній практиці, залежно від напрямку дослідження, саме поняття організаційного механізму у різних науковців відрізняється. Так Л.І. Євченко, що розглядає організаційний механізм з точки зору стосунків, що виникають між підрозділами організації в процесі управління, розуміє його як механізм управління[25]. У свою чергу Д.В. Соколов представив організаційних механізм як систему структур, ресурсів і цілей, що забезпечують функціонування і розвиток організації [82].

Саме поняття механізм припускає під собою систему, що визначає порядок якої-небудь діяльності.

Виходячи з цього організаційний механізм інформатизації - це сукупність різних систем, що забезпечують безперервну дію, що управляє, спрямованого на якнайповніше досягнення поставлених цілей.

Таким чином, механізм інформатизації системи управління регіональним розвитком можна охарактеризувати як комплекс заходів з якнайповнішого задоволенню інформаційних потреб регіону, реалізації і дотриманню прав і обов'язків суб'єктів інформаційного простору регіону, забезпечення безпеки інформації, а також підтримки і розвитку інформаційного простору регіону.

Використання цього механізму повинне стати основою при формуванні нормативно-правової бази інформатизації регіону, програми регіональної інформатизації, а також органів управління регіональної інформатизації. Механізм інформатизації системи управління регіональним розвитком дозволить сформувати чіткий взаємозв'язок між різними структурами, залученими в процес інформатизації регіону, забезпечити їх взаємодію і ефективну роботу. При цьому перш ніж перейти до формування механізму інформатизації системи управління регіональним розвитком слід представити його у вигляді моделі і визначити її основні складові, модель інформатизації системи управління регіональним розвитком .

При цьому основними складовими механізму інформатизації системи управління регіональним розвитком повинні стати:

- Нормативно-правове регулювання діяльності суб'єктів інформаційного простору;
- Створення ради регіональної інформатизації;
- Формування інформаційної інфраструктури.

Основою реалізації регіональної інформатизації буде являється програма регіональної інформатизації. Сформована з урахуванням усіх специфічних особливостей регіону і дозволяюча проводити поетапну реалізацію. На підставі цієї програми визначатиметься регіональна інформаційна політика, напрями розвитку регіональної інформаційної інфраструктури, а також проводиться заходи з формування інформаційної і комп'ютерної грамотності в регіоні.

На підставі усього вищепереліченого пропонується представити механізм інформатизації системи управління адміністративного розвитку на схемі і розбити його на чотири основні етапи, механізм інформатизації системи управління адміністративним розвитком представлений на Рис.1.

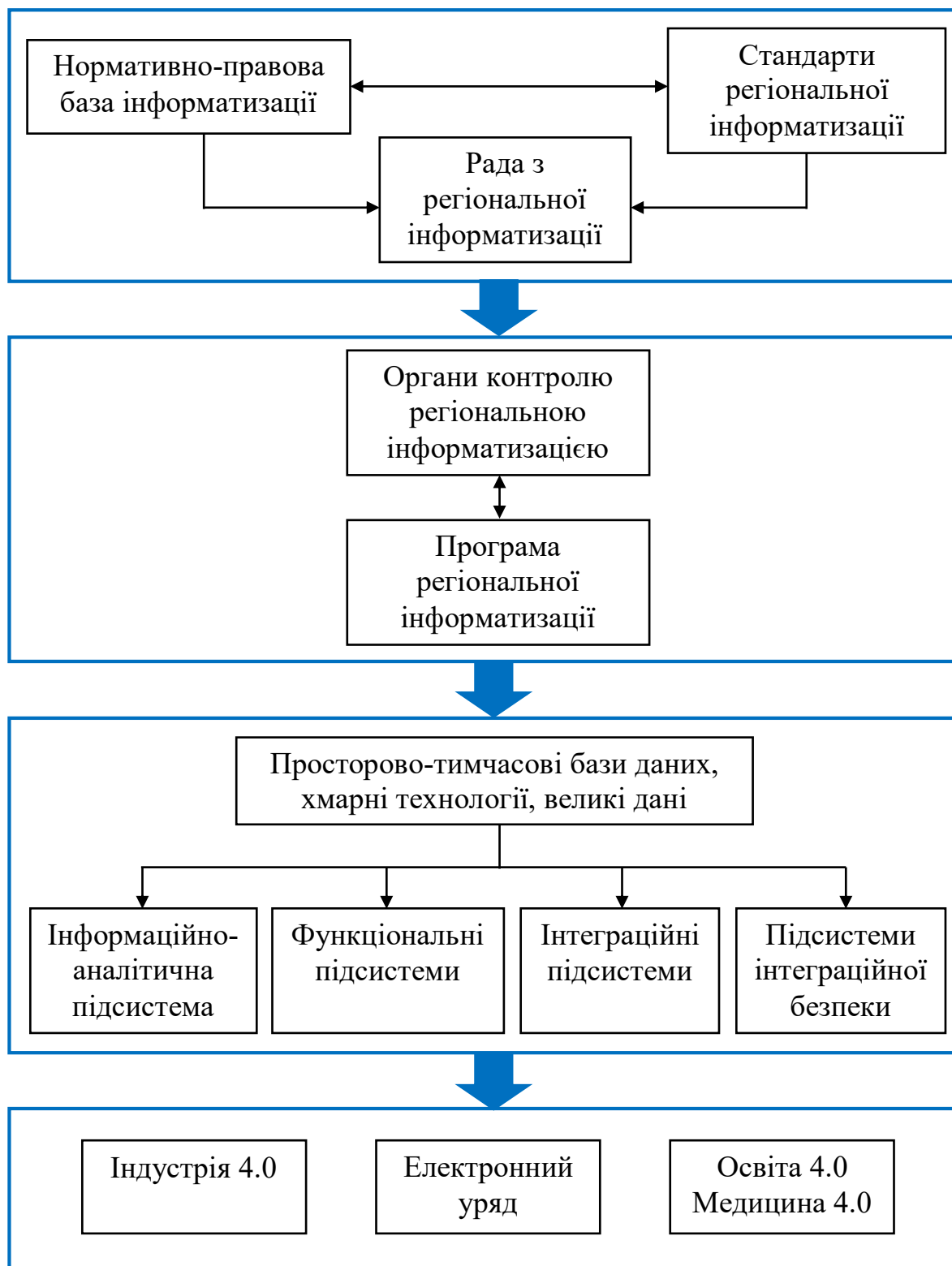


Рис.1. Механізм інформатизації системи управління регіональним розвитком

Перший етап. Нормативно правова база інформатизації - є законодавча база в області інформаційно- комунікаційних технологій.

Основою державної політики України в області інформатизації суспільства є концепція зближення національного законодавства до загальносвітових стандартів [208].

На даний момент в структуру українського законодавства в області інформаційної діяльності входять наступні складові [217]:

- інформаційно-правові норми Конституції України;
- законодавство про інтелектуальну власність;
- законодавство про засоби масової інформації;
- законодавство про зв'язок і телекомунікації;
- законодавство про формування інформаційних ресурсів, надання інформаційних послуг;
- законодавство про реалізацію права на доступ до інформації;
- законодавство про створення і застосування інформаційних систем і засобів їх забезпечення;
- законодавство у сфері забезпечення інформаційної безпеки.

Формування і розвиток нормативно-правової бази інформатизації в Україні здійснюється у засобах розробки і ухвалення законів і підзаконних актів як на державному, так і на регіональному рівнях.[225, с.7]

На думку більшості фахівців, в області інформаційного права, поточний стан нормативно-правової бази в області інформаційної діяльності в Україні характеризується не повнотою охоплення і втратою актуальності багатьох нормативно-правових актів. В той же час в даний момент підготовлені і винесені на розгляд значимі законопроекти в області інформаційної діяльності, прийняття яких може значно позначитися на ефективності нормативно- правового регулювання інформаційної діяльності.

Досягнення успіхів в інформатизації українського суспільства покликані сприяти розробці і реалізації комплексу спеціальних цільових програм,

прийнятих на державному і галузевому рівнях. У кожному регіоні з урахуванням стану і перспектив його соціально-економічного розвитку має бути розроблена концепція регіональної інформатизації, яка буде є невід'ємною частиною концепції інформатизації суспільства в цілому. У свою чергу, концепція інформатизації регіону має на увазі наявність в її складі програми інформатизації різних сфер діяльності, підприємств, установ, організацій в регіоні.

Всунуть наступні Концепції і наукові програми у сфері інформатизації українського суспільства :

1. Концепція формування інформаційного суспільства - визначає шлях побудови інформаційного суспільства; основних умов, положень і пріоритетів державної інформаційної політики, що забезпечують його реалізацію;

2. Концепція державного управління інформаційними ресурсами - визначення методів і механізмів, за допомогою яких держава забезпечуватиме виконання функцій управління державними ресурсами;

3. Доктрина інформаційної безпеки - покликана сформувати державну політику в області забезпечення інформаційної безпеки; вдосконалення правового, методичного, науково-технічного і організаційного забезпечення інформаційної безпеки; розробка цільових програм забезпечення інформаційної безпеки . Справжня Доктрина покликана розвивати Концепцію національної безпеки стосовно інформаційної сфери;

4. Цільова програма «Розвиток єдиного освітнього інформаційного середовища» - забезпечує створення і розвиток в Україні єдиного освітнього інформаційного середовища, що забезпечує : зміцнення єдності освітнього простору на усій території країни; підвищення якості освіти в усіх регіонах; створення умов для повноцінної реалізації конституційного права на освіту усіма громадянами України; збереження, розвиток і найбільш ефективного використання науково-педагогічного потенціалу країни; створення умов для поетапного переходу до нового рівня освіти на основі інформаційних технологій; створення умов для надання освітніх послуг україномовному населенню за кордоном; [38]

Особливе місце серед програм інформатизації займає наявність завдань інформатизації і входження України в інформаційне суспільство. Це передбачає реалізацію заходів в наступних основних взаємозв'язаних напрямках:

- вдосконалення регулювання в сфері інформаційно - комунікаційних технологій;
- забезпечення інформаційної прозорості і відкритості держави для громадянського суспільства, створення передумов для ефективної взаємодії між державою і громадянами на основі широкого використання інформаційно-комунікаційних технологій;
- модернізація органів влади, державного і муніципального управління за допомогою впровадження інформаційно-комунікаційних технологій;
- забезпечення взаємодії держави з господарюючими суб'єктами і створення передумов впровадження інформаційних технологій в реальний сектор;
- сприяння розвитку освіти і науки, підвищення рівня кадрового потенціалу, підтримка загальнодоступних баз даних і електронних бібліотек;
- сприяння розвитку незалежних засобів масової інформації за допомогою впровадження інформаційно-комунікаційних технологій;
- розвиток інфраструктури публічних мереж доступу.

Основний акцент зроблений на повсюдному впровадженні в державних органах систем електронного документообігу, які зможуть взаємодіяти між собою і із зовнішнім світом по електронних комунікаціях.

Реалізація цих завдань дозволить здолати інформаційну нерівність між Україною і іншими розвиненими країнами, забезпечити рівноправне входження громадян України в глобальне інформаційне співтовариство на основі дотримання прав людини.

Стандарти регіональної інформатизації - дозволяють реалізувати регіональну інформатизацію на основі загальних принципів, а також забезпечує сумісність різних систем як регіонального, так і державного значення [222].

Для досягнення найкращого результату стандарти регіональної інформатизації повинні визначати:

- загальну структуру електронного уряду регіону, що включає роз'яснення типової організаційної і функціональної моделі діяльності органів державної влади і органів місцевого самоврядування, трактування складу і структури інформації і інформаційних потоків електронного уряду регіону, структуру його основних підсистем, їх функцій і сервісів, їх вимоги, основних апаратних і програмно-технічних засобів і їх вимоги;
- план створення електронного уряду регіону, а також його елементів, вимоги до змісту основних етапів розробки, впровадження, підтримки функціонування і розвитку електронного уряду регіону, а також до структури і змісту звітних документів;
- порядок розробки і затвердження програм і проектів регіональної інформатизації, експертизи техніко-економічного обґрунтування окремих заходів, визначення об'ємів їх фінансування, пріоритетів і порядку реалізації;
- основні функції підрозділів органів державної влади і органів місцевого самоврядування, відповідальних за формування електронного уряду регіону [230, с.134].

Розробка вказаних стандартів дозволить забезпечити реалізацію програм і проектів регіональної інформатизації на основі загальних принципів, а також сумісність окремих систем як між собою, так і з державними інформаційними системами.

Другий етап. Формування програми регіональної інформатизації – до якої буде входити перелік заходів по впровадженню інформаційно-комунікаційних технологій, а також показників її ефективності.

Органи управління регіональною інформатизацією - органи влади, програми регіональної інформатизації, що забезпечують реалізацію.

Третій етап . Створення просторово-часових баз даних, технологій - комплекс передових технологій в області збору, обробки, передачі і зберігання,

даних тих, що є основою для роботи усіх підсистем механізму інформатизації системи управління регіональним розвитком.

Забезпечення роботи інформаційно аналітичної підсистеми, що буде - забезпечувати аналіз і прогнозування соціально-економічного розвитку України.

Функціональні підсистеми - забезпечують погоджену роботу економічною, соціальною і організаційною сфер регіону.

Інтеграційні підсистеми - забезпечують інформаційну взаємодію інфраструктур регіонального і муніципального рівнів.

Формування підсистеми інформаційної безпеки – буде захищати електронний уряд від несанкціонованого доступу, а також розкрадання і зміни даних.

Компоненти підсистеми інформаційної безпеки це підсистеми міжмережевого екранування і VPN, які є набором рішень, в області забезпечення захисту на мережевому і міжмережевому рівні взаємодії з передачі інформації. Використання цієї підсистеми дозволить захистити інформацію від несанкціонованого читання і зміни, а також дозволить управляти доступом до інформаційних ресурсів [233]. Також необхідно створити:

- Підсистема мережевого моніторингу, що дозволяють своєчасно розпізнавати і запобігати мережевій атаці на регіональні інформаційні центри;
- Підсистема захисту від несанкціонованого копіювання інформації, що дозволяє вести безперервний контроль працєю з файлами інформаційної системи, захищаючи їх від копіювання і передачі;
- Підсистема антивірусної безпеки, забезпечує безперервний захист від впровадження і поширення шкідливого програмного забезпечення, здатного поставити під загрозу саме функціонування регіональної інформаційної системи;
- Підсистема веб-фільтрації і захисту від спаму, робить фільтрацію передаваної і отримуваної інформації запобігаючи перенаправленню на шкідливі або рекламні ресурси мережі;
- Підсистема захисту від DDoS -атак, запобігає перевантаженню регіональної інформаційної мережі, що викликане одночасним вступом

однакових запитів з великого числа комп'ютерів, приводить виведенню із ладу регіональної інформаційної мережі і поломці устаткування; [62]

- Підсистема моніторингу і управління інформаційною безпекою, робить безперервний збір і аналіз усіх подій, що відбуваються в регіональній обчислювальній мережі, а також усіх даних отримуваних від інших компонентів регіональної підсистеми безпеки.

Формування усіх вказаних систем управління і нормативно правова база дозволить здійснити процес інформатизації регіону уникнувши зайвих і не виправданих витрат, також в процесі інформатизації органи управління зіткнуться з такими завданнями як[36]:

- необхідно розробити і реалізувати регіональну політику у сфері інформатизації;
- провести аналіз стану інформатизації в регіоні на основі обліку наявності ресурсів і міри задоволення інформаційних потреб підприємств, організацій і населення;
- визначити пріоритети, планування і контроль за виконанням усього комплексу інформаційного забезпечення;
- брати участь в організації і координації діяльності суб'єктів, що займаються рішенням проблем інформатизації;
- здійснювати управління фінансуванням робіт з інформатизації;
- координувати взаємодії користувачів інформації;
- контролювати зовнішні зв'язки інформаційних систем регіону;
- забезпечити захист інформації на базі сучасних інформаційних технологій; [40]
- розробити проекти законодавчих і інших нормативних актів з питань інформатизації;
- контролювати інформаційну взаємодію між суб'єктами єдиного інформаційного простору;

- забезпечити проведення державної експертизи інформаційних систем і мереж, баз і банків даних, а також контроль за їх створенням і використанням;
- розробити і реалізувати пропозиції з забезпеченню єдиної регіональної політики сертифікації засобів, систем і ліцензування діяльності у сфері інформатизації;
- контролювати діяльність з розробки програм усіх рівнів в частині інформаційного забезпечення різних предметних сфер і участь в їх реалізації;
- розглядати пропозиції з вдосконалення механізму регулювання ринку інформаційних послуг; [240]
- формувати перелік державних замовників з найважливіших напрямів розвитку інтегрованого інформаційного середовища регіону;
- здійснювати функції державного замовника у стратегічно важливих для регіону системах інформатизації і організація конкурсного відбору проектів;
- забезпечувати співпрацю із зарубіжними країнами і міжнародними організаціями у сфері інформатизації;
- вдосконалити системи навчання громадян основам інформаційно-правової грамоти, а також здійснити розвиток інфраструктури з підготовки і перепідготовки фахівців для забезпечення функціонування і розвитку інформаційного середовища регіону.

Четвертий етап. Електронний уряд регіону – це комплекс державних і муніципальних систем, що забезпечують підтримку діяльності органів державної влади і органів місцевого самоврядування, а також що об'єднують їх на основі загальної інформаційно-технологічної інфраструктури регіону.

Під Електронним урядом мається на увазі використання в апараті органів влади сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, покликаних забезпечити доступ громадян до достовірної офіційної інформації, а також створення нових можливостей для взаємодії органів влади між собою, з населенням, бізнесом і інститутами громадянського суспільства, підвищення ефективності і прозорості державного управління. Сьогодні все більше зростає

розуміння того, що Електронний уряд - це не просто використання інформаційно-комунікаційних технологій в здійсненні функцій органів влади, під цим терміном мається на увазі істотна реорганізація роботи органів влади на базі інформаційно-комунікаційних технологій, що призводить до нового рівня державного управління і розвитку нових форм демократії [242]

Також слід зазначити, що здійснення концепції електронного уряду здатне підвищити не лише якість державного управління і понизити витрати населення і підприємств на здійснення взаємодій з органами влади, але і є важливим етапом широкомасштабного використання інформаційно-комунікаційних технологій в різних сферах діяльності.

Значущість цього напрямку застосування інформаційно - комунікаційних технологій для розвитку сучасного суспільства пояснює таку ретельну увагу до цієї сфери з боку уряду, а також міжнародних наукових установ. Нині активно проводяться дослідження і розробки в цій області, створюються методи і інструменти для оцінки впровадження концепції електронного уряду на рівні держав і регіонів [247, с.337].

У умовах усе більш широкого застосування інформаційно - комунікаційних технологій усі сфери діяльності державних органів в електронному вигляді є затребуваними громадянами і організаціями різних форм власності. Електронний уряд не представляє собою доповнення або аналог традиційного уряду, а лише формує новий спосіб взаємодії на основі активного використання інформаційно-комунікаційних технологій з метою підвищення ефективності надання державних послуг.

За оцінкою більшості експертів, електронний уряд найближчим часом лише набиратиме популярність, висока доступність і зручність системи робить її одним з найпривабливіших напрямів регіональної інформатизації. Подібна технологія вигідна не лише для користувачів, держава отримує інструмент конкретнішого і відкритого спілкування з громадянами і дозволяє формувати нові форми взаємовигідної співпраці з підприємствами регіону. [55] Нині не розроблена єдина концепції електронного уряду. Є лише набір загальних вимог,

виконання яких громадяни і бізнес мають право чекати від уряду інформаційного суспільства. Різні категорії споживачів об'єднує єдине прагнення отримати ефективніші кошти доступу до інформації з тим, щоб зменшити вартість транзакцій, зробити взаємодію з державними органами влади простішим, швидшим і комфортнішим.

Таким чином, у електронного уряду можна виділити наступні основні цілі:

- підвищення ефективності надання урядових послуг населенню і бізнесу;
- збільшення міри участі усіх виборців в процесах керівництва і управління країною;
- підтримка і розширення можливостей самообслуговування громадян;
- зростання технологічної обізнаності і кваліфікації громадян;
- зниження дії чинника географічного місця розташування.

Створення електронного уряду повинне надати не лише ефективніше і менш витратне адміністрування, але і в цілому зміну взаємовідносин між суспільством і урядом. Кінець кінцем це приведе до вдосконалення демократії і підвищення відповідальності влади перед народом.

Індустрія 4.0 це повсюдне впровадження інформаційних систем в процес виробництва, що призводить до змін в усіх сферах життя регіону. Суспільство переходить до нового технологічного устрою, змінюються потреби на ринку праці ведучі за собою якісні зміни в рівні життя людей;

Освіта і медицина 4.0 - застосування інформаційно- комунікаційних технологій в процесі навчання і при наданні медичних послуг здатне ліквідовувати територіальні межі і забезпечити усе населення регіону однаковим рівнем послуг, що надаються. Основним завданням цих програм стає викорінювання соціальної нерівності за територіальною ознакою, а також підвищення рівня життя населення регіону.

3.3. Напрями розвитку державної політики у сфері інформатизації системи управління

Як показує проведений аналіз, для ефективного проведення процесу інформатизації передусім варто чітко визначити принципи та напрями, якими слід керуватися при розробці регіональної програми інформатизації.

Таблиця 2.

Принципи інформатизації системи управління регіональним розвитком

	Принципи та напрями координації дій	Розподіл прав і повноважень між органами влади
1	Принцип спрямованості розвитку і зворотного зв'язку	Інноваційна спрямованість розвитку регіону доповнювана можливістю коригувати процес інформатизації з урахуванням специфіки регіону.
2	Принцип соціальної і інформаційної безпеки	Унеможливлення проникнення шкідливих програм а також свідомо недостовірних інформаційних ресурсів в регіональну інформаційну мережу
3	Принцип відкритості і вільного доступу	Можливість будь-якого регіонального об'єкту на підключення до регіональної інформаційної мережі

Розглянемо основні принципи з яких сформовано напрями інформатизації . Принцип системності - інформатизація повинна розглядатися не як впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в різних сферах життя регіону, а як єдиний системний процес впровадження взаємозв'язаних і доповнюючих один одного технологій, спрямованих на підвищення рівня життя

в регіоні. Крім того, сама інформатизація регіону не повинна відділятися від єдиної концепції інформатизації держави.

Принцип кадрового забезпечення - один з основних аспектів успіху нововведень, що проводяться, без урахування цього принципу, навіть при використанні передових світових практик, неможливо буде досягти навіть середніх результатів. Увагу кадровому питанню слід приділяти не лише на стадії впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, але і подальшої підтримки і розвитку інформаційно простору регіону.

Принцип раціонального використання ресурсів - в умовах обмеженості бюджету недоцільне витрачання матеріальних, а також трудових і тимчасових ресурсів може стати причиною провалу програми інформатизації регіону, зважаючи на це варто враховувати, що залежно від специфіки регіону, усі витрати на роботи з монтажу апаратури і підготовці кадрів можуть значно перевищувати витрати на придбання інформаційно-комунікаційних засобів. Крім того, слід розглядати можливість залучення приватного капіталу в побудову інформаційної мережі регіону і розробляти концепцію з урахуванням інтересів місцевих компаній провайдерів інформаційних послуг [249].

Принцип координації дій - створення каналів зв'язку і проведення нарад між муніципальними, регіональними і державними органами влади допоможуть чіткіше розподілити обов'язки у рамках програми інформатизації і виключити дублювання одних і тих же завдань, і функцій на різних рівнях управління.

Принцип спрямованості розвитку і зворотний зв'язок – при плануванні процесу інформатизації в регіоні необхідно передбачити комплекс заходів з інноваційного розвитку регіону, а також створення спеціальних каналів зворотного зв'язку, що дозволяють своєчасно отримувати інформацію про складність використання або неефективності вживаних інформаційно-комунікаційних засобів в конкретному регіоні, ця інформація являється необхідним для коригування програми інформатизації регіону з урахуванням особливостей людського капіталу і промисловості регіону.

Принцип соціальної і інформаційної безпеки - забезпечення регіональними органами влади контролю над передачею обробкою і зберіганням інформації усередині регіональної інформаційної мережі, у рамках якого передбачається моніторинг інформації на предмет виявлення можливості зараження регіональної інформаційної мережі шкідливими програмними засобами, а також видалення з неї інформації, що представляє соціальну небезпеку і обчислення джерел її виникнення.

Принцип відкритості і вільного доступу - надання регіональними органами влади можливості на підключення до регіональної інформаційної мережі усім суб'єкта регіональної економіки за умови несення ними відповідальності за зберігання в регіональній інформаційній мережі інформацію.

З таблиці видно, що при побудові програми інформатизації слід враховувати не лише раціональне використання бюджету і використання кваліфікованих кадрів, основне навантаження на себе братимуть організаційні аспекти, координація дій муніципальної і регіональної влади частенько є ключовим чинником, дозволяючи уникнути дублювання одних і тих же робіт на різних рівнях виконання, і як наслідки пов'язаних з ними витрат.

Нині в Україні сформувався великий досвід з розробки різних регіональних програм різного рівня. Розробка подібних програм повинна проводитися на основі єдиних принципів і методичній основі незалежно від територіального розташування або відомчої приналежності.

Головною причиною проблеми нерівномірності інформаційної розвиненості регіонів є відмінність в соціально економічному розвитку. [24]

Ці відмінності формувалися упродовж десяти років, вони стали наслідком різниці регіонів в географічному положенні. В деяких регіонах процес впровадження інформаційних технологій протікає найактивніше.

У цій ситуації найбільш ефективним способом рішення проблем, що склалися, буде застосування державної програми з інформатизації регіонів, ця програма дозволить перерозподілити фінансування і ресурси в ті регіони, які

найбільш відстають в інформаційному розвитку, тим самим здійснювати регіональну інформатизацію з прив'язкою її до єдиної державної політики. [2]

Розробка регіональних програм інформатизації — є ключовим чинником активізації усіх можливостей регіону.

Регіональні програми інформатизації є різновидом цільових комплексних програм і служать інструментом державної політики в регіональній стратегії економічного, соціального і науково-технічного розвитку, формою господарської діяльності, способом пріоритетної концентрації ресурсів для вирішення невідкладних, першочергових проблем [40]

Розрізняють наступні види програм інформатизації :

1. Державні
2. Регіональні

При цьому державними програмами є сумарна потреба регіональних програм у фінансовому і ресурсному забезпеченні. Також ці програми можна розділити на ті, що реалізуються за галузевою ознакою і комплексні.

В даному випадку комплексні програми будуть сумарною потребою галузевих програм, як правило в комплексні програми об'єднують декілька вузькоспеціалізованих соціально орієнтованих галузевих програм, таких як туризм, охорона здоров'я і культура. [47] Формування комплексних програм дозволяє визначити пріоритетність виконання завдань і розподілити між ними ресурси.

Специфіка регіональних програм інформатизації полягає в тому, що вони обумовлені загальнодержавними і територіальними інтересами. Відбір регіональних напрямів для інформатизації проводиться, як правило, територіальними органами влади і управління. Управляють проектуванням і реалізацією програм інформатизації структури виконавчої влади регіону. У випадку якщо проблема має державне значення і не може бути вирішена тільки за рахунок засобів регіону фінансування програм здійснюється в основному за рахунок субсидій держави. [71]

Регіональні програми інформатизацією відносно держави відрізняються скромнішими об'ємами робіт і ресурсних витрат і мають строгу цільову спрямованість, конкретне обмеження тимчасових інтервалів і ув'язуються із загальнодержавною концепцією регіонального розвитку і регіональною політикою України. Програми інформатизації одного регіону узгоджуються з системою аналогічних і пов'язаних програм прикордонних територій.

Перед регіональними програмами інформатизації ставляться наступні завдання:

- нівеляція між регіональними соціально-економічними відмінностями;
- оптимізації регіональної структури економіки;
- збалансоване регіональне господарювання в умовах ринку;
- максимально повне і ефективне використання природних, матеріальних і трудових ресурсів регіону;
- розвиток виробництв і сфер відповідно до державної селективної структурної політики;
- охорона довкілля;
- вдосконалення регіональної інформаційно інфраструктури;

Таким чином, можна відмітити, що інформатизація - це процес впровадження і використання інформаційних засобів і технологій, що забезпечують доступ фізичних і юридичних осіб до інформаційного ресурсу.

На підставі сформованої системи показників був проведений зведений аналіз регіональної інформатизації. Сформовано повне уявлення про недоліки і перспективи вдосконалення інформаційно-комунікаційних технологій.

Проведений порівняльний аналіз витрат регіону на інформатизацію з показниками темпу зростання валового регіонального продукту. Було виявлено що підвищення об'єму коштів, що вкладаються в інформатизацію призводить до підвищення об'єму реалізації продукції, у свою чергу зміни на ринку праці характеризуються переходом від середньо класифікованого персоналу до високо

класифікованого, а також створенню центрів підвищення кваліфікації і інформаційної грамотності.

Таким чином інформатизація є наслідком росту інформаційних потреб і засобом економічного і соціального розвитку регіону, у свою чергу подальший розвиток регіону, що призводить до виникнення нових інформаційних потреб. Цей процес повторюватиметься знову з кожним стрибком розвитку науково-технічного прогресу, викликаного ростом інформаційних потреб суспільства.

Основним завданням органів управління при цьому стає безперервний моніторинг останніх досягнень в області інформаційно - комунікаційних технологій і своєчасне їх впровадження у рамках регіональної інформаційної інфраструктури.

Виконання вказаних рекомендацій з вдосконалення інформатизації системи управління регіональним розвитком дозволить отримати комплексний ефект, який підрозділяється на :

• економічний ефект:

- підвищення інвестиційної привабливості регіону;
- скорочення витрат господарських комплексів регіону;
- підвищення продуктивності праці; оздоровлення конкуренції на регіональних ринках;
- формування ринку інформаційних ресурсів; підвищення контролю над витрачанням бюджетних коштів.

екологічний ефект:

- скорочення негативної дії на довкілля за рахунок ефективнішої організації роботи регіональних служб;
- впровадження систем екологічного моніторингу;

соціальний ефект:

- підвищення доступності освіти серед населення;
- створення нових робочих місць, у тому числі висококваліфікованих;
- формування комп'ютерної і інформаційної грамотності.

організаційний ефект:

- об'єднання регіональних інформаційних мереж в єдиний інформаційний простір;
- спрощення процедури взаємодії громадян з органами влади;
- створення розвиненої регіональної логістичної мережі;
- оптимізація управлінського апарату; відкритість і готовність органів влади до діалогу.

Розглянувши ефект інформатизації на економічну і соціальну складову регіону стає очевидна комплексність програми інформатизації і усі сфери на які, вона може вплинути, так з переходом нових підприємств на електронну торгівлю в регіоні підвищується товарообіг, замовники зможуть переглядати ціни на одні і ті ж вироби в різних, частенько географічно видалених, підприємствах з метою знайти найбільш вигідні для них ціни і умови постачання. Ця обставина послужить поштовхом до розвитку усередині регіональних транспортних компаній і як наслідок до розвитку регіональної логістичної мережі, усе це спричинить до виникнення нових робочих місць для яких знадобляться висококваліфіковані кадри. Як результат економічний і соціальний розвиток регіону підвищуватиме купівельну здатність населення і приведе до виникнення нових інформаційних потреб, реалізація яких включатиметься в програму регіональної інформатизації.

У роботі з інформатизації регіону слід виділити основні напрями вдосконалення системи управління регіональним розвитком.

1. Слід стимулювати впровадження ERP систем в організаціях регіону, досі основним стримуючим чинником в цьому питанні залишається фінансова складова придбання подібних систем. Виходом з цієї ситуації може стати сприяння державної і регіональної влади в придбанні вітчизняних ERP систем, це рішення також допоможе розвинути ринок вітчизняних інформаційних продуктів.

2. Більшу увагу необхідно приділити переходу на електронний документообіг, а також вибору інформаційного продукту за допомогою якого він здійснюватиметься, зниження цього коефіцієнта свідчить про збільшення об'ємів

документів, що випускаються, що у поєднанні з не найзручнішими у використанні програмними рішеннями сприяло до зворотного переходу на паперове звернення документів. Також сприяти в цьому питанні може впровадження використання цифрового підпису, ця процедура не лише прискорить процес проходження документу, але і забезпечить йому захист від несанкціонованих змін і правок.

3. Необхідно приділити більше уваги питанню дистанційного навчання, на даний момент менше половини освітніх установ регіону здатна надати населенню подібні послуги, у свою чергу найбільш пріоритетним напрямом в дистанційному навчанні є інформаційно-комунікаційні технології. Впровадження цього виду навчання в області інформаційно-комунікаційних технологій не лише підвищуватиме рівень комп'ютерної і інформаційної грамотності серед населення, він стане одним з напрямів підготовки кадрового резерву регіону.

4. У свою чергу для вдосконалення системи інформаційно-аналітичного забезпечення державного управління рекомендується впровадження просторово-часових баз і хмарних технологій. Ці технології допоможуть не лише збільшити повноту і точність оброблюваних даних, вони дозволять впровадити систему мобільних робочих місць.

Використання запропонованої моделі інформатизації системи управління регіональним розвитком, а також виконання вказаних рекомендацій значно спростить процедуру надання державних послуг населенню, крім того стануться якісні процеси зміни в усій регіональній економіці, що у свою чергу сприятиме підвищенню рівня життя в регіоні.

Таблиця 5.

**Оцінка нормативно-правової готовності України до інформатизації
державного управління.**

№	Показник	Значення показника для України	Інтервальні значення показників для оцінки міри готовності	Міра готовн ості
1	Наявність національної стратегії і універсальної програми розвитку інформаційно го суспільства	Національна стратегія сформульована	Національна стратегія відсутня - 1 міра; керівництво держави періодично висловлюється з окремих питань політики в інформаційній сфері — 2 міра; сформульована національна стратегія в інформаційній сфері. Розробляється національний план дій у сфері ІКТ — 3 міра; діє і своєчасно коригується національна стратегія — 4 міра	3
2	Наявність регіональних чи галузевих програм розвитку і використання ІКТ	Реалізуються окремі галузеві і регіональні програми інформатизації	Відсутні регіональні і галузеві програми використання ІКТ - 1 міра; розробляються окремі галузеві програми використання ІКТ — 2 міра; реалізуються окремі галузеві і регіональні програми інформатизації - 3 міра; 4 послідовно приймаються і реалізуються національні, регіональні і галузеві програми використання ІКТ - .	3

Важливо підкреслити, що державна політика інформатизації в даний період була орієнтована, передусім, на розвиток інформаційної інфраструктури і системи формування інформаційних ресурсів країни. Акцент при цьому робився, як правило, на забезпеченні науково-технічних, виробничо-технологічних, організаційно-правових і фінансово-економічних умов створення і застосування ІКТ в різних сферах життєдіяльності українського суспільства. Згідно з концептуальними положеннями державної політики інформатизації, саме ІКТ здатні забезпечити найкоротший шлях до рішення багатьох соціальних і

культурних проблем українського суспільства за допомогою перетворення їх в проблеми технічні [254]. Тут технічний підхід домінує над гуманістичним початком в підходах до рішення складних соціальних проблем інформатизації сучасного українського суспільства. Із цього приводу в Давосі ще в 2001 р. групою радників з інформаційних і комунікаційних технологіях було висловлено наступну думку: «Ми повинні зрозуміти, що ІКТ — цей засіб для досягнення мети, але не самоціль. ІКТ не можуть замінити, наприклад, освіту, охорону здоров'я і боротьбу з корупцією, але можуть доповнити і посилити ці соціальні відповідальності».

Таким чином, ІКТ-ініціатива є не просто сума окремо взятих елементів або функцій, а комплексна програма. Тому не можна вирвати який-небудь компонент або не пов'язану сукупність елементів і сфокусувати увагу на їх реалізації, а інші розглядати як вторинні. Для досягнення результатів потрібна чітко спланована комплексна програма, що має під собою фінансову основу, чіткі цільові показники і відповідальну за реалізацію організаційну структуру.

Відповідно доки не затверджені спільні регламенти використання інфраструктури загальноукраїнського державного інформаційного центру для забезпечення міжвідомчої інформаційної взаємодії і надання державних послуг в електронному вигляді. Не розроблено положення про систему міжвідомчого електронного документообігу, не визначені порядок інтеграції з нею відомчих систем електронного документообігу і формати завантаження в неї даних. Не прийняті необхідні рішення про створення єдиної системи юридично значимої ідентифікації одержувачів державних послуг при наданні послуг через інтернет, відсутній прогрес в питаннях організації оплати через діючі системи електронних платежів державних зборів і мита.

Порядок координації бюджетних витрат на впровадження ІКТ залишається досить неефективним. На нашу думку, при існуючій системі бюджетного розподілу в органах державної влади, неможливим є фінансування програм, що припускають реалізацію міжвідомчих проектів.

Досі не затверджені вимоги до технологічних, програмних і лінгвістичних засобів забезпечення користування офіційними сайтами державних органів виконавчої влади.

Таким чином, фактичний зрив термінів підготовки відповідальними відомствами нормативних актів, що регламентують окремі питання переходу до електронного уряду, є на сьогодні головною причиною відсутності значимого прогресу в цій області.

В той же час можна вітати появу, хоч і з великою затримкою, плану реалізації концепції формування електронного уряду, що визначає конкретні заходи, відповідальних і терміни їх виконання. Представляється важливим затвердити цей план рішенням Уряду і забезпечити ефективний контроль за його виконанням, визначивши відповідальність уповноважених органів за дотримання термінів. При цьому слід зазначити, що прийнятий план за низкою позицій не містить конкретних вимірних показників досягнення поставлених цілей, більше того, в ньому навіть не ставиться завдання створення комплексної системи моніторингу формування електронного уряду в Україні, що не дозволить надати цьому процесу керований характер.

Відповідно до концепції формування електронного уряду координацію дій окремих державних відомств по впровадженню ІКТ необхідно доручити забезпечити Урядовій комісії з проведення адміністративної реформи [272].

Виходячи з проведеного аналізу був сформований комплекс рекомендацій з вдосконалення інформатизації системи управління регіональним розвитком залежно від значення показника. Так, для підвищення рівня інформатизації органів регіональної влади пропонується спрощення процедури реєстрації на регіональних і державних порталах надання послуг, а також створення системи єдиного облікового запису. У свою чергу, з метою підвищення рівня інформатизації організацій регіону пропонується впровадження спрощеної процедури надання податкових даних.

Підвищення рівня інформатизації соціальної сфери пропонується досягати за допомогою заходів з мотивації населення до дистанційного навчання.

Виконання вказаних рекомендацій з вдосконалення інформатизації системи управління регіональним розвитком дозволить отримати комплексний ефект, який підрозділяється на :

- економічний ефект:

- підвищення інвестиційної привабливості регіону;
- скорочення витрат господарських комплексів регіону;
- підвищення продуктивності праці;
- оздоровлення конкуренції на регіональних ринках;
- формування ринку інформаційних ресурсів;
- підвищення контролю над витрачанням бюджетних коштів.

- екологічний ефект:

- скорочення негативної дії на довкілля;
- впровадження систем екологічного моніторингу.

- соціальний ефект:

- підвищення доступності освіти серед населення;
- створення нових робочих місць, особливо висококваліфікованих;
- формування комп'ютерної і інформаційної грамотності.

- організаційний ефект:

- об'єднання регіональних інформаційних мереж в єдиний інформаційний простір;

- спрощення процедури взаємодії громадян з органами влади;
- створення розвиненої регіональної логістичної мережі;
- оптимізація управлінського апарату;
- відкритість і готовність органів влади до діалогу.

Висновки до третього розділу

Таким чином, в третьому розділі визначено, що основною складовою сучасної інформаційної культури людини є комунікативна культура, що базується на застосуванні передових засобів і технологій обміну інформацією. Проникнення глобальної мережі в найвіддаленіші куточки планети дозволяють задіяти в процес збору і обміну інформації величезну кількість учасників. Останніми роками наявність комп'ютерної грамотності стає не лише запорукою знаходження необхідної інформації, але і критерієм отримання робочого місця і освіти.

Запропонований в дисертаційному дослідженні алгоритм інформатизації діяльності органу регіонального управління відрізняється від відомих комплексним підходом до пошуку інформаційних ресурсів, підготовки і забезпечення персоналу програмними і апаратними засобами, що дозволяє нейтралізувати наступні негативні чинники: інформаційну роз'єднаність органів управління, відсутність налагодженої взаємодії з суб'єктами управління, неефективність системи навчання співробітників і підвищення їх кваліфікації, недостатню забезпеченість технікою і програмами.

Інформатизація діяльності органу управління, що знаходиться на стадії завершення, дозволить ефективніше отримувати, обробляти, зберігати і представляти інформаційні ресурси необхідні для діяльності основних контрагентів і самого органу. Одним з основних завдань інформатизації має бути створення, наповнення і підтримка інформаційного порталу галузі, що надає необхідні відомості усім зацікавленим сторонам і можливість господарюючим суб'єктам розміщувати інформацію про себе і пропоновані товари.

Головною метою інформатизації завжди буде зростання добробуту країни і її громадян за рахунок полегшення умов комунікації і обробки інформації. Кінцевим же результатом процесу інформатизації є створення інформаційного

суспільства, де маніпулюють не матеріальними об'єктами, а символами, ідеями, образами, інтелектом, знаннями. Якщо розглянути людство в цілому, то воно нині переходить від індустріального суспільства до інформаційного.

Так само можна зробити висновок, що інформатизація істотно відрізняється від інших промислових революцій. Головним чином ця різниця полягає в тому, що в результаті промислових революцій відбувалися зміни в процесі матеріального виробництва за рахунок впровадження нової техніки і технології, роль інформації при цьому істотно не змінюється. Тоді як, в результаті інформатизації відбувається корінний перелом в структурі виробництва і на перший план виходить виробництво не матеріального продукту, а інформації, яка стає найважливішим ресурсом суспільства.

Розроблений механізм інформатизації системи управління регіональним розвитком, передбачає створення підсистем необхідних для забезпечення її діяльності. Цей механізм дозволить не лише гарантувати стабільність і безпеку роботи у рамках інформаційного простору регіону, але і підтримувати взаємозв'язок і обмін даними між регіонами.

ВИСНОВКИ

У дослідженні запропоновано розв'язання актуальної проблеми, що полягає в обґрунтуванні теоретичних засад та розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення механізмів державної політики у сфері інформатизації адміністративного управління

Результати проведених досліджень уможливають отримання таких висновків:

1. Систематизовано сучасні концепції інформатизації політико-адміністративного управління. Виявлено ряд нових характеристик сучасного суспільства, існування яких стало можливе в умовах розвитку новітніх ІКТ, а саме великий масштаб невизначеності і ризику, інформатизація суспільства, падіння довіри населення до органів управління. Вказані тенденції можна об'єднати одним спільним знаменником, таким як зростання різноманітності інтересів і потреб суспільства.

2. Визначено методичні аспекти розвитку державної політики інформатизації адміністративного управління. Обґрунтовані чинники, що впливають на процес інформатизації системи управління регіональним розвитком, що дозволить проводити процес інформатизації з урахуванням індивідуальних особливостей регіону, тим самим досягаючи максимальної об'єктивності.

Був розроблений механізм інформатизації системи управління регіональним розвитком, що припускає створення ряду нормативно-правових і управлінських баз, що є ключовими точками в процесі впровадження інформатизації. Цей механізм дозволить не лише гарантувати стабільність і безпеку роботи у рамках інформаційного простору регіону, але і підтримувати взаємозв'язок і обмін даними між регіонами.

3. Проаналізовано досвід зарубіжних країн у сфері інформатизації адміністративного управління. Досвід інформатизації діяльності органів виконавчої гілки влади зарубіжних країн продемонстрував усі негативні і

позитивні сторони ІКТ. Встановлено, що політика інформатизації системи державного управління зарубіжних країн формує нові практики і методи впровадження електронного уряду в архітектуру державної служби, що оновлюється. Низка країн обмежується лише традиційними можливостями ІКТ для реформування, створюючи інформаційно відкриті системи управління, але не чуйні на сигнали із зовнішнього середовища і нездібні на гнучкість в ухваленні рішень, наданні послуг. Глибші структурні реформи інших країн спрямовані на нове державне будівництво, засноване на комплексному підході впровадження електронного уряду, розвиваючи сервісну модель державної служби, орієнтовану на громадян, а не на бюрократію.

4. Здійснено оцінку розвитку державної політики інформатизації адміністративного управління. Дослідження показало, що ця політика ще не припускає розвиток мережових здібностей держави, які можуть розширити демократичну практику. Визначено, що забезпечення підготовки і проведення інформатизації органів регіонального управління, яке включає елементи інституційного підходу, а також теорії організації й управління через системно-діалектичну модель, особливістю якої є створення процесних команд, виділення функціональних ролей керівника-тренера і адміністративного інженера, а також активізація використання на останній стадії інформаційних технологій комплексній оцінці специфіки і чинників процесу інформатизації регіону, дозволить розробити програми заходів з підвищенню ефективності системи управління цим процесом.

5. Сформовано методичні рекомендації з розвитку державної політики у сфері інформатизації адміністративного управління. Запропонована методика оцінки рівня інформатизації регіону, що дозволяє визначити позитивні і негативні сторони процесу управління регіональним розвитком і шляхи його вдосконалення. Окреслені шляхи вдосконалення діяльності органів регіонального управління включають використання процесу інформатизації, як інструмент реформування системи органів регіонального управління в цілому, так і її кожної підсистеми, засноване на розгляді регіону як квазікорпорації.

6. Окреслено напрями розвитку державної політики у сфері інформатизації системи управління. Проаналізовано процес інформатизації державно-управлінських відносин в умовах глобального інформаційного суспільства. Доведено, що процеси інформатизації мають чіткий зв'язок з безпечним стійким розвитком суспільства і держави, що основа глобального інформаційного суспільства та державного управління – знання або інтелектуально-інформаційний ресурс. Політика інформатизації адміністративної сфери в сучасній Україні здійснюється у рамках обмеженого розуміння можливостей ІКТ.

Для еволюційного, поступального переходу України на новий етап розвитку необхідно забезпечити умову, за якої її національні інтереси будуть природною, невід'ємною складовою частиною інтересів глобального інформаційного співтовариства. Наслідки їх застосування залежать від ціннісних настанов і державно-політичних рішень. Реалізація можливостей інформаційного суспільства – питання адекватної політики й своєчасних державно-управлінських рішень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Агамирзян И. Мировой опыт реализации концепции «электронного правительства» [Электронный ресурс] / И. Агамирзян. – Режим доступа : <http://www/microsoft.com/rus/govermntnt/analytics>.
2. Алексеева И. Ю. Возникновение идеологии информационного общества / И. Ю. Алексеева // Информационное общество. – 1999. – № 1. – С. 30–35.
3. Алексенцев А. И. О составе защищаемой информации / А. И. Алексенцев // Безопасность информации. – 1999. – № 2. – С. 5–7.
4. Ананьїн В. Інформаційна безпека у контексті сучасних подій в Україні / В. Ананьїн, О. Пучков // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2007. – № 14–15. С. 28–29.
5. Андреев С. О. Цивільний захист як напрям державної політики з питань національної безпеки: аналіз законодавчих новацій / С. О. Андреев // Стратегічні пріоритети. – 2015. – № 4. – С. 24–28.
6. Андропова О. Электронное правительство в Европе и мире [Электронный ресурс] / О. Андропова, А. П. Николаев. – СПб., 2001. – Режим доступа : [http://www_ci.ru/inform22_01/0600.htm](http://www.ci.ru/inform22_01/0600.htm).
7. Арістова І. Державна інформаційна політика: організаційно-правові аспекти [монографія] / І. Арістова. – Харків : Вид-во ХНУВС, 2000. – 365 с
8. Арістова І. В. Державна інформаційна політика: організаційно-правові аспекти : монографія / За загальною редакцією О. М. Бандурки. – Харків : Ун-т внутрішніх справ, 2010. – 368 с.
9. Аронсон Э. Эпоха пропаганды: механизмы убеждения, повседневное использование и злоупотребление / Э. Аронсон, Э. Пратканис. – Санкт-Петербург.: Прайм-Еврознак, 2003. – 384 с.
10. Бакуменко В. Д. Методологія державного управління проблеми встановлення та подальшого розвитку / В. Д. Бакуменко // Вісник УАДУ. – 2003. – № 2. – С. 11–27.

11. Бакуменко В. Д. Формування державно-управлінських рішень: Проблеми теорії, методології, практики : монографія / В. Д. Бакуменко. – Київ : Вид-во УАДУ, 2000. – 328 с.
12. Бакуменко В. Д. Теоретичні та організаційні засади державного управління : навч. посіб. / В. Д. Бакуменко, П. І. Надолішній. – Київ : Міленіум, 2003. – 256 с.
13. Бакут П. А. Информационные ресурсы – вопросы теории и практики / П. А. Бакут // Научно-техническая информация. – 2007. – № 11. – С.16–23. – (Серия «Организация и методика информационной работы»).
14. Баринов А. Информационный суверинитет или информация безопасность? / А. Баринов // Національна безпека і оборона. – 2001. – № 1. – С. 70–76.
15. Барыкин В. М. Силы специальных операций и способы борьбы с ними / В. М. Барыкин, С.Л. Велесов // Военная мысль. – 2001. – №2. – С. 12–15.
16. Барিশполец В. А. Информационно-психологическая безопасность: основные положения / В. А. Барিশполец // Информационные технологии. – 2013. – № 2. – Т. 5. – С. 62–104.
17. Барсегян А. А. Технологии анализа данных: Data Mining, Visual Mining, Text Mining, OLAP / А. А. Барсегян, М. С. Куприянов и др. – СПб. : БХВ-Петербург, 2009. – 512 с.
18. Баштанник В. В. Трансформація державного управління в контексті європейських інтеграційних процесів : монографія / В. В. Баштанник. – Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ, 2010. – 390 с.
19. Бебік В. М. Інформаційно-комунікаційний менеджмент у глобальному суспільстві: психологія, технології, техніка паблік рілейшнз : монографія / В. М. Бебік. – Київ: МАУП, 2005. – 440 с.
20. Бек Д. Спиральная динамика. Управляя ценностями, лидерством и изменениями в XXI веке / Д.Бек, К.Кован. – М. : Открытый мир, 2010. – 424 с.
21. Белоногов Г. Г. Еще раз о гносеологическом статусе понятия «информация» / Г. Г. Белоногов, Р. С. Гиляревский // Научно-техническая

информация. Серия 2. Информационные процессы и системы. – 2010. – № 2. – С. 1–6.

22. Белоусова Н. Б. Основні вимоги НАТО щодо забезпечення безпеки інформаційного простору / Н. Б. Белоусова, П. А. Афанасьєва // Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2011. – Вип. 102. – Ч. I. – С. 196–202.

23. Беляков К. І. «Інформаційна» аксіоматика у праві: проблеми формування / К. І. Беляков // Науковий вісник Юрид. академії МВС України. – 2011. – № 3. – 268 с.

24. Беляков К. І. Інформаційна діяльність: зміст та підходи до класифікації / К. І. Беляков // Інформація і право. – 2012. – № 1. – С. 63–96.

25. Беляков К. І. Проблеми законодавчого регулювання у сфері користування інформацією з обмеженим доступом в Україні / К. І. Беляков, Ю. П. Мірошник // Стратегічна панорама. – 2004. – № 3. – С. 171–177.

26. Белл Д. Социальные рамки информационного общества / Д. Белл ; сокращ. пер. Ю. В. Никуличева // Новая технократическая волна на Западе / под ред. П. С. Гуревича. – М., 1988. – 330 с.

27. Белоножкин В. И. Информационные аспекты противодействия терроризму / В. И. Белоножкин, Г. А. Остапенко. – М. : Горячая линия ; Телеком, 2009. – 112 с.

28. Берг А. И. Кибернетика и прогресс науки и техники / А. И. Берг, Б. В. Бирюков // Современное естествознание. – М. : Мысль, 1969. – С. 350.

29. Берестова Т. Ф. Функции разных видов информации как основа формирования многоуровневой структуры информационного пространства / Т. Ф. Берестова // Научно-техническая информация. Серия 1. Организация и методика информационной работы. – 2009. – № 8. – С. 3–12.

30. Бжезинский З. Великая шахматная доска. Господство Америки и его геостратегические императивы / З.Бжезинский. – М. : Междунар. отношения, 1994. – 256 с.

31. Бжезинский Зб. Выбор. Глобальное господство или глобальное лидерство / Зб. Бжезинский. – М. : Международные отношения, 2004. – 288 с.

32. Бжезинский З. Между двумя веками: роль Америки в эру технотроники / З. Бжезинский ; пер. с англ И. М. Максимовой. – М. : Прогресс, 1972. – 308 с.
33. Бжезинский З. Стратегический взгляд. Америка и глобальный кризис / З. Бжезинский ; пер. с англ. М. Десятовой. – М. : Астрель, 2012. – 287 с.
34. Брекенридж Д. PR 2.0: новые медиа, новые аудитории, новые инструменты / Д.Брекенридж. – М. : Эксмо, 2009. – 245 с.
35. Бойко-Бойчук О. В. Механізми державного управління: узагальнена модель [Електронний ресурс] / О. В. Бойко-Бойчук. – Режим доступу : concept.at.ua/load/0-0-0-34-20
36. Брусницын Н. А. Информационная война и безопасность / Н. А. Брусницын. – М. : Вита-Пресс, 2001. – 279.
37. Блюменау Д. И. Информация и информационный сервис / Д. И. Блюменау. – Л. : Наука, 1989. – С. 120.
38. Борсуковский Ю. Подходы и решения: информационная безопасность / Ю. Борсуковский // Мир денег. – 2001. – № 5. – С. 41–42.
39. Брайант Дж. Основы воздействия СМИ / Дж. Брайант, С. Томпсон. – М. : София, 2004. – 432 с.
40. Брандман Э. М. Глобализация и информационная безопасность общества : монография / Э. М. Брандман. – М. : Изд-во ГПИБ, 2007. – 173 с.
41. Браун П. Посібник з аналізу державної політики / П. Браун. – Київ : Основи, 2000. – 243 с.
42. Буланов А. Г. Национальные подходы к определению информационной войны / А. Г. Буланов // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2002. – № 11. – С. 164–170.
43. Буравльов Є. Науково-технічна безпека України в контексті глобалізації / Є. Буравльов, В. Стогній // Вісник НАН України. – 2005. – № 3. – С. 32–40.

44. Бурков В. Н. Модели и механизмы управления безопасностью / В. Н. Бурков, Е. В. Грацианский, С. И. Дзюбко, А. В. Щепкин. – М. : СИНЕГ, 2001. – 160 с.

45. Бутузов В. М. Злочини у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку. Науково-практичний коментар / В. М. Бутузов, С. Л. Остапець, В. П. Шеломенцев. – Київ : Друкарня МВС України, 2010. – 86 с.

46. Валецький О. Л. Держава і реформи в Україні: аналіз державної політики в умовах трансформації суспільства : монографія / О. Л. Валецький. – К.: вид-во НАДУ, 2007. – 217 с.

47. Васильова Н. Державний брендінг: зарубіжний досвід та перспективи для України. Державний брендінг: що це таке? [Електронний ресурс] / Н. Васильова // Українська PR-ліга : сайт. Режим доступу: <http://www.pr-liga.org.ua/2/33/412>.

48. Василенко О.І. Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у адміністративне управління в умовах інформаційного суспільства Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління. 2018. Вип. 1 (8). С. 530-537.

49. Василенко О.І. Основні етапи розвитку та впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в адміністративне управління Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління. 2018. Вип. 2 (9). С. 516-521.

50. Василенко О.І. Державна політика в умовах становлення інформаційного суспільства: зарубіжний досвід і українська практика. Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління. 2019. Вип. 1 (10).

51. Василенко О.І. Державна інформаційна політика України у сфері інформатизації діяльності органів місцевого самоврядування. Вісник

Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління. 2019. Вип. 2 (11).

52. Василенко О.І. Державне управління інформаційною сферою в Україні: надання адміністративних послуг. Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління. 2017. Вип. 2 (6).

53. Василенко О.І. Азіатська модель інформатизації системи публічного управління. Тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції «Державне управління в Україні: виклики та перспективи»м. Запоріжжя 18 жовтня 2019 року Україна. С. 411-415.

54. Василенко О.І. Основні напрями підготовки до реалізації концепції електронного уряду в Україні. Тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції «Державне управління в Україні: виклики та перспективи» м. Запоріжжя 8-9 травня 2020 р. С. 239-240.

55. Василенко О.І. Закордонний досвід інформатизації державної влади та управління на прикладі Сполучених штатів. Матеріали круглого столу «Формування дієвих механізмів державного управління з забезпечення державної безпеки» НУЦЗУ 2021 р. С. 280-282.

56. Василенко О.І. Європейська модель інформатизації системи взаємодії держави та суспільства. Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 18–19 березня 2020 р. / за заг. ред. В. П. Садкового. – Х. : Вид-во НУЦЗУ, 2020. С. 188-190.

57. Василенко О.І. Людський потенціал як складова програми інформатизації системи публічного управління. Матеріали XIV Міжнародної наукової конференції «Ольвійський форум-2020: стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі», 4-7 червня 2020 р. (м. Миколаїв, Україна) : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2020. С. 56-57.

58. Ведунг Е. Оцінювання державної політики та програм / Е. Ведунг. – Київ : ВСЕУВІТО, 2003. – 350 с.

59. Велігура А. В. Дослідження шляхів розробки комплексів інформаційної безпеки / А. В. Велігура, Л. М. Дегтярьова, О. М. Степанова // Вісник Східноукраїнського національного університету імені В. Даля. – 2009. – № 6(136). – Ч. 1 – С. 154–161.

60. Венгеров А. Б. Категория «информация» в понятийном аппарате юридической науки / А. Б. Венгеров // Советское государство и право. – 1977. – № 10. – С. 70–71.

61. Вершинин М. С. Политическая коммуникация в информационном обществе / М. С. Вершинин. – Санкт-Петербург: Изд-во В. А. Михайлова, 2001. – 253 с.

62. Вепринцев В. Б. Операции информационно-психологической войны: краткий энциклопедический словарь-справочник / В. Б. Вепринцев, А. В. Манойло, А. И. Петренко, Д. Б. Фролов. – 2-е изд., стереотип. – М. : Горячая линия – Телеком, 2011. – 495 с.

63. Винер Н. Кибернетика / Н. Винер ; пер. с англ. – М., 1968.

64. Винер Н. Кибернетика и общество / Н. Винер ; пер. с англ. – М. : Иностран. лит., 1958. – С. 31.

65. Власенко И. С. Информационная война: искажение реальности / И. С. Власенко, М. В. Кирьянов. – М. : Канцлер, 2011. – 196 с..

66. Власюк О. С. Національна безпека України: еволюція проблем внутрішньої політики. Київ : НІСД, 2016. – 528 с.

67. Волковский Н. Л. История информационных войн : т. 1 (с древнейших времён по XIX век), т. 2 (XX век) / под ред. И. Петрова. – Санкт-Петербург.: Полигон, 2003. – 736 с.

68. Воронцова Л. В. История и современность информационного противоборства /Л. В. Воронцова, Д. В. Фролов. – М. : Горячая линия ; Телеком, 2006. – 192 с.

69. Воротін В. Є. Державне управління регіональним розвитком України : монографія / В. Є. Воротін, Я. А. Жаліл ; за заг. ред. В. Є. Воротіна. – Київ : Вид-во НІСД, 2010. – 288 с.
70. Выдрин Д. И. Политика: история, технология, экзистенция / Д. И. Выдрин. – Киев : Лыбидь, 2001. – 432 с.
71. Гаєвський Б. А. Політичне управління : навч. посіб. / Б. А. Гаєвський, В. А. Ребкало, М. В. Туленков. – Київ: УАДУ, 2001. – 160 с..
72. Галака О. Основні тенденції розвитку та ймовірні форми воєн та збройних конфліктів майбутнього / О. Галака, О. Ільяшов, Ю. Павлюк // Наука і оборона. – 2007. -№4. – С.10–15.
73. Галатенко В. А. Основы информационной безопасности / В. А. Галатенко. – М. : Интернет-университет информационных технологий, 2003. – 280 с.
74. Герасименко В. А. Основы защиты информации / В. А. Герасименко. – М. : Инкомбук, 1997. – 537 с.
75. Голобуцький В. Концепція електронного урядування і сучасні потреби України / О. Голобуцький // Політичний менеджмент. – 2005. – № 5. – С. 75–76.
76. Голобуцкий А. П. Электронное правительство / А. П. Голобуцкий, О. Б. Шевчук. – Киев, 2002. – 170 с.
77. Головань С. М. Нормативне забезпечення інформаційної безпеки / С. М. Головань, О. С. Петров, В. О. Хорошко, Д. В. Чирков та ін. – Київ : ДУІКТ, 2008. – 533 с.
78. Горбань Ю. О. Інформаційна війна проти України та засоби її ведення / Ю. О. Горбань // Вісник НАДУ. – 2015, №1. – С. 136–141
79. Горбулін В. П. Інформаційні операції та безпека суспільства: загрози, протидія, моделювання : монографія / В. П. Горбулін, О. Г. Додонов, Д. В. Ланде. – Київ: Інтертехнологія, 2009. – 164 с.

80. Горбулін В. Системно концептуальні засади стратегії національної безпеки України / В. Горбулін, А. Качинський. – Київ : Євроатлантикінформ, 2007. – 592 с.

81. Горбулін В. П. Стратегічне планування : вирішення проблем національної безпеки : монографія / В. П. Горбулін, А. Б. Качинський. – Київ : НІСД, 2010. – 288 с.

82. Горбулін В. «Гибридная война» как ключевой инструмент российской геостратегии реванша [Електронний ресурс] / Зеркало недели: сайт. – 23.11.2015. – Режим доступу: <http://gazeta.zn.ua/internal/gibridnaya-voyna-kak-klyuchevoy-instrument-rossiyskoy-geostrategii-revansha-.html>

83. Грачев Г. В. Манипулирование личностью: организация, способы и технологии информационно-психологического воздействия / Г. В. Грачев, И. К. Мельник. – М. : Алгоритм, 2002. – 288 с.

84. Гриняев С. Н. Поле битвы – киберпространство: теория, приемы, средства, методы и системы ведения информационной войны / С. Н. Гриняев. – Минск : Харвест, 2004. – 448 с.

85. Гриняев С. Н. Информационная война: история, день сегодняшний и перспектива / С. Н. Гриняев // Агентура.ру : сайт Архивировано из первоисточника 4 июня 2012. – <http://www.agentura.ru/>.

86. Громадяни у пошуках інформації: українські реалії / упоряд. С. Г. Підлуська. – Київ : Україна, 2005. – 180 с.

87. Гуз А. М. Історія захисту інформації в Україні та провідних країнах світу : навч. посіб. – Київ : КНТ, 2011. – 260 с.

88. Гурковський В. І. Безпека як об'єкт правовідносин в умовах глобального інформаційного суспільства / В. І. Гурковський // Правова інформатика. – 2010. – № 2(26). – С. 72–77.

89. Гусєв В. О. Державна інноваційна політика: методологія формування і впровадження : монографія / В. О. Гусєв. – Донецьк : Юго-Восток, 2011. – 624 с.

90. Гуцалюк М. Інформаційна безпека України: нові загрози / М. Гуцалюк // Бизнес и безопасность. – 2003. № 5. – С. 2–3.
91. Давос, Швейцарія. 11.01.2006 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://www.distribut.net/global.shtml>.
92. Дайзард У. Наступлення інформаційного века. Новая технократическая волна на Западе / У. Дайзард. – М. : Наука, 1988. – 218 с.
93. Далворт М. Соціальні мережі: керівництво по експлуатації / Майк Далворт ; [пер. с англ. О. Петрова] – М. : Добра книга, 2010. – 248 с.
94. Данільян О. Г. Національна безпека України: сутність, структура та напрями реалізації / О. Г. Данільян, О. П. Дзьобань, М. І. Панов. – Харків : Фоліо, 2010. – 296 с.
95. Данилова А. А. Манипулювання словом в засобах масової інформації / А. А. Данилова. – М. : Добросвіт ; Київ : КДУ, 2009. – 234 с.
96. Діденко Н. Г. Управління, влада, держава: філософські аспекти взаємодії : монографія / Н. Г. Діденко. – Донецьк : ДонДУУ, 2005. – 128 с.
97. Дилтс Р. Зміна переконань з допомогою НЛП / Р. Дилтс. М. : Клас, 1997. – 192 с.
98. Державна політика: аналіз та механізм її впровадження в Україні : навч. посіб. / кол. авт. ; за заг. ред. В. А. Ребкала, В. В. Тертички. – Київ : УАДУ, 2000. – 232 с.
99. Державне регулювання економіки : навч. посіб. / С. М. Чистов, А. Є. Никифоров, Т. Ф. Куценко. – Київ : КНЕУ, 2005. – 440 с.
100. Державне управління : навч. посіб. / А. Ф. Мельник, О. Ю. Оболенський, А. Ю. Васіна ; за заг. ред. А. Ф. Мельник. – Київ : Знання, 2009. – 582 с.
101. Державне управління : словник-довідник / заг. ред. В. М. Князев, В. Д. Бакуменко. – Київ : Видавництво УАДУ, 2002. – 228 с.
102. Державне управління в Україні : навч. посіб. / за заг. ред. В. Б. Авер'янова. – Київ : Юрінком Інтер, 1998. – 432 с.

103. Державне управління в Україні: наукові, правові, кадрові та організаційні засади : навч. посіб. / за заг. ред. Н. Р. Нижника, В. М. Олуйка. – Львів : Вид-во Національного університету «Львівська політехніка», 2002. – 352 с.

104. Деремо В. Н. Теоретико-методологічні засади класифікації загроз об'єктам інформаційної безпеки / В. Н. Деремо // Інформаційна безпека людини, суспільства, держави. – 2015. – № 2 (18). – С. 16–22.

105. Дегтяр А. О. Державно-управлінські рішення: інформаційно-аналітичне та організаційне забезпечення : монографія / А. О. Дегтяр. – Харків : Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2004. – 224 с.

106. Дмитрачков И. В. Информационно-коммуникативное обеспечение государственного управления в контексте политической модернизации : автореф. дис. ... канд. полит. наук / И. В. Дмитрачков. – М., 2008. – 20 с.

107. Довгань О. Д. Сучасні інформаційні структури як компоненти інформаційної безпеки / О. Д. Довгань // Інформація і право. 2015. – № 2(14). – С. 111–120.

108. Довгань О. Д. Національний інформаційний суверенітет – об'єкт інформаційної безпеки / О. Д. Довгань // Інформація і право. – 2012. – № 3(12). – С.102–112.

109. Довгань О. Д. Нейтралізація міжнародних інформаційних загроз / О. Д. Довгань // Правова інформатика. – 2014. – № 2(42). – С.80–89.

110. Додин И. С. Информационно-коммуникационные технологии в системе государственного управления регионом : автореф. дис. ... канд. полит. наук. – Саратов, 2007. – 20 с.

111. Домарев В. В. Безопасность информационных технологий. Методы создания систем защиты / В. В. Долмарев. – Київ : ООО ТИД ДС, 2001. – 688 с.

112. Домарев В. В. Защита информации и безопасность компьютерных систем / В. В. Долмарев. – Киев : Диа-Софт, 1999. – 480 с.

113. Домбровська С. М. Механізми забезпечення інформаційної безпеки як складової державної безпеки України / С. М. Домбровська // Теорія та практика державного управління. – 2015. – Вип. 1 (48). – С. 2–4.

114. Домбровська С. М. Механізми формування безпеки держави [Електронний ресурс] / С. М. Домбровська, С. Т. Полторак // Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. – 2015. – № 1. – Режим доступу: <http://el-zbirn-du.at.ua>.

115. Донченко О. Архетипи соціального життя і політика: монографія / О. Донченко, Ю. Романенко. – Київ : Либідь, 2001. – 334 с.

116. Древаль Ю. Д. Безпека особистості як чинник сучасних державно-управлінських відносин [Електронний ресурс] / Ю. Д. Древаль // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. – С. 123–127. – Режим доступу: <http://instzak.rada.gov.ua/instzak/doccatalog/document?id=72940>.

117. Дубас О. П. Інформаційний розвиток сучасної України у світовому контексті : монографія. – Київ : Генеза, 2011. – 208 с.

118. Дурдинець В. Правова інформатика : підруч. / Є. Моїсєєв, М. Швець ; за ред. В. Дурдинця. – Київ : ПанТот, 2010. – 524 с.

119. Жарков Я. М. Інформаційна безпека особистості, суспільства, держави : підручник / Я. М. Жарков. – Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. – 256 с.

120. Жарков Я. Інформаційно-психологічне протиборство в сучасному світі: проблемно-історичний аналіз / Я. Жарков, М. Онищук // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2007. – 14–15. – С. 101–104.

121. Жарков Я. Цілі, напрями проведення інформаційно-психологічних операцій / Я. М. Жарков, Л. М. Беседіна // Збірник наукових праць Військового інституту Київського національного університету ім. Т. Шевченка. – 2008. – Вип. 16. С. 124–130.

122. Жатканбаева А. Е. Функциональные компоненты информационной безопасности / А. Е. Жатканбаева // Право и государство. – 2013. – № 4 (61). – С. 73–77.

123. Жданов І. Україні у ХХІ столітті: виклики для політичної еліти / І. Жданов, Ю. Якіменко // Національна безпека і оборона. – 2004. – № 9. – С. 2–30.

124. Иванов В. Ф. Аспекты массовой коммуникации : монография / В. Ф. Иванов. – Киев : ЦВП, 2009. – 190 с.

125. Исторические аспекты гибридной войны (в американском измерении) [Электронный ресурс] // Борисфен Интел [сайт]. – Режим доступа: <http://bintel.com.ua/ru/article/10-AmericanHybridWar>.

126. Захаренко К. В. Категорія інформаційної безпеки у вітчизняному філософсько-політологічному дискурсі / К. В. Захаренко // Гуманітарний вісник ЗДІА. – 2018. – Вип. 72. – С. 44–52.

127. Зернецька О. В. Глобальний розвиток систем масової комунікації і міжнародні відносини / О. В. Зернецька. – Київ : Освіта, 2002. – 351 с.

128. Золотар О. О. Загрози інформаційній безпеці людини / О. О. Золотар // Правова інформатика. – 2014. – № 2(42). – С. 70–79.

129. Зубков С. А. Взаимосвязь политики, науки и техники в условиях техногенной цивилизации (социально-философские аспекты) : автореф. дис. ... д-ра филос. наук / С. А. Зубков. – М., 2006. – С. 15.

130. Иващенко Г. В. О понятии «безопасность» / Г. В. Иващенко // Credo. – Оренбург : Изд-во Оренбургского ун-та, 2000. – № 6. – С. 52.

131. Іляш О. І. Трансформації системи соціальної безпеки України: регіональний вимір : монографія / О. І. Іляш. – Львів : Львівська комерційна академія, 2012. – 592 с.

132. Інтернет становить загрозу для інформаційної безпеки України [Електронний ресурс] // Телекритика (Звіт за підсумками круглого столу

«Інформаційна безпека України. Медійний аспект», 30 вересня 2008 р.) [сайт].
Режим доступу: <http://www.telekritika.ua/bezpeka/2008-10-24/41481>.

133. Информационное общество: концепции и историческая практика / Е. В. Горелова // Вопросы культурологии. – 2007. – № 4. – С. 70–72.

134. Інформаційна безпека (соціально-правові аспекти) : підручник / В. Остроухов, В. Петрик, М. Присяжнюк та ін. ; за ред. Є. Д. Скулиша. Київ : КНТ, 2010. – 776 с.

135. Інформаційна політика : навч. посіб. / Г. Почепцов, С. Чукут. – Київ : Знання, 2008. – 663 с.

136. Інформаційне законодавство України : науково-практичний коментар / за ред. С. В. Бондаренко. – Київ : Юридична думка, 2009. – 241 с.

137. Кабінет Міністрів України : офіц. сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua>.

138. Калиниченко Л. А. Методы и средства интеграции неоднородных баз данных / Л. А. Калиниченко – М. : Наука, 1983. – 420 с.

139. Калитич Г. І. Консолідація інформації, знань і мудрості як проєктування і основа гармонійного поступу України / Г. І. Калитич // НТІ. – 2008. – № 1. – С. 51.

140. Канюков С. К. Информационно-культурологические аспекты теории национальной безопасности: опыт системного культурологического анализа : автореф. дис. ... канд. культуролог. наук / С. К. Канюков. – СПб., 1997. – 20 с.

141. Карнеги Д. Как приобретать друзей и оказывать влияние на людей / Д. Карнеги. – М. : Дом славянской книги, 2004. – 590 с.

142. Карнышев А. Д. Психология и технология политического соперничества / А. Д. Карнышев, К. С. Жуков, В. Ф. Шестак. – М. : ИМА-пресс, 2001. – 208 с.

143. Карпенко О. В. Механізми формування та реалізації сервісно-орієнтованої державної політики в Україні : автореф. дис. ... д-ра н. з держ. упр. :

спец. : 25.00.02 / О. В. Карпенко ; Нац. акад. держ. упр. при Президентів України. – Київ, 2016. – 37 с.

144. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура / М. Кастельс. – М. : ГУ ВШЭ, 2000. – 395 с.

145. Катвалюк А.Л. Социальные технологии / А. Л. Катвалюк. – Тернополь: Економична думка, 2001. – 284 с.

146. Кемаль А. Кибер война. как Россия манипулирует миром / А. Кемаль. – М. : Алгоритм, 2015. – 208 с.

147. Качинський А. Б. Індикатори національної безпеки: визначення та застосування їх граничних значень : монографія / А. Б. Качинський. – Київ : НІСД, 2013. – 101 с.

148. Киви Б. Гигабайты власти. Информационные технологии между свободой и тоталитаризмом / Б. Киви. – М. : Бестселлер, 2004. – 354 с.

149. Киссейн Э. Основы контентной стратегии / перв. англ. П.Миронов. – М. : Манн, Иванов и Фарбер, 2012. – 125 с.

150. Коваленко М. М. Комп'ютерні віруси і захист інформації / М. М. Коваленко. – К : Наукова думка, 1999. – 268 с.

151. Конах В. К. Нормативно-правові засади державної політики України у сфері інформаційно-психологічної безпеки / В. К. Конах // Стратегічні пріоритети. – 2012. – № 3 (24). – С. 152–157.

152. Коньков Н. Война пятого поколения [Електронний ресурс] / Н.Коньков // Завтра [сайт]. – Режим доступу: <http://www.zavtra.ru/content/view/2011-03-1543/>

153. Концептуальні засади взаємодії політики й управління : навч. посіб. / Е. А. Афонін, Я. В. Бережний, О. Л. Валецький ; за заг. ред. В. А. Ребкала, В. А. Шахова, В. В. Голуб та ін. – Київ : НАДУ, 2010. – 299 с.

154. Конык Д. Расставьте сети. Как использовать Интернет в интересах вашего бизнеса / Д. Конык. С. Рендел. – Киев: ЛИК, 2011. – 120 с.

155. Кормич Б. А. Інформаційна безпека: організаційно-правові основи : навч. посібник / Б. А. Кормич. – Київ : Кондор, 2004. – 384 с.
156. Кормич Б. А. Організаційно-правові засади політики інформаційної безпеки України : монографія / Б. А. Кормич. – Одеса : Юридична література, 2007. – 471 с.
157. Корнейко О. Застосування та визначення терміна «інформаційна безпека» в національному законодавстві / О. Корнейко // Правове, нормативне та метрологічне забезпечення системи захисту інформації в Україні. Науково-технічний збірник. – 2009. – Вип. 2(19). – С. 9–13.
158. Корчагін М. Поняття інформації як цивільно-правової категорії [Електронний ресурс] / М. Корчагін. – Режим доступу : <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2392>.
159. Косарев В. М. Информационная безопасность: организация защиты программ и данных : учебное пособие / В. М. Косарев, А. Н. Петренко. – Днепропетровск : Изд-во ДУЭП, 2003. – 152 с.
160. Костенко Г. Ф. Теоретичні аспекти стратегії національної безпеки / Г. Ф. Костенко. – Київ : ДЕМІД, 2002. – 144 с.
161. Костюк В. П. Инфраструктура инноваций как основа перехода к информационному обществу / В. П. Костюк, Г. Л. Смолян, Д. С. Черешкин // Библиотека в эпоху перемен. – 2002. – № 1. – С. 60–75.
162. Котенко И. В. Перспективные направления исследований в области компьютерной безопасности / И. В. Котенко, Р. М. Юсупов // Защита информации. INSIDE. – 2006. – № 2. – С. 46–57.
163. Кохановська О. В. Правове регулювання у сфері інформаційних відносин : монографія / О. В. Кохановська. – Київ : Націон. акад. внутр. справ України, 2010. – 212 с.
164. Кравченко В. В. Національна стратегічна культура у політиці безпеки й оборони Франції / В. В. Кравченко // Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць. – 2010. – Випуск 34. – С. 174–178.

165. Кравченко И. И. Бытие политики / И. И. Кравченко. – М., 2001. – 259 с.

166. Кракович Д. Проигрывает ли Украина в информационной войне на своей территории? [Електронний ресурс] / Д. Кракович // Диалог.UA [сайт]. – Режим доступу: <http://dialogs.org.ua/ru/project/page9802.html>.

167. Красноступ Г. Проблема визначення об'єкта та предмета інформаційного права / Г. Красноступ // Право України. – 2011. – № 5. – С. 125–127.

168. Криштанович М. Ф. Реалізація механізмів публічного управління у сфері цивільного захисту України щодо національної безпеки / М. Ф. Криштанович // Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія. Державне управління. – 2017. – Вип. 1 (6). – С. 341–347.

169. Крюков О. І. Інформаційне забезпечення публічної влади як чинник національної безпеки держави в умовах глобалізації / О. І. Крюков // Вісник Національного університету цивільного захисту : зб. наук. праць. Серія: Державне управління. – Харків, 2016. – № 1 (4). – С. 142–149.

170. Кудрявцева С. П. Міжнародна інформація : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / С. П. Кудрявцева, В. В. Колос. – Київ : Слово, 2010. – 400 с.

171. Кунанець Н. Е. Консолідація інформації та інформаційна безпека / Н. Е. Кунанець, В. В. Пасічник // III Міжнародна науково-практична конференція «Інформація та економічна безпека (INFECO 2010)» : тези доповідей. – Харків : ДВНЗ УБС Харківський навчально-науковий інститут, 2010. – С. 131–133.

172. Курас І. Інтеграція інформаційних ресурсів – стратегічний напрям забезпечення інформаційних потреб суспільства / І. Курас // Бібліотечний вісник. – 2009. – №1. – С. 2–6.

173. Курбан О.В. Соціальні мережеві комунікаційні технології в структурі сучасних інформаційних потоків / О. В. Курбан // Україна в системі глобального інформаційного обміну: теоретико-методологічні аспекти

дослідження і підготовки фахівців. Матеріали II Всеукраїнської наукової конференції (Львів, 25–26 жовтня 2013 р.). – Львів: Лігі-Прес, 2013. – С.137–143.

174. Курбан О. В. PR-аспекти інформаційної безпеки організаційних структур / О. В. Курбан // Вісник книжкової палати. – 2014. – №5. – С.48– 51.

175. Лешкевич Т. Г. Проблемы социокультурной самоидентификации в контексте коммуникации и глобализационных процессов / Т. Г. Лешкевич, Л. В. Евсеева // Межкультурный и межрелигиозный диалог в целях устойчивого развития: материалы международной конференции, (Москва, 13– 16 сентября 2007 г.) / под общ. ред. В. К. Егорова. – М. : РАГС, 2008. – 848 с.

176. Лапин Н. И. Социальная информатика: основания, методы, перспективы / Н. И. Лапин. – М. ; Тюмень : Изд-во Тюмен. гос. ун-та, 2006. – 240 с.

177. Легасов В. А. Проблемы безопасного развития техносферы / В. А. Легасов // Энциклопедия / под ред. В. А. Пучкова. – М. : ФГБУ ВНИИ ГОЧС (ФЦ), 2015. – Т. 2: К–О. – 624 с.

178. Ленков С. В. Захист національних інформаційних ресурсів в аспекті інформаційної безпеки України / С. В. Ленков // Вісн. Східноукр. нац. ун-ту ім. В. Даля. – 2009. – Т. 1. – № 5. – С. 21–28.

179. Ліпкан В .А. Національна і міжнародна безпека у визначеннях та поняттях / В. А. Ліпкан, О. С. Ліпкан, О. О. Яковенко. – Київ : Текст, 2011. – 256 с.

180. Ліпкан В. А. Національна безпека України : навч. посіб. / В. А. Ліпкан. – Київ : КНТ, 2009. – 574 с.

181. Ливинская Н. Частные военные компании: вчера, сегодня, завтра / Н. Ливинская // Атташе. – 2007. – №2. – С. 96–103.

182. Лігачова Н. Телебачення спецоперацій / Н. Лігачова, С. Черненко, В. Іванов. – Київ : ТелеКритика, 2003. – 266 с.

183. Лисенко В. Чутки – активний засіб модифікації суспільної свідомості / В.Лисенко // Політичний менеджмент. – 2004. – № 6. – С. 96–102.

184. Лисичкин В. А. Третья мировая информационно-психологическая война / В. А. Лисичкин, Л. А. Шелепин. – М. : Академия социальных наук, 1999. – 207 с.
185. Луценко С. М. Особливості інформаційного забезпечення в державно-управлінській діяльності / С. М. Луценко // Держава та регіони : зб. наук. праць. – Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2010. – № 2. – С. 41–45. – (Серія: «Державне управління»).
186. Мадера А. Г. Риски и шансы: неопределенность, прогнозирование и оценка / А. Г. Мадера. – М. : УРСС, 2014. – 448 с.
187. Макаренко Є. А. Європейська інформаційна політика : монографія. – Київ : Наша культура і наука, 2010. – 368 с.
188. Макаренко Є. А. Міжнародні інформаційні відносини : навч. посібник / Є. А. Макаренко. – Київ : Наша культура і наука, 2003. – 368 с.
189. Малик Я. Національна безпека : навч. посіб. / Я. Малик, О. Береза, М. Криштанович ; Львів. регіон. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2010. – 280 с.
190. Мамаев М. Технологии защиты информации в Интернете : специальный справочник / М. Мамаев. – СПб : Питер, 2002. – 848 с.
191. Манойло А. Государственная информационная политика в особых условиях / А. В. Манойло. – М. : МИФИ, 2003. – С.18.
192. Манойло А. Государственная информационная политика в условиях информационно-психологической войны / А. В. Манойло, А. И. Петренко, Д. Б. Фролов. – М. : Горячая линия – Телеком, 2009. – 541 с.
193. Маракова І. Захист інформації : підручник для вищих навчальних закладів / І. Маракова, А. Рибак, Ю. Ямпольский. – Одеса : Одеський держ. політехнічний ун-т ; Ін-т радіоелектроніки і телекомунікаці, 2001. – 164 с.
194. Маращук А. І. Інформаційні ресурси держави: зміст та проблеми захисту [Електронний ресурс] / А. І. Маращук. – Режим доступу : <http://www.ndcpi.org.ua>.

195. Маруненко О. Зовнішні і внутрішні інформаційні війни у медійному просторі України / Олександр Маруненко // Освіта регіону. Політологія, психологія, комунікації. Український науковий журнал. – 2011.– № 4. – С. 92.
196. Марущак А. І. Інформаційне право : регулювання інформаційної діяльності : навч. посібник / А. І. Марущак. – Київ : Видавничий дім «Скіф», КНТ, 2010. – 344 с.
197. Марущак А. І. Правові основи захисту інформації з обмеженим доступом : курс лекцій / А. І. Марущак – Київ : КНТ, 2007. – 208 с.
198. Марчук Ю. Ескіз технології перетворення інформаційного потенціалу в інформаційний ресурс / Ю. Марчук // Вісн. Кн. палати. – 2005. – №1. – С.19–22.
199. Масляниця Й. У. Інформаційні ресурси України: проблеми державного управління : монографія / Й. У. Масляниця, О. В. Соснін, Л. Є. Шиманський. – Київ : НІСД, 2002. – 141 с.
200. Маслянюк П. П. Інформаційні ресурси та засоби їх створення / П. П.Маслянюк // Вісн. Східноукр. нац. ун-ту ім. В.Даля. – 2008. – Т.1. – № 7. – С. 132–140.
201. Мастяниця Й. У. Інформаційні ресурси України: проблеми державного управління : монографія / Й. У. Мастяниця. – Київ : НІСД, 2002. – 141 с.
202. Мишенин А. И. Теории экономических информационных систем / А. И. Мишенин. – М. : Финансы и статистика, 2002. –240 с.
203. Міністерство аграрної політики та продовольства України : офіц. сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://agro.me.gov.ua/ua>.
204. Міністерство внутрішніх справ України : офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://mvs.gov.ua>.
205. Міністерство енергетики та вугільної промисловості України : офіц. сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mpe.kmu.gov.ua>.

206. Міністерство енергетики та захисту довкілля України : офіц. сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://menr.gov.ua>.
207. Міністерство закордонних справ України : офіц. сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://mfa.gov.ua>.
208. Міністерство інфраструктури України : офіц. сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://mtu.gov.ua>.
209. Міністерство культури і туризму України : офіц. сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mincult.kmu.gov.ua>.
210. Міністерство молоді та спорту України : офіц. сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dsmsu.gov.ua/index/ua>.
211. Міністерство оборони України : офіц. сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.mil.gov.ua>.
212. Міністерство освіти і науки України : офіц. сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://mon.gov.ua/ua>.
213. Міністерство охорони здоров'я України : офіц. сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://moz.gov.ua>.
214. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України : офіц. сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.me.gov.ua>.
215. Міністерство соціальної політики України : офіц. сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.msp.gov.ua>.
216. Міністерство фінансів України : офіц. сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://mof.gov.ua>.
217. Міністерство юстиції України : офіц. сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://minjust.gov.ua>.
218. Момот А. Аналіз основних напрямків забезпечення інформаційної безпеки / А. Момот // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2008. – Вип. 659 (Ч.1). – №1. – С. 265–278.

219. Морозов И. Глобальные кибернетические системы как чинник безопасности демократического транзита [Электронный ресурс] / И. Морозов. – Режим доступа : [http: //morozov. vi z. ru/library/bezo. Htm](http://morozov.vi.z.ru/library/bezo.Htm).

220. Музыка О. А. Ценностно-оценочный чинник в контексте социосинергетической парадигмы / О. А. Музыка. – Ростов н/Д. : Изд-во Рост. ун-та, 2006. – 240 с.

221. Мухин Г. В. Проблема обеспечения национальной безопасности в современных условиях / Г. В. Мухин. – М. : ВАХТ, 1994. – С. 27.

222. Негодаев И. А. На путях к информационному обществу / И. А. Негодаев. – Ростов н/Д. : Изд-во ДГТУ, 1999. – 246 с.

223. Нисневич Ю. Инфомация и власть / Ю. Нисневич. – М. : Мысль, 2000. – 175 с.

224. Нижник Н. Государственно-управленческие отношения в демократическом обществе / Н.Нижник. – Київ : Институт государства и права НАН Украины, 1995. – 207 с.

225. Нестеренко О. В. Єдина державна система електронних інформаційних ресурсів / О. В. Нестеренко // Науково-технічна інформація. – 2006. – № 4. – С. 3–9.

226. Общая теория национальной безопасности / под общ. ред. А. А. Прохожева. – М. : Изд-во РАГС, 2005. – 344 с.

227. Ожеван М. А. Основні напрями зовнішніх інформаційно-маніпулятивних впливів на суспільні трансформації в Україні: засоби протидії / М. А. Ожеван // Стратегічні пріоритети. – 2011. – № 3. – С. 118–126.

228. Окинавская хартия глобального информационного общества (Окинава, 22 июля 2000 г.) [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://zakon.rada.gov.ua>

229. Олейников Е. Экономическая и национальная безопасность / Е. Олейников. – М., 2005. – 253 с.

230. Олійник О. В. Державна політика інформаційної безпеки України / О. В. Олійник // Юридичний вісник. – 2012. – №4(25). – С.65–69.

231. Орлов П. І. Інформатизація та інформація: нормативно-правове забезпечення : науково-практичний посібник / П. І. Орлов. – Харків : Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2007. – 724 с.

232. Отчет Американской ассоциации информационных технологий (ITAA) [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://www.google.com/search?biw=914&bih=404&sxsrf=ACYBGNTeshcS4U2ayygCZZU10fgvo7ypIg%3A1571221829455&ei=RfGmXa-wiz.QloFKfdtIUk&ved=0ahUKEwjv64e4yaDlAhWbxMQBHbnOAosQ4dUDCAs>.

233. Панарин И. Информационная война и власть / И. Н. Панарин. – М. : Мир безопасности, 2001. – С. 40.

234. Панарин И. Технология информационной войны : монография / И. Панарин. – М. : КСП+, 2003. – 320 с.

235. Партико З. В. Теорія масової інформації та комунікації / З. В. Партико. – Львів : Афіша, 2008. – 290 с.

236. Пархоменко В. Д. Наукові і організаційні проблеми управління інформаційними ресурсами / В. Д. Пархоменко // Науково-технічна інформація. – 2007. – № 3. – С. 31–36.

237. Петров А. А. Компьютерная безопасность. криптографические методы защиты / А. А. Петров. – М. : ДМК, 2000. – 448 с.

238. Пилипенко О. Формула безопасности : информационная безопасность / О. Пилипенко // СНІР. – 2005. – № 12. – С. 72–73.

239. Пилипчук В. Г. Еволюція наукових поглядів стосовно поняття «державна безпека» / В. Г. Пилипчук // Стратегічна панорама. – 2006. – № 2. – С. 17–21.

240. Пирожков С. І. Національна та регіональна безпека: погляд України / С. І. Пирожков // Нова безпека. – 2003. – №2. – С. 9–16.

241. Платоненко А. В. Сучасні загрози інформаційної безпеки для державних та приватних установ України / А. В. Платоненко // Сучасний захист інформації. – 2015. – № 4. – С. 86–90.

242. Політанський В. С. Інформаційне суспільство в Україні: від зародження до сьогодення / В. С. Політанський // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2017. – Вип. 42. – С. 16–22. – (серія «Право»).

243. Полюбина И. Б. Электронное правительство как составляющая новой экономики [Электронный ресурс] / И. Б. Полюбина. – Режим доступа : [http://www.dofa.ru/5Шс1еп1/5еттаг/ро\]иЬта.с1ос](http://www.dofa.ru/5Шс1еп1/5еттаг/ро]иЬта.с1ос).

244. Пономарева Е. Г. Современная Россия: политические отношения и политические институты / Е. Г. Пономарева. – М. : МГИМО, 2006. – 302 с.

245. Попов В. Д. Информационная политика / В. Д. Попов. – М. : Изд-во РАГС, 2003. – 463 с.

246. Порфирьев Б. Н. Системная концепция национальной безопасности / Б. Н. Порфирьев. – М., 1995. – С. 11.

247. Почепко В. В. Очерки о власти: новые подходы и интерпретации. Раздел 1 / В. В. Почепко, Р. А. Хомелева. – СПб., 1998. – 464 с.

248. Почепцов Г. Інформаційна політика : навч. посіб. / Г. Почепцов, С. Чукут. – 2-е вид., стер. – Київ : Знання, 2008. – 663 с.

249. Почепцов Г. Теорія комунікації / Г. Почепцов. – Київ : Вид. центр «Київський університет», 1999. – 308 с.

250. Проданюк Р. І. Інформаційна безпека в соціологічному контексті: до постановки проблеми / Р. І. Проданюк // Грані : науково-теоретичний альманах. – 2018. – Т. 21. – № 4. – С. 84–90.

251. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011 р. № 2939-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 32. – Ст. 314.

252. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22.05.2003 № 851 // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 36. – Ст. 275.

253. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 48. – Ст. 650.

254. Прокоф'єва Д. М. Інформаційна війна та інформаційна злочинність / Д. В. Прокоф'єва // Вісник Запорізького юридичного інституту. – 2000. – №1. – С. 288–307.

255. Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки : Закон України від 09.01.2007 // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 12. – Ст. 102.

256. Про Національну програму інформатизації : Закон України від 04.02.1998 р. № 74 // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 27. – Ст. 181.

257. Про основи національної безпеки України [Електронний ресурс] : Закон України від 19.06.2003 № 964-IV // БД «Законодавство України» / ВР України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15>.

258. Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки : Закон України від 09.01.2007 р. // Відомості верховної влади України. – 2007. – № 12. – Ст. 102.

259. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 р. «Про Доктрину інформаційної безпеки України» : Указ Президента України від 25.02.2017 р. № 47/2017 [Електронний ресурс] / Офіц. сайт Президента України. – Режим доступу : <https://www.president.gov.ua/documents/472017-21374>.

260. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.

261. Рада національної безпеки і оборони України : офіц. Сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.rnbo.gov.ua>.

262. Разметаєва Ю. С. Приватність в інформаційному суспільстві: проблеми правового розуміння та регулювання / Ю. С. Разметаєва // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2016. – Вип. 37. – Т. 1. – С. 43–46. – (Серія: Право).

263. Рождественська О. С. Особливий суб'єкт інформаційних правовідносин (загальнотеоретичний аспект) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / О. С. Рождественська. – Харків, 2009. – 203 с.

264. Романов А. А. Массовые коммуникации : учебно-практическое пособие / А. А. Романов. – М. : Евразийский открытый институт, 2010. – 175 с.

265. Рубанець О. М. Інформаційне суспільство: когнітивний креатин постнекласичних досліджень : монографія / О. М. Рубанець. – Київ : Парапан, 2006. – 420 с.

266. Саркисян Д. Б. Международное сотрудничество по формированию глобального информационного общества / Д. Б. Саркисян // Научно-техническая информация. – 2007. – № 9. – С. 26–33. – (Серия «Организация и методика информационной работы»).

267. Сенченко О. П. Стратегія побудови та розвитку інформаційного суспільства / О. П. Сенченко // Перспективи. – 2008. – № 2. – С. 8–19. – (Серія : філософія, історія, соціологія, політологія).

268. Серебрянников В. В. Безопасность / В. В. Серебрянников, Ю. И. Дерюгин, Н. Н. Ефимов, В. И. Ковалев. – М. : Ин-т СПИ РАН, 1995. – 423 с.

269. Ситник Н. П. Влияние информации на человека / Н. П. Ситник // Науч. и техн. библиотеки. – 2004. – № 8. – С. 81–84.

270. Сідак В. С. Забезпечення інформаційної безпеки в країнах НАТО та ЄС : навч. посіб. / В. С. Сідак, В. Ю. Артемов. – Київ : КНТ, 2010. – 160 с.

271. Сілкова Г. Інформаційно-аналітичні дослідження в структурі інформаційних ресурсів / Г. Сілкова // Вісн. Кн. палати. – 2005. – № 2. – С. 14–18.

272. Сморгунов Л. В. Электронное правительство в контексте современных политических реформ на Западе [Электронный ресурс] / Л. В. Сморгунов. – Режим доступа : <http://conf.infosoc.rn/03-rGOVfl4.html>.

273. Сороківська О. А. Інформаційна безпека підприємства: нові загрози та перспективи / О. А. Сороківська, В. Л. Гевко // Вісник Хмельницького національного університету 2010. – № 2. – Т. 2. – С.32–35. – (Серія: Економічні науки).

274. Соціально-правові основи інформаційної безпеки : навч. посіб. / В. М. Петрик, А. М. Кузьменко, В. В. Остроухов та ін. ; за ред. В. В. Остроухова. – Київ : Росава, 2007. – 496 с.

275. Стратегия национальной безопасности США / пер. с англ. – М. : ОВПИ ВУ, 1995. – С. 8.

276. Степанов В. Ю. Сучасний інформаційний простір: особливості та тенденції розвитку : монографія / В. Ю. Степанов. – Харків : САМ, 2010. – 280 с.

277. Степанов В. Державна інформаційна політика: проблеми та перспективи : [монографія] / В. Степанов. – Харків : С.А.М. , 2011. – 548 с.

278. Степанова О. М. Інформаційна безпека в умовах розвитку інформаційної системи підприємства. / О. М. Степанова, Л. М. Дегтярьова // Інформаційна безпека. – 2009. – № 1. – С. 59–63.

279. Столбовський А. Нові інформаційні технології та економічна безпека України / А. Столбовський // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – № 8. – С. 99– 105.

280. Стратегія національної безпеки України : Указ Президента України від 26.05.2015 № 287/2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.mig.com.ua/.../6021-poroshenko-utverdil-strategiyu-natsionalnoj-bez.

281. Тапскотт Д. Электронно-цифровое общество: плюсы и минусы эпохи сетевого интеллекта / Д. Тапскотт. – М. ; Киев, 1999.

282. Теория политики / под ред. Б. А. Исаева. – СПб. : Питер Пресс, 2007. – 464 с.

283. Термінологічний довідник з питань технічного захисту інформації / С. Р. Коженевський, Г. В. Кузнецов, В. О. Хорошко, Д. В. Чирков ; за ред. проф. В. О. Хорошка. – Київ : ДУІКТ, 2007. – 365 с.

284. Тертичка В. Державна політика: аналіз та здійснення в Україні / В. Тертичка. – Київ : Основи, 2002. – 750 с.

285. Ткачук Т. Ю. Конкурентна розвідка : монографія / Т. Ю. Ткачук. – Коломия : Коломийська друкарня ім. Шухевича, 2015. – 296 с.

286. Ткачук Т. Ю. Організаційне проєктування у системі захисту конфіденційної інформації суб'єктів господарювання / Т. Ю. Ткачук, В. І. Журавель // Інформаційна безпека людини, суспільства, держави. – 2014. – № 1. – С. 76–84.

287. Тихомиров О. О. Діяльнісний підхід у дослідженнях забезпечення інформаційної безпеки: мета, засоби і методи, принципи, результати / О. О. Тихомиров // Information Security of the Person, Society and State. – 2012. – № 3(10). – С. 11–17.

288. Торічний В. Державне управління у сфері боротьби з комп'ютерними злочинами як напрям забезпечення національної безпеки й охорони громадського порядку / В. Торічний // Забезпечення діяльності складових сектору безпеки і оборони України : тези міжнар. наук.-практ. конф. – Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2019. – С. 574–575.

289. Торічний В. О. Державні механізми забезпечення корпоративної інформаційної культури [Електронний ресурс] / В. О. Торічний, В. О. Шведун // Державно-управлінські студії. – 2019. – №1 (12). – Режим доступу : <http://studio.ipk.edu.ua/wp-content/uploads/2020/02/Borovs-ka-7.pdf>

290. Торічний В. О. Державний функціональний комплекс забезпечення інформаційної безпеки на прикладі ветеринарного нагляду і контролю / В. О. Торічний, В. О. Шведун // Публічне управління і адміністрування в Україні. – 2020. – Вип. 15. – С. 118–121.

291. Торічний В. О. Дослідження методів оцінки результативності державної інформаційної політики у контексті забезпечення державної безпеки / В. О. Торічний // Держава та регіони. – 2019. № 3 (67). – С. 200–203. – (Серія «Державне управління»).

292. Торічний В. О. Дослідження пропаганди як інструменту інформаційного забезпечення державної безпеки / В. О. Торічний // Право та державне управління. – 2019. – № 3 (36). – Т. 2. – С. 183–186.

293. Торічний В. О. Дослідження суперечностей у системі інформаційного забезпечення державної безпеки соціуму в умовах функціонування цифрового суспільства / В. О. Торічний // Актуальні проблеми економіки, управління та фінансів : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. – Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2019. – С. 141–143.

294. Торічний В. О. Застосування інформаційно-комунікаційних технологій при реалізації освіти протягом життя [Електронний ресурс] / В. О. Торічний // Інноваційні технології розвитку особистісно-професійної компетентності педагогів в умовах післядипломної освіти : матеріали III Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. – Суми : Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, 2019. – Режим доступу : <https://drive.google.com/file/d/1kyurQfLDyMbZXusWvuzpKw5Nnanog2Hc/view>

295. Торічний В. О. Інформаційна безпека як чинник функціонування сучасної держави в контексті формування суспільства знань / В. О. Торічний // Формування громадянської культури в новій українській школі: традиційні та інноваційні практики : матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. – Суми : Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, 2019. – С. 254–256.

296. Торічний В. О. Інформаційне забезпечення безпеки держави в умовах інформаційного суспільства: державно-управлінський аспект : монографія / В. О. Торічний. – Харків : НУЦЗУ, 2020. – 274 с.

297. Торічний В. О. Інформаційне забезпечення безпеки держави в контексті використання комп'ютерних технологій: державно-управлінський

аспект / В. О. Торічний // Актуальні проблеми державного управління. – 2019. – № 2 (56). – С. 39–46.

298. Торічний В. О. Інформаційне забезпечення державної політики як найважливіший чинник безпеки держави / В. О. Торічний // Актуальні проблеми державного управління. – 2019. – № 1 (55). – С. 77–85.

299. Торічний В. О. Критерії та умови ефективності впровадження механізму реалізації державної інформаційної політики / В. О. Торічний // Державне управління у сфері цивільного захисту: наука, освіта, практика : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. інтернет-конф. – Харків : Вид-во НУЦЗУ, 2020. – С. 80–81.

300. Торічний В. О. Необхідність створення і розвитку державної системи інформаційної безпеки: впровадження європейського досвіду дослідження впливових чинників / В. О. Торічний // Актуальні проблеми європейської та євроатлантичної інтеграції України : матеріали 16-ої регіон. наук.-практ. конф. – Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2019. – С. 229–230.

301. Торічний В. О. Основні функції та принципи інформаційного забезпечення держави [Електронний ресурс] / В. О. Торічний // Державно-управлінські студії. – 2018. – № 8 (10). – Режим доступу : <http://box5800.temp.domains/~ipkeduua/>

302. Торічний В. О. Особливості побудови державної системи інформаційної безпеки / В. О. Торічний // Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського. – 2019. – Т. 30 (69). – № 3. – С. 180–182.

303. Торічний В. О. Особливості державного управління регіональними системами інформаційної безпеки / В. О. Торічний // Публічне управління і адміністрування в Україні. – 2019. – № 11. – С. 183–185.

304. Торічний В. О. Проблема інформаційної безпеки в умовах розвитку інформаційного суспільства / В. О. Торічний // Теорія та практика державного управління. – 2019. – № 2 (65). – С. 256–262.

305. Торічний В. О. Процеси інформатизації державно-управлінських відносин та їх вплив на безпеку держави / В. О. Торічний // Теорія та практика державного управління. – 2019. – № 4 (67). – С. 179–187.

306. Торічний В. О. Процеси управління інформаційним забезпеченням соціальної безпеки в державі: особливості та вимоги / В. О. Торічний // Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, здоров'я : тези доповідей XXVII наук.-практ. конф. MicroCAD-2019. Ч. IV. – Харків : НТУ «ХПІ», 2019. – С. 122.

307. Торічний В. О. Розробка інноваційних методів державного захисту територіального інформаційного простору / В. О. Торічний // Інноваційний розвиток і підвищення рівня спроможності об'єднаних територіальних громад: матеріали науково-практичної конференції за міжнародною участю. – Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2019. – С. 301–302.

308. Торічний В. О. Система інформаційного забезпечення державної безпеки України [Електронний ресурс] / В. О. Торічний // Державне будівництво. – 2020. – № 1. – Режим доступу : www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2020-1/index.html.

309. Торічний В. О. Стратегічні орієнтири інформаційного забезпечення державної безпеки України [Електронний ресурс] / В. О. Торічний // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2019. – № 11. – Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1711>.

310. Торічний В. О. Технології формування та реалізації інформаційної політики держави / В. О. Торічний // Вісник Національного університету цивільного захисту України. – 2019. – Вип. 2 (11). – С. 201–207. – (Серія «Державне управління»).

311. Торічний В. О. Умови ефективної розробки та впровадження державної інформаційної політики / В. О. Торічний // Публічне управління та митне адміністрування. – 2020. – № 2 (25). – С. 50–62.

312. Торічний В. О. Формування та впровадження державної інформаційної політики як запорука забезпечення державної безпеки / В. О. Торічний // Вісник Національного університету цивільного захисту України. – 2019. – Вип. 1 (10). – С. 64–69. – (Серія «Державне управління»).

313. Торічний В. О. Формування та реалізація єдиної державної політики у сфері інформаційної безпеки / В. О. Торічний // Державне управління у сфері цивільного захисту: наука, освіта, практика : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. – Харків : Вид-во НУЦЗУ, 2019. – С. 112–113.

314. Торічний В. О. Шляхи підвищення інформаційної безпеки на державному рівні / В. О. Торічний // Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, здоров'я : тези доп. XXVIII наук.-практ. конф. MicroCAD-2020. Ч. V. – Харків : НТУ «ХПІ», 2020. – С. 128–129.

315. Тоффлер Э. Метаморфозы власти / Э. Тоффлер ; пер. с англ. – М. : АСТ, 2003. – С.46.

316. Уэбстер Ф. Теории информационного общества / Ф. Уэбстер ; пер. с англ. М. В. Арапова ; под ред. И. В. Маныхиной. – М. : Аспект-Пресс, 2004. – 400 с.

317. Хакен Г. Информация и самоорганизация / Г. Хакен. – М., 2001.

318. Халипов В. Ф. Энциклопедия власти / В. Ф. Халипов. – М. : Академический Проект ; Культура, 2005. – 1054 с.

319. Харари Ю. 21 урок для XXI века / Ю. Харари. – М. : Синдбад, 2019. – 246 с.

320. Харченко Л. С. Інформаційна безпека України : глосарій / Л. С. Харченко, В. А. Ліпкан, О. В. Логінов ; за загальною редакцією доктора юридичних наук, професора Р. А. Калюжного. – Київ : Текст, 2011. – 180 с.

321. Хмелевський Р. М. Дослідження оцінки загроз інформаційній безпеці об'єктів інформаційної діяльності / Р. М. Хмелевський // Сучасний захист інформації. – 2016. – № 4. – С. 65–70.

322. Хорошко В. О. Основи інформаційної безпеки / В. О. Хорошко, В. С. Чередниченко, М. Є. Шелест; за ред. проф. В. О. Хорошка. – Київ : ДУІКТ, 2008. – 186 с.
323. Хромченко Л. Г. Теоретические основы организации информационной деятельности / Л. Г. Хромченко, С. М. Панин. – Харьков ; Симферополь : МСУ, СВА МСУ, 2004. – 503 с.
324. Философский энциклопедический словарь. – М. : Сов. энциклопедия, 1983. – С. 214.
325. Федоров А. В. Информационная безопасность в мировом политическом процессе / А. В. Федоров. – М. : МГИМО, 2006. – 218 с.
326. Цаленко М. Ш. Основы теории информационных ресурсов и социальная память / М. Ш. Цаленко // Научно-техническая информация. – 2006. – № 12. – С.1–11. – (Серия : «Организация и методика информационной работы»).
327. Царегородский А. В. Информационная безопасность в распределенных управляющих системах : монография / А. В. Царегородский. – М. : Изд-во РУДН, 2003. – 217 с.
328. Цимбалюк В. С. Основи інформаційного права України : навч. посіб / В. С. Цимбалюк, В. Д. Гавловський, В. В. Грищенко та ін. ; за ред. М. Я. Швеця, Р. А. Калюжного та П. В. Мельника. – Київ : Знання, 2010. – 274 с.
329. Чернов А. А. Становление глобального информационного общества: проблемы и перспективы / А. А. Чернов. – М. : Дашков и К°, 2003. – 232 с.
330. Чиж І. С. Україна: шлях до інформаційного суспільства / І. С. Чиж. – Київ : Либідь, 2005. – 119 с.
331. Шайгородський Ю. Ціннісні трансформації в період суспільних змін // Ю. Шайгородський // Соціальна психологія – 2009. – № 3. – С. 86–86.
332. Шамхалов Ф. Основы теории государственного управления / Феликс Шамхалов. – М. : Экономика, 2003. – 518 с.

333. Шаповал Р. В. Вдосконалення формування та реалізації державної політики у сфері інформаційної безпеки України / Р. В. Шаповал, В. О. Клочко // Наше право. – 2014. – № 6. – С. 5–9.

334. Шварценберг Р.-Ж. Политическая социология. / Роже-Жерар Шварценберг. / [Пер. с фр.] – В 3 ч. – Ч.1 – М. : Б.и., 1992. – 180 с

335. Шемшученко Ю. С. Інформаційне законодавство України : науково-практичний коментар / За ред. Ю. С. Шемшученка, І. С. Чижа. – Київ : Юридична думка, 2011. – 232 с.

336. Шемшученко Ю. С. Правове забезпечення інформаційної діяльності в Україні / за заг. ред. Ю. С. Шемшученка, І. С. Чижа. – Київ : Юридична думка, 2011. – 384 с.

337. Шеннон К. Математическая теория связи / К. Шеннон // Работы по теории информации и кибернетике. – М. : ИЛ, 1963. – С. 243–332.

338. Шпакова О. Политика информационной безопасности в Украине: правовой базис / О. Шпакова // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2008. – Вип. 65 (Ч. 1). – С. 242–249.

339. Щербина В. М. Інформаційне забезпечення економічної безпеки підприємств та установ / В. М. Щербина // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 10. – С. 220–225.

340. Юдін О. К. Інформаційна безпека держави : навч. посіб. / О. К. Юдін, В. М. Богуш. – Харків : Консул, 2011. – 576 с.

341. Яковенко В. Я. Інформаційні ресурси : навч. посіб. / В. Я. Яковенко. – Донецьк : Дон Ну, 2005. – 202 с.

342. Яковенко М. Інформаційний простір: філософські аспекти формування поняття / М. Яковенко // Вісник. – Львів, 2011. – № 692: Філософські науки. – С. 22–27.

343. Янков М. Материя и информация / М. Янков. – М. : Прогресс, 1979. – С. 334.

344. Ярема О. Г. Предмет правового забезпечення інформаційної безпеки в інформаційному праві / О. Г. Ярема // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2016. – № 2. – С. 244–252. – (Серія: «Право»).

345. Ярочкин В. И. Безопасность информационных систем / В. И. Ярочкин. – М. : ОСЬ–89, 1996. – 320 с.

346. Яшин Б. Л. Культура общения: теория и практика коммуникаций : учебное пособие. – М. : Директ-медиа, 215. – 243 с.

347. Almond G. The Intellectual History of Civic Culture Concept. The Civic Culture Revisited // Gen. Editors G. Almond, S. Verba – Boston. – Toronto, 1980. – P. 1–36.

348. Arnstein S. A ladder of citizen participation in the USA // Journal of the Royal Town Planning Institute, vol. 57, no. 4, pp. 176–182.

349. Bell D. The Social Framework of the Information Society / D. Bell. – Oxford, 1980.

350. Castells M. The Information Age: Economy, Society and Culture: End of Milenium. Maiden (Ma.) / M. Castells. – Oxford : Blackwell Publ., 1998.

351. Citizens and the New Governance. Beyond New Public Management / Edited by Luc Rouban. – IOS Press, Ohmsha, 1997. – 237 p.

352. Crozier M. La Société bloquée / M. Crozier. – Paris, 1971. – 253 p.

353. Dahl R. Development and Democratic Culture in Consolidating the Third Wave Democracies / Ed. by L. Diamond. – Baltimor; London, 1997. – 360 p.

354. Diamond L. Developing Democracy. Toward Consolidation. / L.Diamond – Baltimore ; London, 1999. – 612 p.

355. Dizard Wilson J. Old media, mass communications in the information age. – New York: Longman, 1994. – P. 215.

356. Eckstein H. Comparative Politics: A Reader. / H. Eckstein, D. E. Apter – N.Y. : Free Press, 1963.

357. Freedom in the World 2009 Survey Release // <http://www.freedomhouse.org/template.cfm?page=445>.

358. Goban-Klas'om T. Media i komunikowanie masowe: Teorie i analizy prasy, radia, telewizji i Internetu. – Warszawa; Kraków: Wydawnictwo Naukowe PWN SA, 1999. – C. 52–79.

359. Habermas J. Legitimation Crisis. / J. Habermas – Boston, 1975.

360. Habermas J. The theory of communicative action. – Vol. 1 : Reason and the rationalization of society. – Cambridge, 1995.

361. Hundley R. O. The Global Course of the Information Revolution: Political, Economic and Social Conséquences / R. O. Hundley. – RAND, 2000. – P. 109.

362. Inkeles A. The Totalitarian Mystique: Some Impressions on the Dynamics of Totalitarian Society // Totalitarianism. – N.-Y., 1964. – P. 88 – 90.

363. Rogers Everett M. Diffusion of Innovations. 4thed. New York: Free Press, 1995.

364. Rogers E. M., Shoemaker F. F. Communication of Innovations : a cross-cultural approach. 2nd ed. – New York, Free Press, 1971 – 476 p.

365. Landy F.G. Psychology of work behavior. Dorsey Press, 1985.

366. Lasswell H. The Structure and Function of Communication in Society // The Process and Effects of Mass Communication. Chicago, 1971.

367. Lasswell H. The Uses of Content Analysis Data in Studying Social Change // Science and Culture. 1967. Vol. 33. No 4.

368. Masuda Y. The Information Society as Postindustrial Society / Y. Masuda. – Wash. : World Future Soc., 1983. – P. 29.

369. McLuhan M. The medium is the message. – N. Y.: Springer, 1967. – P. 87–89.

370. McQuail D. Media Performance. Mass Communication and the Public Interest / D. McQuail. – London ; Newbury Park ; New Delhi : SAGE Publications, 1993. – 350 p.

371. Morgan Nick; Moshiri Farrokh. Management communication : an anthology San Diego, Calif. : Cognella, 2011. 350 p. : ill. ; 28 cm. ISBN: 9781609279257 1609279255

372. Nations in Transit – Ukraine (2008). – Режим доступа: <http://www.freedomhouse.org/template.cfm?page=47&nit=472&year=2008>

373. Nicole de Montricher. Citizens and the Quality of Public Action: Seeking a New Form of Management. Public Participation and Contracting Practices in France // Citizens and the new Governance. – Netherlands, 1999. – 239 pp.

374. O'Donnell G. Transition, Continuities, and Paradoxes. / G. O'Donnell // Issues in Democratic Consolidation: The New South American Democracies in Comparative Perspective / Ed. by Sc. Mainwaring, G. O'Donnell and J. S. Valenzuela. – Notre Dame, 1992.

375. Roszak T. The Cult of Information: The Folklore of Computers and the True Art of Thinking / T. Roszak. – New York : Pantheon Book, 1986. – P. 14.

376. Thomson, K.L., Von Solms, R., Louw, L. 2006. “Cultivating an organizational information security culture”, Computer Fraud & Security, vol. 10, pp. 7-11.

377. Schwartzberg R.-J. Sociology Politique / R.-J. Schwartzberg. – P., 1988. – P. 42.

378. Verdasys. «Kill Chain» Defense is Critical Against Cyber Attacks that Steal Sensitive Data, Verdasys White Paper Says. – (2013). – URL: <https://www.verdasys.com/news-events/press/cyber-defensewhitepaper-release-6june2013-final.pdf>.

379. Von Solms R., Von Solms B. From policies to culture // Computers & Security. – 2000. – Vol. 23. – Issue 4. – P. 275–279.

380. Vroom C., von Solms R.. Towards information security behavioral compliance // Computers & Security. – 2003. – № 23 (1). – P. 191–198.

381. Whitman, M.E, Mattord, H.J 2012, Principles of Information Security, Course Technology, Boston.

ДОДАТКИ



УМАНСЬКА МІСЬКА РАДА ВИКОНАВЧИЙ КОМІТЕТ

пл. Соборності, 1, м. Умань, Черкаська обл., 20300;
тел. (+380-4744) 3-32-34; (+380-4744) 3-30-63;
e-mail: uman-vikonkom@ukr.net; www.uman-rada.gov.ua;
код згідно з ЄДРПОУ 04061613

від “__” _____ 20__ р.

№ _____

на № _____

від “__” _____ 20__ р.

ДОВІДКА

Про впровадження результатів дисертаційного дослідження аспіранта
Національного університету цивільного захисту України
Василенка Олександр Ігорович «Державна політика у сфері інформатизації
адміністративного управління» на здобуття наукового ступеня кандидата наук з
державного управління за спеціальністю 25.00.02-механізми державного
управління

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується кардинальними змінами у сфері взаємодії людини і інформації. Причиною таких змін стало бурхливе зростання технологій і обсягу знань людства про навколишній світ.

Технології міняють не лише економічну структуру суспільства. Вектор змін зачіпає інтереси і настрої людей, формується суспільство різноманітності, яка створює величезну кількість інформації. У сучасних умовах надмірно централізовані структури державного управління виявляються не в змозі реагувати з відповідною швидкістю на стрімкі зміни навколишнього світу, звідси зростають потреби у більшій гнучкості і мобільності системи політико-адміністративного управління.

З огляду на зазначене, заслуговує на увагу окреслене Василенком Олександром Ігоровичем організаційно-методичне забезпечення підготовки і проведення інформатизації органів регіонального управління, що включає елементи інституційного підходу, а також теорії організації й управління через системно-діалектичну модель.

Тому являються своєчасними та змістовними пропозиції автора дисертаційного дослідження та розроблені практичні рекомендації з удосконалення механізму державної політики інформатизації адміністративного управління.

Міський голова



Ірина ПЛЕТНЬОВА



ЧЕРКАСЬКА РАЙОННА РАДА

✉ вул. В.Чорновола, 157, м. Черкаси, 18003, ☎ 64-31-32, факс 64-34-76
E-mail: cherkaskarada@ukr.net Код ЄДРПОУ 25659510

05.11.2021 № 188/01-13

на № _____ від _____

ДОВІДКА

Про впровадження результатів дисертаційного дослідження аспіранта Національного університету цивільного захисту України Василенка Олександра Ігоровича «Державна політика у сфері інформатизації адміністративного управління» на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02-механізми державного управління

Бурхливий розвиток інформаційних технологій перетворюється на найважливіший чинник розвитку сучасного суспільства і усіх сфер його діяльності. Їх можливості змінюють наші уявлення про час, простір і навіть людські здібності.

Сьогодні інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) створюють інші умови роботи і технології, що дозволяє стверджувати про розвиток інформаційного суспільства. У сучасному світі управління будь-якою системою без широкого застосування засобів інформаційного і комп'ютерного забезпечення неможливо назвати ефективним. За останні двадцять років інформаційні мережі, такі як інтернет, зміцнилися не лише у сфері приватного зв'язку, вони стали одним з основних способів корпоративної і регіональної комунікації. Актуальною стає проблема впливу новітніх ІКТ на політичний процес, розширення демократичної практики в сучасних державах.

З огляду на зазначене, заслуговують на увагу окреслені напрями розвитку державної політики у сфері інформатизації системи управління, сформовані Василенком Олександром Ігоровичем, що засновані на інтеграції форм, методів та інструментарію державних дій організаційного та комунікативного механізмів державного управління.

Тому надані практичні пропозиції автора дисертаційного дослідження є корисними в роботі Черкаської районної ради.

Керуючий справами
виконавчого апарату районної ради



Алла СМІЛЯНЕЦЬ